

บทบาทของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น

เมื่อจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้เปลี่ยนนโยบายของรัฐบาลหันมาร่วมมือกับญี่ปุ่น ทำสงครามในครั้งนี้อย่างกระทันหัน เพื่อจนถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพราะเป็นการสร้างเงื่อนงำที่ผูกมัดประเทศไทยมากขึ้น เนื่องจากรัฐบาลไทยได้ประกาศสงครามกับฝ่ายอังกฤษและสหรัฐอเมริกา สถานะสงครามทางนิตินัยระหว่างประเทศกับสองประเทศนั้นจึงเกิดขึ้นคือ รัฐบาลอังกฤษได้ประกาศสถานะสงครามต่อประเทศไทยเป็นการโต้ตอบเพื่อผูกมัดประเทศไทยเป็นศัตรูโดยตรง เป็นผลให้ประเทศที่อยู่ในเครือจักรภพอังกฤษได้แก่ รัฐบาลออสเตรเลียและรัฐบาลแอฟริกาใต้ได้ประกาศสงครามต่อประเทศไทยอีกเป็นการผูกมัดประเทศไทยแน่นแฟ้นขึ้น และรัฐบาลสหรัฐอเมริกาแจ้งต่อรัฐบาลอังกฤษว่าจะยังไม่ประกาศสงครามต่อไทยโดยชั้นแรกจะถือว่าทหารไทยที่คุกคามกองทหารสหรัฐอเมริกาและสัมพันธมิตรเป็นศัตรู¹ จึงเป็นผลสะท้อนมาถึงการเมืองภายในประเทศด้วย เพราะได้มีกลุ่มบุคคลที่ไม่พอใจนโยบายของจอมพล ป.ฯ เป็นทุนเดิมอยู่ก่อนแล้วช่วยเป็นแรงผลักดันในการโค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป.ฯ และต่อต้านญี่ปุ่น กลุ่มบุคคลที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายต่อการร่วมมือกับญี่ปุ่นมีทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ และต่างก็จัดตั้ง "ขบวนการ" ขึ้นเพื่อปฏิบัติงานต่อต้านญี่ปุ่น ภายในประเทศได้จัดตั้งรูปแบบ "ใต้ดิน" เพราะอยู่ในสถานะการณ์ที่ของปฏิบัติการเป็นความลับต่อฝ่ายรัฐบาลไทยและญี่ปุ่น ส่วนในต่างประเทศจัดตั้งเป็น "กลุ่มไทยอิสระ" ขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ ต่อมาเมื่อขบวนการทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศสามารถติดต่อกับประสานงานกันได้แล้ว จึงใช้ชื่อว่า "ขบวนการเสรีไทย"

¹ปรีดี พนมยงค์, หลักฐานสำคัญบางประการเกี่ยวกับสถานะสงครามของประเทศไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 (ภาค 1) (พระนคร: อรุณการพิมพ์, 2521), หน้า 48.

(Free Siamese Movement)¹

(1) ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศ

การศึกษาถึงขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศพอจะพิจารณาได้เป็น 3 สาย คือ การต่อต้านจากสายทหาร มีจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นผู้นำ สายพลเรือนมีนายปรีดี พนมยงค์เป็นผู้นำ และสายตำรวจมี พล.ต.อ.อดุล อดุลเดชจรัสเป็นผู้นำ ซึ่งในขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นทั้ง 3 สายนี้ อาจกล่าวได้ว่า สายพลเรือนมีบทบาทในการต่อต้านมาตั้งแต่แรก แต่จะได้นำเอาสายทหารขึ้นมาพิจารณาก่อน เพื่อให้เห็นภาพบทบาทของกลุ่มอื่นชัดเจนขึ้น ดังนี้

1. ฝ่ายทหาร
2. ฝ่ายพลเรือน
3. ฝ่ายตำรวจ

1) ฝ่ายทหาร

ถึงแม้ว่าจอมพล ป.พิบูลสงครามจะมีพฤติการณ์ในการร่วมมือกับญี่ปุ่นอย่างเปิดเผยทั้งทางพฤตินัยและนิตินัย ถ้าย้อนหลังประเมินสถานการณ์เหตุการณ์วันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ด้วยการยินยอมให้ญี่ปุ่น "ผ่าน" ประเทศไทยอาจพิจารณาได้ว่าเพื่อรักษาเอกราชไว้ได้ และยอมรับขีดความสามารถอันจำกัดของไทย ต่อมาการได้ยินยอมร่วมโชคชะตา กับญี่ปุ่นในการเข้าร่วมรบร่วมรุกต่อสงครามครั้งนี้เป็นผลให้ญี่ปุ่นปฏิบัติการต่อไทยอย่างค่อนข้าง อ่อนน้อมและช่วยให้เกิดเป็นผลคือ "งานใต้ดิน" ที่ต่อต้านญี่ปุ่นจนสามารถมีบทบาทขึ้น ถึงอย่างไรก็ตามบทบาทของการต่อต้านญี่ปุ่นของสายทหาร โดยมีจอมพล ป. ๗ เป็นผู้นำนั้นมีวิธีการและการกระทำเป็นไปคนละแบบ ลักษณะการทำงานต่อต้านของจอมพล ป. ๗ ซึ่งมี

¹ พล.อ.เนตร เชมะโยธิน, งานใต้ดินของพันเอกโยชิ (พระนคร: เกษมบรรณกิจ, 2520), หน้า 667-668.

ฐานะผูกพันโดยเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น และไคคังเนินงานต่อต้านญี่ปุ่นขึ้นเสียเอง อาจกล่าวได้ว่า
วายนกระทบที่เกิดขึ้น ฉะนั้นต่อต้านนี้ไม่สำเร็จก็จะเกิดเป็นผลเสียหาย โดยตรงต่อจอมพล
ป.ฯ มากยิ่งขึ้น บทบาทของการทำงานต่อต้านญี่ปุ่นของจอมพล ป.ฯ พอจะแบ่งพิจารณาได้ดังนี้

ก. การชักชวนญี่ปุ่น

ขณะที่กองทหารญี่ปุ่นได้ตั้งอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก จอมพล ป.ฯ
ได้ทราบถึงความไม่เป็นระเบียบที่ทหารญี่ปุ่นเข้ามาคลุกคลีกับคนไทยจึงได้จัดตั้ง "คณะกรรมการ
ผสมไทย-ญี่ปุ่น" ขึ้นเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2484 เพื่อเป็นการชี้แนวทางในการปฏิบัติ
ระหว่างไทยกับกองทัพญี่ปุ่น กองอำนวยการตั้งอยู่ที่หอการค้าไทย สนามเสื่อป่า ประกอบด้วย
คณะกรรมการฝ่ายไทยได้แก่ พล.ต.หลวงวิจิตรสงคราม (ประธาน) พ.อ.หลวงประสิทธิ์ยุทธศิลป์
พ.อ.หลวงสำแดงพิชชาโชติ พ.อ.ประยูร ภมรมนตรี พ.อ.หลวงยอดอาวุธ พ.ท.ไชย
ประทีปเสนา น.ต. สกล รัตนานนท์ นายวินช ปานะนนท์ และ ร.อ.อาจ เจริญศิลป์
เป็นเลขาธิการ¹ คณะกรรมการได้วางแนวทางปฏิบัติให้กระทรวงต่าง ๆ รับทราบ คือ

1. กิ่งแก้ววิชัยเป็นต้นไปถ้ามีบุคคลฝ่ายทหารหรือฝ่ายพลเรือนญี่ปุ่นไปติดต่อกับกระทรวง
ทบวงกรมในเรื่องที่เกี่ยวกับการทหารของญี่ปุ่นไม่ว่าอาจอำนาจอยู่สูงใด ๆ ก็ตามขอ
อย่าให้กระทรวงทบวงกรมนั้น ๆ ติดต่อกับโดยตรงเลย ขอให้ติดต่อกับคณะกรรมการ
ผสมเสมอไป

2. ถ้าได้มีการอำนวยความสะดวกให้แก่ฝ่ายทหารญี่ปุ่นอย่างไรแล้วให้แจ้งให้คณะ
กรรมการทราบทุก ๆ ครั้ง บรรดาคดีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างทหารญี่ปุ่นกับบุคคลที่
อยู่ในบังคับกฎหมายไทย (ยกเว้นเรื่องทหารญี่ปุ่นกับคนต่างชาติ) ให้เจ้าหน้าที่ฝ่าย
ไทยเป็นผู้พิจารณาและพิพากษาทั้งสิ้น และเมื่อใดตัดสินแล้วขอให้แจ้งผลแห่งการ
ตัดสินนั้นให้แก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารญี่ปุ่นทราบด้วย²

¹ เลขาธิการ คณะรัฐมนตรี, กรม "เรื่องกรรมการผสมไทย-ญี่ปุ่น วันที่ 12 ธันวาคม
พ.ศ. 2484".

² กระทรวงการต่างประเทศ, แห่งสงครามโลกครั้งที่ 2 "เรื่องคณะกรรมการผสม

การตั้งคณะกรรมการผสมไทย-ญี่ปุ่นขึ้นเพื่อหวังจำกัดสิทธิทหารญี่ปุ่นและเป็นการ
 คุกคามโดยอ้างว่าทั้งนี้ปรากฏว่า ทหารญี่ปุ่นยังได้แสดงพฤติกรรมกับคนไทยคล้ายคลึงกับคน
 เป็นเชลยช่วยการจับคนไทยมาทำทารุณกรรมแบบจารีตนครบาลที่ไทยเลิกใช้แล้ว เช่น ถูก
 คุมมัดติดกับกำแพงแล้วทุบตี เอาไฟจี้ตามร่างกาย ไร้ไม้- เข็มขัดหนังฟากตามร่างกาย ฯลฯ¹
 อีกทั้งการจับกุมคนไทยของทหารญี่ปุ่นจะไม่บอกให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยทราบตามข้อตกลงจาก
 คณะกรรมการผสมไทย-ญี่ปุ่น เมื่อเกิดปัญหาเรื่องญี่ปุ่นไม่ยอมปฏิบัติตามกฎหมายไทย จอมพล
 ป.ฯ จึงได้จัดตั้ง "หน่วยสารวัตรผสมไทย-ญี่ปุ่น" มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย
 ร่วมมือในการจับกุมกับญี่ปุ่นทำการจับกุมคนไทยที่กระทำผิดจะต้องส่งขึ้นศาลไทยก่อนเสมอ
 แต่ญี่ปุ่นก็ไม่ยอมปฏิบัติตามอีก² ต่อมาจอมพล ป.ฯ จึงสั่งยกเลิกคณะกรรมการผสมไทย-ญี่ปุ่น
 และให้จัดตั้ง "กรมประสานงานพันธมิตร" ขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการทหารสูงสุด³ มีหน้าที่ดำเนิน
 การประสานกับฝ่ายทหารญี่ปุ่นและพันธมิตรในภาวะสงครามโดยทุกกรณี แต่หน่วยเคี้ยว และ
 ให้โอนกิจการในสายงานของคณะกรรมการผสมไทย-ญี่ปุ่นเดิมเข้าในสายงานของกรม-
 ประสานงานพันธมิตรทั้งสิ้น ซึ่งมี พล.ต.ไชย ประทีปะเสน เป็นเจ้ากรมประสานงาน
 พันธมิตรตั้งแต่วันที่ 16 มีนาคม พ.ศ.2486⁴ แต่ความยุ่งยากระหว่างคนไทยและทหาร
 ญี่ปุ่นก็ยังเกิดขึ้นตลอดเวลาโดยทหารญี่ปุ่นได้แสดงอำนาจกับประชาชน ท้าวอุ้น ชนะนิกร
 ได้เขียนบันทึกเหตุการณ์ขณะที่ปฏิบัติงานอยู่ในกรมประสานงานพันธมิตรว่า

¹กระทรวงการต่างประเทศ, "พิมพ์สงครามโลกครั้งที่ 2 "เรื่องต่าง ๆ ที่ผ่าน
 คณะกรรมการผสมไทย-ญี่ปุ่น พ.ศ.2485".

²กระทรวงการต่างประเทศ, เรื่องเดียวกัน.

³จอมพล ป.พิมพ์สงครามโลกครั้งที่ 2 "เรื่องต่าง ๆ ที่ผ่าน
 พงศกัณธการ พ.ศ.2484 อ้างจาก ราชกิจจานุเบกษา, แผนกกฎหมาย, เล่มที่ 57 ตอนที่ 48,
 วันที่ 13 พฤศจิกายน 2483, หน้า 728.

⁴กระทรวงการต่างประเทศ, "พิมพ์สงครามโลกครั้งที่ 2 "เรื่องตั้งกรมประสานงาน
 พันธมิตร พ.ศ.2486".

ทหารญี่ปุ่นได้ไปจายตลาดซื้อผักไปกินกันแล้วก็พากันมีนุเมาทอง เสียกับหมก เขาไม่เห็นวาคคนไทยวางยาเบื่อ เพื่อให้กองทัพญี่ปุ่นตาย เมื่อเขาพาไปสอบสวน จึงได้ทราบว่า ทหารญี่ปุ่นที่ไปจายตลาดวันนั้นเมื่อไปถึงตลาดแล้วบังคับให้เมานำเอา ของที่พวกเขาต้องการมาให้จะเป็นเนื้อหรือผักก็ตาม เขาต้องการเห่าใหญ่พวกเขาของ เขาถอนสวนเห่าจากนั้นคนอื่นจึงจะซื้อโค ปรากฏว่าในบรรดาใบไม้ที่ญี่ปุ่นเขาไปจาย เป็นผักกึบโก้นั้นมีใบพลูที่แม่ปานาอาของพวกเราเอามาเคี้ยวหมากปนอยู่ด้วย แต่ญี่ปุ่น เขาใจว่าเป็นผักจึงเกณฑ์เอาไป เมื่อเอาไปแล้วพวกเขาก็ต้มกิน พอกินเสร็จแล้ว พวกเขาก็เมากันหมด พวกเขาจึงหาวาคคนไทยวางยาพิษทหารญี่ปุ่นโดยหวังจะทำลาย กองทหารญี่ปุ่น พวกเขาจะทำความเขาใจกันโคก็ก็ตองเอาใบพลูมาแล้วอธิบายให้เขา เขาใจซึ่งไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ เลย¹

ถึงแม้ไทยจะตั้งหน่วยงานติดต่อกับญี่ปุ่นมีฐานะเป็น "กรม" ขึ้น แต่สภาพความเป็นจริงที่ปรากฏขึ้น ญี่ปุ่นไม่ยอมปฏิบัติตามข้อตกลงอยู่ตลอดเวลา จึงเป็นภาวะที่ยุ่งยากให้ แก่รัฐบาลไทยเป็นอย่างมาก ฝ่ายไทยมิใช่จะยินยอมตามข้อเรียกร้องของญี่ปุ่นตลอดเวลา และได้มีการปฏิเสธไปบ้าง² การใช้ "อำนาจรัฐ" ในการแก้ปัญหาทหารญี่ปุ่นเป็นการแสดงให้เห็นว่าไทยไม่ได้อยู่ในฐานะเมืองขึ้น โดยเฉพาะ "นโยบายการสร้างชาติ" ของ จอมพล ป.ฯ หลังจากญี่ปุ่นเข้าประเทศไทยแล้ว แผนการสร้างชาติของจอมพล ป.ฯ เป็นระบบเผด็จการมากขึ้นเช่นเดียวกับวิธีการของอะคอร์ดฟ อิตเลอร์ ผู้นำนาซีอานาจักไรซ์ และเบนนิโต มุสโสลินี ผู้นำอิตาลี โดยมีจอมพล ป.ฯ เป็นผู้สร้างแผน กำหนดแผน ตามความเชื่อและความคิดของตนแต่ผู้เดียว³ จอมพล ป.ฯ ได้เป็นผู้นำในการสร้างชาติด้วย

¹ ท้าวอุน ชนะนิกร, ความหลังของข้าพเจ้าท้าวอุน "คืนเย็น" ชนะนิกร (พระนคร: ดวงกมล 2520), หน้า 80-81.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 80-81.

³ แดมสุข นุมนนท์, เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 (พระนคร: ดวงกมล 2521), หน้า 43-44.

การหาระดับฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งทางค่านพื้นฐานของครอบครัวและสังคมให้เป็นแบบตะวันตก วางระเบียบกฎเกณฑ์การทำงานของข้าราชการอย่างรัดกุม และได้จัดตั้ง "สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ" เพื่อทำหน้าที่สั่งสอนอบรมปลูกฝังความรักชาติให้แก่ประชาชน สาเหตุของการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ เพราะไทยได้ทำสัญญาทางวัฒนธรรมกับญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2485 และญี่ปุ่นมีจุดมุ่งหมายที่จะเผยแพร่วัฒนธรรมญี่ปุ่น อาทิ เช่น อะครโนห์ (Noh Play) ละครกาบูกิ (kabuki) การฟ้อนรำต่าง ๆ การจัดดอกไม้ พิธีเลี้ยงเจ้าอาที่เรียกว่า โอซาโนยุ¹ และการเรียนภาษาญี่ปุ่นด้วย การที่ไทยถูกแทรกแซงทางวัฒนธรรมจากญี่ปุ่นครั้งนี้ จอมพล ป.ฯ ไม่ได้เห็นด้วยกับญี่ปุ่นได้พยายามชักชวนกรณี การสอนภาษาญี่ปุ่นนั้นจอมพล ป.ฯ ได้สั่งให้สอนในระดับมหาวิทยาลัยเท่านั้น และให้เปิดสอนในเวลาว่างกลางคืน ใช้ครูไทยที่รู้ภาษาญี่ปุ่นไม่ต้องส่งครูที่เป็นชาวญี่ปุ่น² จอมพล ป.ฯ ได้เขียนชี้แจงเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติว่า

ที่จัดสภาวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้นเราก็มิได้มีความประสงค์จะร่วมวัฒนธรรมกับญี่ปุ่น แต่อย่างใด ตรงกันข้ามสภาพที่เป็นสภาพที่คอยกีดกันมิให้วัฒนธรรมญี่ปุ่นเข้ามายังชาติ ไทยได้ ในเรื่องเครื่องแต่งกายของคนไทยคนกรุงจะมีคนแต่งอย่างญี่ปุ่นจึงได้ชักชวนให้ชาติแต่งกายแบบสากลทั่วไป โห่หญิงแต่งอย่างชาวตะวันตก ได้มีประกาศให้ถือว่าชุดอันและซอมเป็นเครื่องใจประจำชาติ ทั้งนี้ก็เพื่อกันมิให้ไทยหันไปนิยมใช้กะเกียบอย่างญี่ปุ่น . . .³

¹ คีเรก สัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 (เล่ม 1) (พระนคร: แพร่พิทยา, 2510), หน้า 284-289.

² แยกเก็บบ ส.ป. กระทรวงศึกษาธิการ, "เรื่องการสอนเสริมภาษาไทยและนโยบายการสอนภาษาต่างประเทศ การประชุมคณะรัฐมนตรีวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2485".

³ อนันต์ วิมลสงคราม, จอมพล ป.พิบูลสงคราม (เล่ม 3) (พระนคร: ศูนย์การพิมพ์, 2518), หน้า 667-670.

ข. การย้ายเมืองหลวงใหม่

จอมพล ป. พิบูลสงครามได้เสนอพระราชกำหนดจัดสร้างนครหลวง เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2485 แก่สภาผู้แทนราษฎร โดยอ้างเหตุผลถึงความจำเป็นที่จะต้องรับค่าเป็นการเร่งด่วน เพื่อให้เหมาะสมกับสถานะการณ์สงครามของประเทศ ปรากฏว่าที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรได้คัดค้านการสร้างเมืองหลวงใหม่เป็นจำนวนมาก และถือว่าเป็นการสร้างภาวะซ้ำเติมให้แก่ประชาชน อย่างไรก็ตามที่สุดสภาผู้แทนราษฎรได้โหวตเสียงให้จัดสร้างนครหลวงใหม่ได้¹ จอมพล ป. ๗ ให้ผู้แทนกระทรวงต่าง ๆ พิจารณาที่ตั้งเมืองหลวงใหม่ จึงได้มีการตกลงเลือกจังหวัดสระบุรี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคมศกเดียวกัน และให้รีบวางผังเมืองออกสำรวจทันที² ต่อมาเมื่อสถานะการณ์ทางบ้านสงครามฝ่ายสัมพันธมิตรกำลังเริ่มได้รับชัยชนะจอมพล ป. ๗ จึงให้กระทรวงการต่างประเทศร่วมกับฝ่ายทหารชั้นผู้ใหญ่ประชุมร่วมกันเพื่อคาดสถานะการณ์ของสงครามที่ประชุมได้พิจารณาและคาดสถานะการณ์ว่า

ถ้าฝ่ายสัมพันธมิตรชนะในยุโรปญี่ปุ่นก็อยู่ไม่ได้ อนาคตของสงครามพันธมิตรจะถอนทหารจากอัฟริกาเหนือมาทางงานทางพม่า จีนเคียบ ซึ่งจะมีการโจมตีญี่ปุ่น 2 ทาง คือ อังกฤษไปทางพม่าจีนตรงไปกว้างๆ ส่วนสหรัฐอเมริกาที่เขาตีทางมหาสมุทรแปซิฟิก ถ้าพันธมิตร เขาตีญี่ปุ่นเชื่อว่าไซเวียตрусเซีย เขาข้างพันธมิตร เพราะจะเกลียดญี่ปุ่น ปัญหาว่าประเทศเราจะรอดพ้นจากการเป็นสมรภูมิหรือไม่นั้นก็แล้วแต่ว่าฝ่ายพันธมิตรจะดำเนินการโจมตีญี่ปุ่นทางใด ถ้าตีทางพม่ายึดถนนสายพม่า กองทหารญี่ปุ่นในพม่าต้องลาถอยเข้ามาในประเทศไทย เวลานั้นเราก็อยู่ในฐานะลำบากอาจจะต้องทำหน้าที่เป็นกองระวังหลังให้ญี่ปุ่นไคและถ้ามีการรบใหญ่ ในพม่าเราก็คงถูกขอให้ช่วยเหลืออย่างเต็มที่ . . . 3

¹ สภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, "ร่างพระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดจัดสร้างนครหลวง พุทธศักราช 2485," ครั้งที่ 2/2485 สมัยที่ 2 ชุดที่ 3 วันพฤหัสบดีที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2485.

² เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, กรม, "เรื่องการเคลื่อนย้ายและก่อสร้างสถานที่ราชการ พ.ศ. 2485".

³ กระทรวงการต่างประเทศ, แพ้มสงครามโลกครั้งที่ 2, "เรื่องการพิจารณาสถานะการณ์สงคราม พ.ศ. 2486".

การเริ่มปราชัยของฝ่ายอักษะมีผลต่อการตัดสินใจในการทำงานต่อคานฉันทน์ของจอมพล ป.ฯ การจัดตั้งจังหวัดสระบุรี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นเมืองหลวงจึงเป็นสถานที่ที่ไม่ปลอดภัย เพราะอยู่ใกล้กับที่ตั้งของกองทหารญี่ปุ่นและญี่ปุ่นเข้าออกได้สะดวก จอมพล ป.ฯ จึงได้สั่งระงับการสร้างเมืองหลวงใหม่ทั้ง 2 แห่งนี้เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2486 และได้เลือกจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นที่ตั้งเมืองหลวงแห่งใหม่¹ โดยจอมพล ป.ฯ ได้ชี้แจงต่อสภาผู้แทนราษฎรถึงสาเหตุที่ต้องย้ายเมืองหลวงใหม่ว่า ชาคแคลนวัสดุในการสร้างเมืองหลวงที่ จ. สระบุรี และ จ. อยุธยา เป็นผลให้ผู้แทนราษฎร จ. อยุธยา ได้กล่าวกับรัฐบาลว่า

ถ้าหากว่าจะเอาเมืองเพชรบูรณ์เป็นเมืองหลวงนั้น ฉันเห็นว่ามันไม่เป็นการสมควรเลย เพราะภูมิประเทศไม่เหมาะสมที่จะเป็นเมืองหลวง กล่าวคือในฤดูหนาวแล้งน้ำก็ไม่มีใช้ น้ำแห้ง น้ำแดง ถ้าจะเป็นเมืองในทางยุทธศาสตร์ทางฝ่ายทหารคือมีเขาดล้อมรอบนั้นก็เป็นเรื่องของทหาร แต่ว่าการสร้างเมืองหลวงนั้นจะสร้างแต่เฉพาะทหาร หรือในยามฉุกเฉินน้อยอย่างเกี่ยวเท่านั้นหรือ แต่ท่านจะตองนี้กว่าเมืองหลวงนั้นยึดถือกันเป็นรากฐานทุกแห่งทุกมุมทั้งในทางเศรษฐกิจ ทางทหาร และทางคมนาคม ฉะนั้นการที่ท่านอาจวางของแพ่งไม่สามารถที่จะสร้างที่สระบุรีได้แต่ไปสร้างที่เพชรบูรณ์นั้น ท่านชื่อของถูกที่ใหม่ นอกจากนี้ก็เป็นเรื่องซึ่งอยากจะขอเรียนกับรัฐบาลสักหน่อยหนึ่งว่า การทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งลงไปก็อย่าให้เป็นที่ลุ่มหรืออย่าให้ใหม่ฟาง คือดูก็ถือพอราษฎรแตกตื่นแล้วก็ไม่เอา²

¹ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, กรม, "เรื่องการย้ายวิทยุไปอยู่ลพบุรี พ.ศ. 2486".

² สภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ร่างพระราชบัญญัติยกเลิกกฎหมายว่าด้วยการสร้างนครหลวง, ครั้งที่ 6/2486 (วิสามัญ ครั้งที่ 2) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3 วันพฤหัสบดี 2 ธันวาคม พ.ศ. 2486.

แม้จอมพล ป.ฯ จะได้ให้เหตุผลในการย้ายเมืองหลวงใหม่ไปอยู่จังหวัดเพชรบูรณ์ ดังที่กล่าวแล้วก็ตาม แต่ตามความเป็นจริงแล้ว จอมพล ป.ฯ ต้องการให้ จ.เพชรบูรณ์ เป็น จุดยุทธศาสตร์ในการโจมตีญี่ปุ่นพร้อมได้ทำการสร้างถนนสายยุทธศาสตร์ที่สำคัญ 2 สาย คือ "ถนนชัยวิบูลย์" ซึ่งสร้างทางแยกจากถนนลพบุรี-โคราช ไปยัง อ.วิเชียรบุรี ไปบรรจบถนน ตะพานหิน จ.เพชรบูรณ์ และอีกเส้นทางหนึ่งจากหล่มสักก็ติดต่อไปถึง อ.งาว จ.ลำปาง เส้นทางสายนี้เป็นสายยุทธศาสตร์ ที่ใช้เชื่อมให้ถึงกองทัพภาคพายัพที่ไทยส่งไปรบที่แคว้น เชียงตุงของจีนเพื่อสะดวกในการตีโอบล้อมญี่ปุ่น

จอมพล ป.ฯ ได้เขียนเล่าถึงการสร้าง จ.เพชรบูรณ์เป็นเมืองยุทธศาสตร์ว่า

... รัฐบาลปฏิบัติว่าประเทศไทยควรจะเตรียมรบกับญี่ปุ่นอย่างไร เพื่อให้ได้ผลดี แม้จึงไถ่ลงมือสร้างฐานทัพที่เพชรบูรณ์และสร้างทางให้สามารถติดต่อกะหวางกรุงเทพฯ-ลำปางตลอดไปจนถึงติดต่อกับกองทัพจีนในยunnanไต่ เพื่อว่าเมื่อลงมือกับญี่ปุ่น เราจะ โดดกลับหน้าทางเหนือเขาสูกับญี่ปุ่นทางใต้โคตะสะวกโดยยึดเส้นทางหลักกรุงเทพฯ-ลำปาง ยานเพชรบูรณ์เป็นเส้นทางเคลื่อนที่ โคตะกลางวางแผนเตรียมการโดยให้กองพลที่ 1 ซึ่งอยู่ในกรุงเทพฯ ล้อมกรุงเทพฯ ไว้ ในกองพลที่ 1 นี้เป็นกองหน้าของกองทัพที่ 2 กองทัพที่ 2 เตรียมวางแผนไปตามแม่น้ำป่าสักตั้งแต่แก่งคอยสระบุรีถึงท่าเรือ มีกองหนุนตั้งเรียงรายขึ้นไปตั้งแต่ลพบุรีไปจนถึงชัยบาดาลและเพชรบูรณ์ เหนือขึ้นไปจากนั้น เรามีกองทัพพายัพทำหน้าที่ปลดอาวุธญี่ปุ่นที่ลำปางและเชียงใหม่ และให้กองทัพพายัพ เป็นกองทัพหนุนของกองทัพที่ 2 เพราะเกรงว่าญี่ปุ่นอาจส่งกำลังขึ้นมาช่วยจากอินโดจีน และมลายู เหนือขึ้นไปหลังกองทัพพายัพ เราโคตะกลางจะเปิดให้กองทัพสหประชาชาติ ลงมาช่วย ส่วนกำลังทหารทางอากาศของเรา มีน้อย และ เครื่องบินที่มีอยู่ก็ไม่ดีพอ แม้จึงไถ่แรงของกำลังจากแม่ทัพจีนขึ้นไป ซึ่งแม่ทัพจีนก็โคตะกลางแล้วที่จะช่วยให้เป็น ผลสำเร็จ เมื่อแผนการณยุทธกับญี่ปุ่นเป็นดังนี้ ทางสายชัยบาดาลไปเพชรบูรณ์ และ จากหล่มสักก็ไปถึง อ.งาว ที่ลำปางกับการสร้างฐานทัพที่เพชรบูรณ์จึงเป็นงานสำคัญ บึง และเป็นงานชั้นหัวใจของชาติด้วย . . . 1

¹ อนันต์ พิบูลสงคราม, จอมพล ป.พิบูลสงคราม..., หน้า 68.

การสร้างเมืองหลวงใหม่กับการคัดถนนเพิ่มขึ้นอีกหลายเส้นทางนอกจากเส้นทาง
ยุทธศาสตร์ 2 เส้นทางดังกล่าวแล้วกับการสร้างพุทธบุรีมณฑลระหว่างเขตจังหวัดลพบุรีกับ
จ.สระบุรี เพื่อถกกันไม่ให้ญี่ปุ่นมาใช้พื้นที่บริเวณนี้ได้ ประชาชนได้รับความเดือดร้อนจาก
การถูก "เกณฑ์แรงงาน" จากกองอำนวยการเกณฑ์แรงงานราษฎรสร้างเมืองหลวงใหม่
นอกจากที่ราษฎรยังถูกเกณฑ์แรงงานโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติ เกณฑ์พลเรือนอุทธรณ์
ราชการทหารอีกซึ่งได้กำหนดอำนาจเรียกเกณฑ์จ้างแรงงาน เกณฑ์เครื่องมือ เครื่องใช้
ในการก่อสร้าง และเกณฑ์ยานพาหนะและสัตว์พาหนะอีกด้วย¹ การถูกบังคับในการเกณฑ์
แรงงานของประชาชนในครั้งนี้ถ้าประชาชนคนใดมีฐานะร่ำรวยก็ให้เงินเป็นสินบนต่อทาง
การและทางการได้ร่วมมือกับพ่อค้าในการเรียกเก็บเงินแทนการเกณฑ์แรงงานโดยเก็บ
จากประชาชนเป็นจำนวนมาก เพื่อไปจ้างคนจีนไปทำงานแทน² เพราะชาวจีนที่อยู่ใน
ประเทศไทยขณะนั้นได้ถูกบังคับไม่ให้ประกอบอาชีพตามใจชอบได้ ซึ่งจอมพล ป.ฯ ได้
ออกพระราชบัญญัติหลายฉบับที่กีดกันอาชีพของคนจีน และได้มีคำสั่งให้กระทรวงมหาดไทย
พยายามออกประกาศชักชวนคนจีนเข้าไปประกอบอาชีพที่ จ. เพชรบูรณ์ อาทิเช่นกระทรวง
มหาดไทยได้ประกาศชักชวนชาวจีนว่า

โดยที่ท้องที่ในจังหวัดเพชรบูรณ์มีพื้นที่ดินอันอุดมเหมาะสมที่จะทำการเกษตรทุกชนิด
และเป็นทองดินซึ่งมีความเจริญ มีชุมนุมชนอยู่หนาแน่นยิ่งขึ้นทุกขณะ การตั้งร้านค้า
ชายหรือการประกอบอุตสาหกรรมต่าง ๆ ก็ย่อมจะขยายตัวเจริญยิ่งขึ้นเป็นลำดับ
กระทรวงมหาดไทยจึงขอเชิญชวนประชาชนทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพี่น้องชาวจีน
ซึ่งมีความชำนาญในการค้าขายอยู่แล้ว ไปประกอบอาชีพในจังหวัดเพชรบูรณ์เสียตั้งแต
บัดนี้เพื่อจะได้มีโอกาสเลือกทำเลที่เหมาะสมแก่การอาชีพของท่าน เพราะผู้ที่ไปก่อนย่อมมี
โอกาสเลือกได้ดีกว่า หากผู้ใดมีความประสงค์ที่จะไปตั้งหลักแหล่งทำการอาชีพใน
ท้องที่จังหวัดเพชรบูรณ์โดยความสุจริตแล้วก็ขอให้ไปติดต่อขอความช่วยเหลือจาก

¹ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, กรม. "เรื่องการเกณฑ์แรงงานและสิ่งของเกี่ยวกับการ
ก่อสร้างที่ จ. เพชรบูรณ์ ที่ 9/219.

² เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, กรม. "เรื่องการเกณฑ์แรงงาน....,

กรรมการอำเภอท้องที่ซึ่งท่านมีภูมิลำเนาอยู่ในปัจจุบัน ในการไปท่านจะได้รับความช่วยเหลือและอารักขาจากเจ้าหน้าที่ในท้องที่ ซึ่งท่านจะอพยพไปอยู่นั้นด้วยที่¹

รัฐบาลยังช่วยเหลือผู้อพยพไปอยู่ จ. เพชรบูรณ์ โดยรัฐบาลออกก้ำขนย้ายให้ และให้ทำกินครอบครัวละ 25 ไร่ ราษฎรที่อพยพไปอยู่สามารถกู้เงินลงทุนได้ครอบครัวละ 400 บาท โดยเสียดอกเบี้ยร้อยละ 5 บาทต่อปี และมีกำหนดชำระคืนภายในเวลา 15 ปี แต่ประชาชนก็ยังอพยพไปอยู่กันน้อยมาก เพราะเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยความกันการมีไข้ป่า ชุกชุม เมื่อมีประชาชนไปอาศัยกันอยู่น้อยมาก จอมพล ป.ฯ ได้สั่งให้กระทรวงมหาดไทย อพยพพลเมืองทางภาคอีสานรวม 1,000 ครอบครัวไปประกอบอาชีพที่ จ. เพชรบูรณ์² หน่วยราชการบางหน่วยได้รับคำสั่งให้สร้างที่ทำการชั่วคราว และมีการเคลื่อนย้ายสมบัติของชาติไปเก็บรักษาไว้ที่ จ. เพชรบูรณ์ แม้กระทั่งทองคำของธนาคารแห่งประเทศไทย ก็ให้ขนไปไว้ที่ จ. เพชรบูรณ์จนหมดสิ้น³ ทางรัฐบาลพยายามสร้าง จ. เพชรบูรณ์ให้เหมือนกับกรุงเทพฯ ทุกประการ คุ้มการมี สนามหลวง สนามกีฬา สนามม้า สนามกอล์ฟ ซึ่งหมดค่าก่อสร้างทั้งหมด 5 ล้านกว่าบาท⁴

ผลกระทบของการสร้างเมืองหลวง เพื่อเป็นฐานทัพสู้รบกับญี่ปุ่นเป็นการกระทำที่หวังดีต่อประเทศชาติ แต่ผลของการกระทำไปกระทบกระเทือนต่อคนส่วนใหญ่ของประเทศ

¹ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, กรม ที่ 42/219 "เรื่องคำสั่งจับชักชวนและคัดเลือกพลเมืองไปอยู่จังหวัดเพชรบูรณ์".

² เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, กรม ที่ 42/219, เรื่องเดียวกัน.

³ สภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, รายงานกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาสอบสวนการใช้จ่ายเงินแผ่นดินตั้งแต่ พ.ศ. 2487 ถอยหลังไป, ครั้งที่ 13/2487 (วิสามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3 วันที่ 21 ธันวาคม 2487.

⁴ สภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 11/2487 สมัยที่ 2 ชุดที่ 3 วันพฤหัสบดีที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2487.

และแทนที่จะกลายเป็นผลดี กลับกลายเป็นผลร้ายต่อจอมพล ป.ฯ เอง โดยสภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่รับหลักการพระราชกำหนดระเบียบบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ และพระราชกำหนดสร้างหุ้ทมนุ้ริมหนอง อันเป็นผลให้จอมพล ป.ฯ ต้องขอลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และถูกยุบตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดมาดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาของรัฐบาลแทน ถึงที่จะได้กล่าวต่อไป

ค. การติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร

เมื่อจอมพล ป.พิบูลสงครามได้ทำสัญญาร่วมรบร่วมรุกทางทหารกับประเทศญี่ปุ่นแล้ว กองทัพไทยจึงมีหน้าที่ป้องกันบริเวณ ฉาน ส เตค (Shan State) ไว้เป็นฐานกำลังเพื่อรุกไล่เข้าไปในมณฑลยูนนานของประเทศจีน ไทยได้ส่ง "กองทัพพายัพ" ประกอบด้วยกองทหารราบและกองทหารม้า เพื่อไปรบในแคว้นฉาน ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2485¹ สามารถตีได้เมืองเชียงตุง เมืองมะ เมืองดา ประชิดเมืองเชียงลื้อในแคว้นยูนนานของจีน และรุกผ่านไปทางใต้ที่เมืองพยาก เมืองยอง ประชิดพรมแดนจีน² กองทัพไทยได้หยุดชะงักการรุกรบต่อไปเพราะภูมิประเทศเป็นป่าเขา มีความยากลำบากในการส่งกำลังบำรุงจากแนวหลัง และเต็มไปด้วยไข้ป่า ทำให้ทหารไทยเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก เพราะขาดแคลนยาและเวชภัณฑ์ต่าง ๆ นอกจากนั้น ยังขาดแคลนเสื้อผ้า อาหาร น้ำมันเชื้อเพลิง³ แต่ไทยก็ได้ทำการปกครองแคว้นฉานภายหลังได้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า "สรัฐไทยเดิม" ต่อมาญี่ปุ่นได้ยกดินแดนสรัฐไทยเดิมและดินแดนทางภาคใต้ 4 รัฐได้แก่ ไทรบุรี กลันตัน ตรัง กานู ปะลิส

¹ ท้าวอุ้น ชนะนิกร, ความหลังของข้าพเจ้า..., หน้า 88.

² พลเอกเนตร เขมะโยธิน, ชีวิตนายพล (พระนคร. เกษมบรรณกิจ, 2510), หน้า 257.

³ ท้าวอุ้น ชนะนิกร, ความหลังของข้าพเจ้า..., หน้า 93-94.

ให้แก่ไทยเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2486¹

ขณะที่กองทัพพายัพได้เผชิญหน้ากับกองพลที่ 93 ของจีนที่เมืองเชียงลื้อนั้น
จอมพล ป.ฯ ได้สั่งให้กองทัพพายัพทำงานใต้ดินโดยลักลอบติดต่อกับจีนเพื่อจะไต่หาทาง
ทำความเข้าใจกับอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา การวางแผนการติดต่อกับฝ่ายจีนด้วยการ
ที่จอมพล ป.ฯ ได้ขยาย พล.ท.จิระ วิจิตสงคราม ซึ่งดำรงตำแหน่งเสนาธิการกองทัพบก
สนามไปเป็นแม่ทัพกองทัพพายัพเพื่อดำเนินงานใต้ดิน พล.ท.จิระฯ ได้เริ่มงานเมื่อเดือน
ธันวาคม พ.ศ.2485 โดยแต่งตั้งให้ พ.อ.เกษ เกษประภคิยทศ พ.ต.แสวง ทัพสูง
ร.อ.ทวี คุ้มวรรณชนะ ร.ท.อำนาจ โสมนัส เป็นผู้แทนกองทัพพายัพชุดแรกดำเนินการ
การติดต่อกับจีน แต่ยังไม่ประสบผลสำเร็จจึงได้มีการเปลี่ยนผู้รับผิดชอบงานใต้ดินใหม่
เป็น พล.ต.หลวงหาญสงคราม ได้เตรียมผู้แทนชุดที่ 2 ประกอบด้วย พ.ท.แสวง ทัพสูง
พ.ท.อาจ ฦ บางช้าง ร.ท.สมาน วีระไวทยะ เริ่มปฏิบัติงานวันที่ 25 ธันวาคม
พ.ศ.2486 แต่ประสบปัญหาเนื่องจากญี่ปุ่นได้ทำการตรวจตราทหารไทยบริเวณแคว้น
เชียงตุงจึงเริ่มออกเดินทางใหม่วันที่ 20 มกราคม พ.ศ.2487 ออกจากเชียงตุง ผ่าน
เมืองมะ เมืองลา ได้ส่งหนังสือผ่านทหารจีนกลางแม่น้ำดำ วันที่ 30 มกราคม รอคำตอบ
จากจีนวันที่ 31 มกราคม ซึ่งจีนนัดพบกันครั้งแรกที่เมืองเชียงลื้อ ในวันที่ 5 กุมภาพันธ์
ศกเดียวกัน คณะผู้แทนทหารไทยชุดที่ 2 ได้พบกับ พล.ต.ฉิววีเอ็ง ผู้บัญชาการกองพลที่ 93
พ.ท.เซียง กงทาน ผู้บังคับการกรม พ.ต.สีเตฉาย ผู้บังคับการกองล่าเสียง และ
พ.ท.โฮ่วสองเฮา เสนาธิการกองพลที่ 93 การพบครั้งนี้ผ่านล่ามแปล ได้แก่ นายบุญศรี
รัตนกัน เกษเป็นนักเรียนโรงเรียนปทุมคงคาพูดไทยได้ ผลของการตกลงไทยได้ขอร้อง
ให้ทางฝ่ายจีนช่วยติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรให้ เมื่อผู้แทนทางทหารไทยชุดที่ 2 กลับมาถึง

¹ เสนาธิการคณะรัฐมนตรี, กรม, ที่ 39/190 เรื่องการรับโอนการปกครอง
ดินแดนภาคเหนือ และภาคใต้จากญี่ปุ่นรวมทั้งทรัพย์สินต่าง ๆ

ไ้รายงานให้จอมพล ป.ฯ ทราบ จอมพล ป.ฯ ได้เตรียมส่งผู้แทนเป็นชุดที่ 3 ประกอบด้วย

1. พล.ต.หลวงหาญสงคราม ทำหน้าที่ผู้แทนผู้บัญชาการทหารสูงสุด
2. พ.อ.เนตร เขมะโยธิน ทำหน้าที่เสนาธิการ
3. พ.ท.กระจ่าง ผลเพิ่ม ทำหน้าที่เสนาธิการ
4. พ.ท.แสวง ทัพพะสุต ทำหน้าที่เสนาธิการ
5. ร.ท.สมาน วีระไวทยะ ทำหน้าที่ทหารคนสนิทของหลวงหาญฯ
6. ร.ต.ท.ธานี สาทรกิจ ทำหน้าที่ล่ามภาษาจีน

คณะผู้แทนชุดที่ 3 ของฝ่ายทหารไ้ดินนี้มีเพิ่มขึ้น 3 คนจากผู้แทนชุดที่ 2 โดยเฉพาะ ร.ต.ท.ธานี สาทรกิจ เป็นฝ่ายตำรวจที่อธิบดีกรมตำรวจคือ พล.ต.อ.อภูลฯ ใดส่งมารวมปฏิบัติงานกับฝ่ายทหารด้วย คณะผู้แทนชุดนี้มีความสำคัญโดยไปในฐานะตัวแทนผู้บัญชาการทหารสูงสุด มิใช่เป็นผู้แทนของ "กองทัพบก" เช่นชุดแรกเท่านั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อวางแผนกับจีนในการต่อต้านญี่ปุ่นในขั้นสุดท้าย คณะผู้แทนชุดนี้ได้พบกับผู้แทนฝ่ายจีนชุดเดิมที่เมืองเวียงจันทน์ วันที่ 2 เมษายน ศกเดียวกัน จากนโยบายทางการ เมืองที่กักกันของจีน ทำให้ผู้แทนทหารไ้ดินชุดนี้ไม่มีโอกาสได้พบกับ พ.ท.ม.ล.ชาม กุญชร เสรีไทยจากสหรัฐอเมริกาที่เข้ามาปฏิบัติการในประเทศจีน เพื่อหาทางติดต่อเข้าไปในประเทศไทย ทั้งที่ ม.ล.ชาม กุญชร เสรีไทยจากสหรัฐอเมริกาได้เขียนจดหมายติดต่อ พล.ท.จิระ ไปแล้วว่าจะมาพบกัน การพบปะกับผู้แทนฝ่ายจีนครั้งนี้ไทยได้ชี้แจงถึงความจำเป็นที่เข้าร่วมกับญี่ปุ่นให้จีนทราบพร้อมทั้งให้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารกันระหว่างไทยกับจีนและแบ่งเขตทางทหาร โดยถือเอาแม่น้ำดำ-แม่น้ำโขง-ปางสัจจา ทางฝ่ายจะไม่ล่วงล้ำจะมีการยิงกันบ้างเพื่อพรางตาญี่ปุ่น ไทยขอรองให้จีนติดต่อฝ่ายพันธมิตรที่ระเบิดเฉพาะตำบลที่สำคัญทางยุทธศาสตร์เท่านั้น กับขอวางแผนร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรในการขับไล่อุปุ่นออกจากประเทศไทย ทางฝ่ายจีนรับปากจะติดต่อให้ แผนการขั้นต่อไปของงานไ้ดินสายทหารด้วยกันจะส่งผู้แทนทางทหารไปประจำกองบัญชาการของจอมพลเจียงไคเช็คที่จุงกิง ในฐานะนายทหารติดต่อ ฝ่ายทหารไ้ดินคือ พล.อ.พระสงกรมศักดิ์ ขณะที่กำลังรอคำตอบจากจีนอยู่ จีนไ้สั่งให้เตรียมคณะผู้แทนรัฐบาล

กองทัพไทยไปพบกับจอมพลเจียงไคเช็คที่จุงกิง โดยรัฐบาลจีนจะส่งเครื่องบินมารับที่เมือง
เซียงรุ้ง อยู่ทางเหนือของตำบลเซียงล่อ จอมพล ป.ฯ ได้กำหนดตัวผู้แทนรัฐบาลครั้งนี้
ได้แก่

1. พล.ต.อ.อัคร อัครเกษจรัง เป็นหัวหน้าคณะ
2. พ.อ.ประยูร ภมรมนตรี เป็นผู้แทนฝ่ายการเมือง
3. พล.ต.หลวงหาญสงคราม เป็นผู้แทนฝ่ายทหาร
4. พ.อ.เนตร เขมะโยธิน เป็นผู้แทนฝ่ายทหาร¹

การเตรียมส่งผู้แทนชุดที่ 4 ออกไปปฏิบัติงานในไต้หวันครั้งนี้ต้องหยุดชะงักลง เพราะ
การลาออกจากตำแหน่งนายรัฐมนตรีของจอมพล ป.พิบูลสงคราม

งานไต้หวันสายทหารซึ่งนำโดยจอมพล ป.ฯ ได้พยายามใช้อำนาจรัฐในการชักชวน
ญี่ปุ่นไม่ให้เกิดความสะดวก จนกระทั่งญี่ปุ่นเปลี่ยนพลาทางการรบจึงเตรียมลุกขึ้นต่อต้าน
ญี่ปุ่นด้วยการสร้าง จ.เพชรบูรณ์เป็นเมืองยุทธศาสตร์ พร้อมทั้งไต่ส่ง "ทูตทหารไต้หวัน" ไป
ติดต่อกับฝ่ายจีนด้วย อย่างไรก็ตามก็ผิดพลาดที่ต่อต้านญี่ปุ่นของจอมพล ป.ฯ ไม่เป็นที่ยอมรับ โดย
ทั่วไปพิจารณาว่าเป็นการ "แก๊งค์" ของจอมพล ป.ฯ

สาเหตุที่สำคัญทำให้งานต่อต้านญี่ปุ่นของจอมพล ป.ฯ ต้องประสบความล้มเหลว
คือ

1. การใช้อำนาจรัฐไปขัดผลประโยชน์ของคนส่วนมาก ในการสร้างชาติ ตาม
นโยบายของสภาวัฒนธรรมแห่งชาตินั้นก็นำนั้นได้บังคับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนแต่
เดิม และเป็นการทำลายจิตใจของประชาชน ประชาชนได้รับความเดือดร้อนจากการเกณฑ์

¹พลเอกเนตร เขมะโยธิน, งานไต้หวัน..., หน้า 277-341.

แรงงาน ซึ่งได้รับผลตอบแทน¹ จำนวนประชาชนถูกเกณฑ์แรงงานทั้งสิ้น 118,381 คน
 บ่วย 14,516 คน คนตาย 4,040 คน เกวียนถูกเกณฑ์ทั้งสิ้น 8,900 เล่ม พร้อมคนขับ
 เกวียน รถยนต์ถูกเกณฑ์ทั้งสิ้น 30 คัน และอัตราการตายของประชาชน เมื่อกลับถึงบ้าน
 ได้ป่วยเป็นไข้มาเดเรียอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งไม่นับรวมครั้งนี้² การที่ประชาชนได้รับความ
 เดือดร้อนแล้วจะชวยกันต่อต้านญี่ปุ่นตามที่จอมพล ป.ฯ กล่าวอ้างนั้น³ กลับทำให้ประชาชน
 พยายามหลบหนีจากการเกณฑ์แรงงานของรัฐบาลมากขึ้น ผลของการใช้อำนาจรัฐโดยไม่
 คำนึงถึงประชาชน ซึ่งได้ประสบกับภาวะยากลำบากที่ได้รับจากสงครามเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว
 ประกอบกับได้รับการบีบบังคับจากทางรัฐบาลโดยการใช้อำนาจรัฐ" มาบังคับเพิ่มขึ้นอีก
 จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นสาเหตุที่สำคัญให้งานต่อต้านญี่ปุ่นของจอมพล ป.ฯ ต้องล้มเหลวลง
 และมีผลกระทบมาถึงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป.ฯ พร้อมทั้งการไม่ได้รับความ
 ไว้วางใจจากญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นอีกด้วย

2. การดำเนินงานไม่ได้รับความร่วมมือจากรัฐบาลจีน เพราะรัฐบาลแห่งชาติ
 จีนซึ่งมีเจียงไคเช็ค เป็นประมุขถือว่ารัฐบาลไทยได้มีการปฏิบัติทั้งทางการทหาร และทาง
 การเมืองที่เป็นปฏิปักษ์ต่อประเทศจีนอยู่ก่อนแล้วคือ รัฐบาลไทยได้ส่งกองทัพไทยไปรบกับกอง
 ทหารจีนในพื้นรัฐฉาน (Shan States) เมื่อเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน พ.ศ.2485 และ
 รัฐบาลไทยรับรองรัฐบาลนาย "วังจิงไว" เป็นประมุขซึ่งญี่ปุ่นได้จัดตั้งขึ้นที่นครนานกิง เพื่อ
 เป็นรัฐบาลหุ่น (Puppet Government) ของญี่ปุ่นนั้น รัฐบาลไทยรับรองว่ารัฐบาลวังจิงไว
 นี้เป็นรัฐบาลจีนที่ถูกต้องเพียงรัฐบาลเดียว เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2485⁴ นอกจากนี้

¹ประชาชนจะได้รับค่าแรงงานจากการถูกเกณฑ์แรงงานครั้งนี้คือ ประชาชนที่ไม่มี
 เครื่องมือจะได้รับค่าแรงวันละ 75 สตางค์ ส่วนคนที่มีเครื่องมือมาด้วยจะได้รับค่าแรงงาน
 วันละ 80 สตางค์

²สภาผู้แทนราษฎร, รายงานกรรมาธิการวิสามัญ....

³อนันต์ พิบูลสงคราม, จอมพล ป.พิบูลสงคราม... หน้า 693.

⁴ดิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลก ... (เล่ม 1), หน้า 269.

จอมพล ป.๗ ได้ดำเนินนโยบายกีดกันชาวจีนโดยได้ออกพระราชบัญญัติหลายฉบับที่ควบคุมอาชีพของชาวจีนในประเทศไทย ทั้งนี้รัฐบาลจีนจึงถือว่าสถานะสงครามได้เกิดขึ้นระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีน ฉะนั้นเมื่อจอมพล ป.๗ ได้ส่ง "ทูตทหารไต้หวัน" ไปติดต่อกับจีน โดยให้จีนเป็นผู้ประสานงานช่วยติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรให้ทันต้องประสบกับความล้มเหลวลงเพราะเป็นไปได้ยากที่รัฐบาลจีนจะให้ความร่วมมือกับจอมพล ป.๗ ในครั้งนี้

2) ฝ่ายพลเรือน

เหตุการณ์ที่ญี่ปุ่นบุกประเทศไทย เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ทำให้คณะรัฐมนตรีซึ่งเคยร่วมมือกันในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มีความคิดเห็นขัดแย้งกันจนกลายเป็นจุดแตกแยก ฝ่ายหนึ่งมีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญร่วมกับนายภิเษก ทัชยานนท์ ไค้เสนอกการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าด้วยการเข้าข้างฝ่ายสัมพันธมิตร ฝ่ายนี้เรียกว่าฝ่ายพลเรือน อีกฝ่ายหนึ่งนำโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม และ พล.ท. มังกร พรหมโยธี หลวงวิจิตรวาทการ นายวินิจ ปานะนนท์ ฝ่ายนี้ควรเรียกได้ว่าเป็นฝ่ายทหาร มีแนวทางแก้ปัญหาด้วยการเข้าข้างฝ่ายญี่ปุ่น โดยเฉพาะฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ ถึงกับมีความเชื่อมั่นว่า จอมพล ป.๗ ได้มีจิตใจเอนเอียงกับฝ่ายญี่ปุ่นเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เหตุการณ์วันที่ 8 ธันวาคมจะเกิดขึ้น¹ การเกิดความคิดเห็นขัดแย้งกันในการประชุมคณะรัฐมนตรีจึงทำให้จอมพล ป.๗ ปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่ โดยให้นายปรีดี พนมยงค์ออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังไปเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคมศกเดียวกัน เบื้องหลังของการดำรงตำแหน่งในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ของนายปรีดี พนมยงค์นั้น พล.ท.อ. อุดล อุดลเกษจรัส ซึ่งดำรงตำแหน่ง

¹ปรีดี พนมยงค์, หลักฐานสำคัญบางประการเกี่ยวกับสถานะสงครามของประเทศไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 (ภาค 1) (พระนคร: อรุณการพิมพ์, 2521), หน้า 1-9.

อธิบดีกรมตำรวจ และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ขณะนั้นและเป็นเพื่อนสนิทที่
จอมพล ป.ฯ ให้ความเกรงใจมาก ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้กับคณะกรรมการพระราชบัญญัติ
อาชญากรรมสงครามเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2488 ว่า

. . . ข้าฯ ได้ไปที่วังสวนกุหลาบซึ่งเป็นที่พักของนายกรัฐมนตรีในเวลานั้นได้พบกับ
นายกรัฐมนตรีกับนายวินช ปานะนนท์ นายวินช โคพูควาทางฝ่ายญี่ปุ่นมีความรังเกียจ
หลวงประดิษฐมนูธรรม (นายปรีดี) และนายวิลาศ โอสถานนท์ (อธิบดีกรมโฆษณาการ)
เพราะสองคนนี้เอนเอียงไปทางอังกฤษ คณะรัฐมนตรีจะมีความคิดเห็นร่วมกับญี่ปุ่นด้วย
ประการใด ๆ ก็ทำไม่สะดวกเพราะสองคนนี้มีความคิดเห็นไม่ตรงกับญี่ปุ่น เขาจะให้
ทั้งสองนี้ออกจากคณะรัฐมนตรีเฉพาะหลวงประดิษฐ์มนูธรรม ฝ่ายญี่ปุ่นเสนอว่าควรแต่งตั้งให้
เป็นคณะผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน . . . ¹

การดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ทำให้นายปรีดี พนมยงค์ สามารถ
รวมกลุ่มบุคคลที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายของจอมพล ป.ฯ ที่มีต่อญี่ปุ่นจะได้กล่าวถึงบทบาทของ
แต่ละกลุ่มที่ได้มาร่วมกันปฏิบัติงานใต้ดินในสายพลเรือน

ก. กลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์

นายปรีดี พนมยงค์ ถือเป็น "มันสมอง" ให้กับคณะราษฎรในการ
เปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 และได้ตำแหน่งรัฐมนตรีใน
รัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดา ในระหว่างนั้นได้เสนอเค้าโครงเศรษฐกิจ แต่ได้รับ
การคัดค้านจนถูกโจมตีขณะนั้นมากกว่าเป็น "คอมมิวนิสต์" จนกระทั่งต้องออกไปอยู่ต่างประเทศ
ชั่วคราว ภายหลังจากที่พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้ยึดอำนาจคืนมาและได้มีการพิจารณาว่า
นายปรีดี พนมยงค์ ไม่ใช่คอมมิวนิสต์และได้กลับมาอยู่ประเทศไทยได้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญ
ทางการเมืองหลายตำแหน่ง ในคณะรัฐมนตรีชุดต่าง ๆ อาทิเช่น รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
มหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และในระหว่างญี่ปุ่นบุกประเทศไทยนั้น

¹ พล.ต.อ.อดุล อดุลเดชจรัส, ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับนายปรีดี
พนมยงค์และจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พระนคร. ศิริการพิมพ์, 2522), . หน้า 90-91.

นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังมาจนถึงวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2484 จึงมาดำรงตำแหน่งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จนกระทั่ง ยุติสงครามโลกครั้งที่ 2

ขณะที่ญี่ปุ่น "ขอมาน" ประเทศไทย กลุ่มผู้แทนราษฎรและคณะรัฐมนตรีได้แก่ หลวงเกษาคีวงศ์ นายสงวน ตุลารักษ์ นายจรูญ สืบแสง นายภิเษก ชัยนาม นายทองเปลว ชลภูมิ นายทวี ตะเวตกุล หลวงกาจสงคราม (นาวาอากาศเอกเจียร เกงระคมยิง) ฯลฯ ได้ขอร้องให้ นายปรีดี พนมยงค์หนีออกไปตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นในต่างประเทศโดยลอบหนีออกไปทางกาญจนบุรี เข้าทวาย พม่า และออกสู่อินเดียแต่แผนนี้ล้มเหลว เพราะญี่ปุ่นได้ใช้ลำเลียงทหารเพื่อเข้าโจมตีพม่าก่อน ต่อมาเปลี่ยนแผนจะไปจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นที่จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อใช้เป็นด่านสกัดกั้นทางเส้นทางของญี่ปุ่นที่จะขึ้นไปทางภาคเหนือและตะวันตกเฉียงเหนือ ซึ่งจะได้นำกำลังสนับสนุนจาก จ.นครสวรรค์ พิษณุโลก ลำปาง เชียงใหม่ ช่วยทำศึกกับญี่ปุ่นเพื่อประวิงเวลาจนกว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากฝ่ายสัมพันธมิตร

พร้อมทั้งนายปรีดี พนมยงค์ ได้วางแผนให้ นายทอง ถิ่นทาสธรรม (ผู้แทนราษฎร จ.แพร่) และ เจ้าวงศ์ แสนศิริพันธ์ (อดีตนายกรัฐมนตรี จ.แพร่) ทำลายสะพานบ้านการาระเบิกปิดปากถ้ำเขาสิงห์เพื่อจะตัดภาคเหนือให้ขาดจากภาคกลางและภาคใต้ ตัดเส้นทางรถไฟเหนือ แต่ทางน้ำและขบวนทหารที่ลำบากต่อการโจมตีของญี่ปุ่นแต่แผนการนี้ล้มเหลว

เพราะญี่ปุ่นได้ยกกำลังพลขึ้นไปทางภาคเหนืออย่างรวดเร็วเพื่อเข้าโจมตีพม่า ถึงแม่แผนต่าง ๆ จะไม่สำเร็จแก่นายปรีดี พนมยงค์ ยังมีวัตถุประสงค์จะออกไปจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นในต่างประเทศอีกโดยมอบหมายให้ผู้แทนราษฎรทางภาคเหนือและภาคอีสานพยายามหาเส้นทางออกสู่ต่างประเทศ โดยเฉพาะเจ้าวงศ์ แสนศิริพันธ์ได้ส่งผู้แทนไปสำรวจเส้นทางเข้าสู่เมืองจุงกิง ประเทศจีน ซึ่งมีผู้แทนชุดแรกเป็นชายฉกรรจ์ที่วางใจได้ 7 คน แต่หายสาบสูญ จึงได้ส่งผู้แทนที่เป็นชาวบ้านเป็นชุดที่ 2 อีก 4 คน เหลือรอดชีวิต 2 คน ได้รายงานว่

เส้นทางเข้าสู่จุงกิงทางภาคเหนือของไทยนั้นไม่มีบุคคลภายนอกผ่านเลยเต็มไปด้วยอุปสรรคเส้นทางทหารที่เพิ่มไปด้วยสัตว์ร้ายนานาชนิด โรคภัยไข้เจ็บชุกชุมและได้รับการเป็นปฏิปักษ์

ต่อคนพื้นเมืองอีกค่าย¹ ประกอบกับนายปรีดี พนมยงค์และคณะดังกล่าวได้รับฟังวิทยุกระจายเสียงจากฐานฟรานซิสโกว่า สถานทูตไทยที่กรุงวอชิงตันไม่ยอมรับรัฐหรือเห็นชอบกับการกระทำของรัฐบาลจอมพล ป.ฯ ในการยอมจำนนต่อญี่ปุ่น และบอกตัดขาดจากรัฐบาลเพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชน² จึงเป็นผลให้นายปรีดี พนมยงค์ เปลี่ยนแผนเป็นส่งผู้แทนเพื่อเดินทางออกนอกประเทศไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรโดยให้ ม.ร.ว. เสียม ปราโมช อัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน คือ ซี เป็นผู้ประสานงานให้ 46-47

ผู้ซึ่งมีความคิดเห็นแนวทางเกี่ยวกับ นายปรีดี พนมยงค์ อีกคนได้แก่ นายศิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งอยู่ในคณะรัฐมนตรีชุดเดียวกัน หลังจากญี่ปุ่นขอผ่านประเทศไทยแล้วในตอนแรกได้ขอลาออกจากตำแหน่งดังกล่าว แก่จอมพล ป.ฯ ไม่ยินยอมกลับไปเป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงโตเกียว ในตอนแรกนายศิเรก ชัยนามไม่ยินยอมแต่ก็ได้ขอความคิดเห็นจากนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งให้คำแนะนำว่า

. . . เมื่อเรื่องไปถึงใกล้ถึงกับขอความเห็นชอบจากญี่ปุ่นแล้วยากมาก แต่ถ้าไปก็ดีเหมือนกัน เพราะสงครามคราวนี้ทำอะไร เสียฝ่ายสัมพันธมิตรคงชนะ ถ้าไทยเดินไม่ก็อาจเสียเอกราช ฉะนั้นเมื่อเหตุการณ์บีบบังคับเช่นนี้ก็จำเป็นต่องไป แต่ที่ควรถือโอกาสศึกษาสถานการณ์ว่าจะติดต่อกับรัฐบาลจอมพลเจียง ไคเช็ค ไคหรือไมเพื่อให้สัมพันธมิตร เห็นว่าฝ่ายเราพยายามช่วยเหลือสัมพันธมิตรทุกวิถีทางและควร เลือกละเลขาการที่ไว้วางใจได้ไปควย . . .³

นายศิเรก ชัยนามจึงตกลงไปเป็นเอกอัครราชทูตที่ญี่ปุ่นและได้เลือก นายทวี ตะเวทีกุล นายถนัด คอมันต์ นายกนต์ธีร์ ศุภมงคล เป็นผู้ร่วมคณะ และได้เดินทางไปประเทศญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2485⁴ อย่างไรก็ตามความพยายามในการติดต่อ

¹ ไปด้วย ฐุพินิจ (ฉันทนา), X.O GROUP เรื่องภายในขบวนการเสรีไทย (พระนคร. เซนบุรุษ, 2522), หน้า 29-49.

² กระทรวงการต่างประเทศ, แฟ้มสงครามโลกครั้งที่ 2 (สงครามมหาเอเชียบูรพา), เรื่องคำให้การของนักเรียนไทยที่กลับจากสหรัฐอเมริกา, พ.ศ. 2485

³ ศิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 (เล่ม 1), หน้า 213.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 215.

กับรัฐบาลเจียงไคเช็ค ประสบความล้มเหลวเพราะญี่ปุ่นได้จับตาดูความเคลื่อนไหวตลอดเวลา ฉะนั้นการรวมกลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ ในระยะแรกนี้ยังไม่เป็นองค์กรที่มั่นคงนัก ได้แต่มีผู้สนับสนุนอยู่พอควร ทั้งที่เป็นรัฐมนตรีและผู้แทนราษฎรทางภาคเหนือกับภาคอีสาน

ข. กลุ่มของนายจำกัศ พลังกูร

นายจำกัศ พลังกูร เป็นบุตรพระยามกุฏวดีวิทยาเสริมสอบชิงทุนรัฐบาลของกระทรวงศึกษาธิการได้ไปศึกษาวิชา ปรัชญาการเมืองและเศรษฐศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ประเทศอังกฤษ ได้รับปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิตเกียรตินิยม เป็นผู้สนใจการเมืองมาก ขณะอยู่ที่ต่างประเทศได้กล่าวโจมตีรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ว่าเป็นเผด็จการ เมื่อกลับประเทศไทย นายจำกัศ พลังกูร ได้เขียนเล่าเกี่ยวกับเบื้องหลังครั้งนี่ว่า

. . . เมื่อข้าพเจ้ารวบรวมสมัครพรรคพวกได้เป็นอันมาก เพื่อจะมาตั้งคณะต่อสู้กับจอมพลแปลก เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยทางลับ ๆ ขึ้นในเมืองไทย แต่วันชาติพเจมาถูกไล่ออกจากราชการ¹ เมื่อข้าพเจ้าไม่ไปประกาศทางวิทยุกระจายเสียงก่อนคำพูดเกี่ยวกับประชาธิปไตยของข้าพเจ้าเพื่อนฝูงก็เริ่มเห็นทางออกไป . . .²

ก่อนญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกประเทศไทย นายจำกัศ พลังกูร ได้จัดตั้ง "ขบวนการกู้ชาติ" ขึ้น วัตถุประสงค์คือการโค่นล้มรัฐบาลของจอมพล ป.ฯ โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้แทนราษฎรทางภาคอีสานได้แก่ นายเตียง ศิริขันธ์ นายถวิล อุดล นายจำลอง กาวเรือง เมื่อญี่ปุ่นบุกประเทศไทยแล้ว นายจำกัศ พลังกูร ร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทางภาคอีสานคิดจะออกไปตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นอยู่นอกประเทศ แต่ไม่สามารถทำได้ เพราะญี่ปุ่นได้ปิดเส้นทางที่ขบวนการกู้ชาติจะใช้หลบหนีก่อนแล้ว นายจำกัศ พลังกูร จึงได้หันมารวบรวมสมาชิกพรรคซึ่งแบ่งเป็น 3 ชั้น คือ

¹สาเหตุที่นายจำกัศ พลังกูร ถูกไล่ออกจากราชการโดยไม่ได้รับการบรรจุเข้ารับราชการ เพราะนายจำกัศได้เขียนเรื่อง Transition in Democracy ในสามัคคีสาร เล่มที่ 17 เดือนธันวาคม 2481 ซึ่งจำกัศเขียนวิจารณ์การตั้งศาลพิเศษชำระคดีกบฏว่าเป็นแบบของเผด็จการชัคแยงกอปรระชาธิปไตย

²มาลัย ชูพินิจ, XO. GROUP..., หน้า 62.

- ชั้นที่ 1 เป็นพวกที่รู้แผนการณ์ของนายจำกัค พลางกูรเป็นอย่างดี ได้แก่ นายเตียง ศิริขันธ์ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายถวิล อุดล นายจำลอง คาวเรือง นายเรือโทโกเมท ตราชู นายเฉลี สมานนท์
- ชั้นที่ 2 เป็นพวกที่รู้กันคร่าว ๆ ถึงแผนการณ์แต่ไม่ละเอียดนัก ได้แก่ นางปิ่น บุณนาค นายแพทย์เฉลิม บุรณนธ์ ฯลฯ
- ชั้นที่ 3 เป็นพวกที่เลื่อมใสในตัวนายจำกัค พลางกูร ซึ่งมีเป็นจำนวนมาก แต่ไม่ทราบเกี่ยวกับเรื่องแผนการณ์แต่สามารถใช้คนพวกนี้ไปปฏิบัติ งานได้

ส่วนแผนการณ์ที่นายจำกัค พลางกูร จะดำเนินการขั้นต่อไปนั้น ซึ่งนายจำกัค ฯ ได้บันทึกไว้ว่า

... แผนการณ์ของเราในครั้งนั้นก็คือ พยายามโค่นอำนาจจอมพลหรือพากันหนีไปจัดตั้งรัฐบาลใหม่อยู่ที่ส่วนหนึ่งส่วนใดของประเทศ ... ข้าพเจ้าใดคิดกับนายเตียงว่าบางทีจะหนีไปตั้งรัฐบาลใหม่อยู่ที่ภาคอีสานตามหลักกฤษฎีกาก็ดีจะต้องมีธง หรือเครื่องหมาย มีคำขวัญ และมีเพลงประจำคณะ แต่ขอสำคัญก็คือ แม้วาพวกเราหนีไปตั้งรัฐบาลใดเราก็มีกำลังไม่พอ มีกำลังคน กำลังทรัพย์ กำลังอาวุธไม่พอที่จะต่อสู้กองทัพของจอมพลกับญี่ปุ่นได้ ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่าในระหว่างนี้มีอำนาจจะมีใครบ้างที่ถือคอุยงเราแล้วรวมคณะของเราเขาไปคงทำประโยชน์ใดบ้างไม่มากนักน้อย ข้าพเจ้าสายตาก็เห็นมีแต่อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ผู้เดียวซึ่งจะเป็นหัวหน้าเป็นกำลังสำคัญของคณะกู้ชาติของเราได้ ข้าพเจ้าจึงตรงไปหาท่านยังบ้านถนนสีลมทันที . . .¹

การติดต่อกะหว่างขบวนการ กู้ชาติกับนายปรีดี พนมยงค์ ทำให้ขบวนการ กู้ชาติ ภายใต้การนำของนายจำกัค พลางกูร เข้ามารวมกลุ่มกับนายปรีดี พนมยงค์ ปลายปี พ.ศ. 2484 พร้อมทั้งได้เสนอหลักปฏิบัติต่อนายปรีดี ฯ 4 ข้อคือ

¹ มาดัย ชูพินิจ, XO. GROUP ..., หน้า 64-66.

1. พยายามโค่นอำนาจจอมพล ป.ฯ
2. พยายามก่อวินาศกรรมตอญี่ปุ่น
3. พยายามโฆษณาทำลายความเชื่อถือและความนิยมในรัฐบาลจอมพล ป.ฯ และญี่ปุ่น ในขณะที่เดียวกันเผยแพร่ให้เกิดศรัทธาในชัยชนะ และอุดมการณ์ของพันธมิตร และ
4. พยายามทำการติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร ¹

การที่กลุ่มของนายจำกัค พลาตกร มารวมกลุ่มกับของนายปรีดี พนมยงค์ได้นั้น เพราะทางฝ่ายมีจุดมุ่งหมายแบบเดียวกันคือการต่อต้านญี่ปุ่น แต่กลุ่มของนายจำกัค พลาตกร ได้เปิดเผยถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงอีกข้อหนึ่งขึ้นมาด้วยคือการโค่นอำนาจจอมพล ป.ฯ ให้ได้ และกลุ่มของนายจำกัค พลาตกรยังเป็นกำลังพื้นฐานที่สำคัญให้แก่ นายปรีดี พนมยงค์อีกด้วย ซึ่งต่อมา นายปรีดีฯ ได้ส่งจำกัคฯ เป็นผู้แทนชุดแรกขององค์การไต้ดินภายในประเทศเกินทาง ผ่านประเทศจีนเพื่อติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรโดยให้ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชช่วยประสานงาน ให้แก่ทองแดงกับอุปสรรคจากการดำเนินนโยบายทางการเมืองของจีน ประกอบกับนายจำกัคฯ ได้ป่วยเป็นโรคมะเร็งในลำไส้เสียชีวิตลงก่อน ขณะที่นายจำกัคฯ เป็นผู้แทนชุดแรกไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรนั้นสมาชิกของขบวนการไต้ดินก็รวมกันได้มากขึ้นและมีบทบาทมากขึ้น ซึ่งอาจพิจารณาถึงปัจจัย ที่มีส่วนเสริมสร้างบทบาทนั้นคือ

1. การใช้อำนาจเผด็จการของจอมพล ป.ฯ แก่รัฐสภา

จอมพล ป.พิบูลสงครามได้ขึ้นไบล่าออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ขณะนั้นมี 2 ท่านคือพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา เป็นประธานคณะผู้สำเร็จฯ และนายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้สำเร็จราชการ การขึ้นไบล่าออกของจอมพล ป.ฯ เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2486 เพื่อทดสอบคว่าทางฝ่ายรัฐสภา และ

¹สมบูรณ คณฉลาด, ไทยกับสถานการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 (พระนคร: กิตติบรรณาการการพิมพ์, 2515), หน้า 570-572.

ประชาชนยังให้การสนับสนุนนโยบายของจอมพล ป.ฯ อีกหรือไม่ คณะผู้สำเร็จราชการจึงได้อนุมัติใบลาออกของจอมพล ป.ฯ และไต่ชี้แจงให้สภาผู้แทนราษฎรทราบว่า

ภายใต้รับหนังสือของจอมพล ป.ฯ นายกรัฐมนตรีว่าได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมาเป็นเวลานานหลายปีแล้ว บัดนี้รู้สึกว่าคุณภาพและอนามัยไม่สมบูรณ์ไม่สามารถจะรับราชการสนองพระเดชพระคุณต่อไปได้ จึงขอพระราชทานกราบบังคมลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไต่พิจารณาแล้วมีความเสียวใจที่ไต่ทราบเช่นนี้จึงจำต้องอนุมัติให้เป็นไปตามประสงค์ จึงขอแจ้งมาเพื่อท่านจักไต่ดำเนินการต่อไปตามรัฐธรรมนูญ¹

นายทวี บุญยเกตุ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้นำเรื่องการลาออกของจอมพล ป.ฯ ไปประกาศทางวิทยุกระจายเสียงเพื่อให้ประชาชนรับทราบจอมพล ป.ฯ เมื่อได้รับฟังการประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจึงได้ให้ทหารคนสนิทไปติดต่อกับพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ให้ส่งใบลาออกกลับคืน และได้แสดงอาการขมขื่นด้วยการให้ทหารจำนวนหนึ่งไปเฝ้าหน้าวังที่ประทับของพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ และองค์ไต่มาขออาศัยอยู่ชั่วคราวกับที่พักของนายปรีดี พนมยงค์ซึ่งได้มีทหารเรือให้การอารักขาเมื่อไม่มีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้น พระองค์เจ้าอาทิตย์ได้นำใบลาออกคืนให้แก่จอมพล ป.ฯ และจอมพล ป.ฯ ได้สั่งให้วิทยุกรมโฆษณาการกระจายเสียงว่า จอมพล ป.ฯ ลาออกนั้นคลาดเคลื่อนไป จอมพล ป.ฯ ยังดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไป เพราะหลักฐานการลาออกสูญหายแล้วและไต่ตำหนินายทวี บุญยเกตุ ที่ให้วิทยุกระจายเสียงเรื่องการลาออก² จอมพล ป.ฯ ได้มีหนังสือถึงคณะผู้สำเร็จราชการและสภาผู้แทนราษฎรว่า

¹สภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 7/2486
วันจันทร์ที่ 15 กุมภาพันธ์ 2486.

²ปรีดี พนมยงค์, ความเป็นไปบางประการภายในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์. (นายปราโมทย์ พึ่งสุนทร และนายเป็รื่อง ศิริภัทร์จัดพิมพ์, เมื่อ 11 พฤษภาคม 2515), หน้า 60-62.

เนื่องด้วยขณะนี้ประเทศไทยกำลังอยู่ในสถานการณ์สงครามและได้ประกาศใช้กฎอัยการศึก กองทัพของเราทางเหนือกำลังทำกรรมาชอยู่ตลอดเวลาด้วยความยากลำบากแสนสาหัส ฉะนั้นจึงใคร่ขอวิงวอนท่านให้ช่วยร่วมมือกับฝ่ายทหารและรัฐบาล อย่าให้เกิดความไม่สงบหรือระส่ำระสายขึ้นในวงราชการและประชาชนอย่างเต็มที่ และหวังว่าจะไม่มีการประชุมกันเพื่อกิจการบ้านเมืองจนเกินไป ซึ่งจะเป็นบ่อเกิดแห่งการรวนเรในการปกครอง ตามที่เรื่ยนมานี้ก็เพื่อขอความกรุณาเป็นพิเศษในยามคับขันเช่นนี้เท่านั้น หวังว่าจะได้กรุณาร่วมมือโดยจริงจัง นอกจากนั้นเมื่อท่านได้รับหนังสือนี้แล้ว ขอให้ตอบรับและแสดงความเห็นในการร่วมมืออย่างไรมากมายจะเป็นการดียิ่ง ¹

การลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป.ฯ แล้วกลับเปลี่ยนไม่ลาออกได้สร้างความอลเวงให้แก่รัฐสภา ข้าราชการ และประชาชน² เป็นผลให้นายทวี บุญเกตุ และนายทอง อดิวงค์ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม และมีหน้าที่รับผิดชอบอยู่ด้วย ได้ขอลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีทั้ง 2 คน เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2486 นายปรีดี พนมยงค์ ได้ชักชวนให้บุคคลทั้ง 2 เข้าร่วมงานใต้ดิน โดยชักชวนนายทวี บุญเกตุ ออกไปจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นในต่างประเทศ ซึ่งขณะนั้นกำลังส่งนายจำนงค์ พลังกูรไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรให้ส่งเครื่องบินทะเลมารับนายปรีดี ฯ และคณะบริเวณอ่าวไทย (รายละเอียดที่ 3) และนายปรีดี พนมยงค์ได้วางแผนให้นายทองเปลว ชลภูมิ ชักชวนสมาชิกผู้แทนราษฎรให้เลือกนายทวี บุญเกตุเป็นประธานสภา

¹สภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, เรื่องหนังสือจากผู้บัญชาการทหารสูงสุดถึงประธานสภาแจ้งให้ที่ประชุมทราบ, ครั้งที่ 8/2486 วันพฤหัสบดีที่ 18 กุมภาพันธ์ 2486.

²สุพจน์ คานตระกุล, พ.ศ. อ. อกุล อกุลเกษรวิสัย พுகถึงขอเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ และจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พระนคร: ศิริการพิมพ์, 2522), หน้า 115.

เพราะถ้าออกไปจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นในต่างประเทศแล้วจะได้ถูกต้องตามหลักการ¹ ปราบกฏ
ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เลือกนายทวี บุญยเกษตร เป็นประธานสภา และนายทอง อภัยวงศ์
เป็นรองประธานสภา เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2486 และได้มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง
ออกมาแล้ว² แต่จอมพล ป.ฯ ไม่ยอมเซ็นลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ และได้มี
หนังสือชี้แจงให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทราบ

. . . ในส่วนตัวนายทวี บุญยเกษตรนั้น ฉันเรียกมาพบภายหลังทางสภาลงมติให้
เป็นประธานสภาแล้ว นายทวีได้ชี้แจงแก่ฉันว่าไม่ยอมเป็นเพราะเกรงจะทำให้ไม่ใ้
พอทราบว่าเป็นประธานสภาก่อนไม่หลับเลย นอนไม่ไ้ถึง 2 ชั่วโมง ฉันจึงถามว่า
จะทำอย่างไรเล่า ก็ควรจะไปลาออกเสียซิ นายทวีว่าการจะลาออกทำให้ไม่ใ้เพราะ
เกรงคนจะว่าไม่มีภูมิรู้เสียชื่อเสียงให้หันหน้าทางให้เขาออกไ้จะเป็นพระคุณยิ่ง . . .³

นายทวี บุญยเกษตร ได้ชี้แจงให้สภาผู้แทนราษฎรได้รับทราบความเป็นจริงใน
เรื่องดังกล่าวว่า

เมื่อไ้มีการพาดพิงถึงตัวฉันว่าขอลาออกจากการเป็นประธานสภาและไ้ทราบเรื่อง
ขณะหลังซึ่งไม่มีความจริง ฉันขอลาว่าฉันพร้อมที่จะรับในวันที่ 26 และเมื่อวันที่
27 ตอนเช้าประมาณ 11 นาฬิกาเพื่อนชอประธานโทษจะตองกล่าวความจริงกัน ทนาย
นายกรัฐมนตรีไ้ไปเรียกฉันที่บ้านว่าตองการพบ เมื่อฉันออกจากบ้านแล้วไ้สวน
กับพี่รดของพันตรีทอง อภัยวงศ์ ฉันจึงโบกมือให้รดหยุดแล้วพันตรีทองกับฉันก็ไปพร้อมกัน
ที่วังสวนกุหลาบ ในขณะที่เดินทางนั้น พ.ต.ทอง ไ้ชี้แจงว่า เมื่อเช้านี้ (วันที่ 27 มิ.ย.)

¹ทวี บุญยเกษตร, "ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทยในระหว่าง
สงครามโลกครั้งที่ 2" ใน ทิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 เล่ม 1, หน้า 364.

²สภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, เรื่องการเลือกประธาน
สภาและรองประธานสภา, ครั้งที่ 1/2486 วันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ.2486.

³สภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, จกัหมายจากเลขาธิการ
คณะรัฐมนตรีถึงเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 2/2486 วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2486.

พ.อ.ไชยโคไปขอร้องให้ พ.ท.คงมาเกลี้ยกล่อม ฉันขอย้ายมารับตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎรเลย เมื่อถึงวังสวนกุหลาบแล้วในที่สุดท่านนายกรัฐมนตรีก็ถามว่าคุณจะลาออกเสียมิไคหรือ ฉันก็เรียนชี้แจงท่านควยนำใส่ใจจริงว่าความจริงนั้นไม่ประสงค์ตำแหน่งประธานสภาเลย เนื่องจากฉันขาดคุณสมบัติทั้งคุณวุฒิและวัยวุฒิ แต่เมื่อสภาผู้แทนราษฎรไคให้ความไว้วางใจฉัน เลือกลงไคเป็นประธานสภา ฉันก็ไม่สามารถปฏิเสธไค ในที่สุดนายกรัฐมนตรีก็คะยั้นคะยอให้ลาออกเสียไมไคหรือ เมื่อฉันกลับถึงบ้านแล้วในตอนค่ำวันนั้น พญา ประยูร ภมรมนตรี ก็ไคไปหาฉันที่บ้านไคพยายามพุกจะเกลี้ยกล่อมทั้งปลอบทั้งชูเพื่อขอให้ฉันถอนโดยอ้างเหตุผลว่าถ้าฉันรับแล้วชาติอาจจะฉิบหายควยประการต่าง ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ฉันยืนกรานปฏิเสธไม่ยอมถอน¹

การใช้อำนาจเผด็จการของจอมพล ป.ฯ ในการข่มขู่คณะผู้สำเร็จราชการ และรัฐสภา ด้วยการใช้เกียรติในครั้งนี้เป็นผลให้คณะรัฐมนตรีและผู้แทนราษฎร เป็นจำนวนมากได้มาร่วมงานไคกินพร้อมจะบีบจอมพล ป.ฯ ให้ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ประกอบกับนโยบายการสร้างชาติของจอมพล ป.ฯ ไคตั้ง "สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ" เพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้เหมือนกับประเทศอารยชนทางแถบตะวันตก การแต่งกายให้สรวมหมวด กุงเต่า รองเท้า ซึ่งขณะนั้นก็ประสบภาวะขาดแคลนทางบ้านเครื่องอุปโภคบริโภคอยู่แล้วจึงทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างมาก มีผลกระทบต่อกำหนดนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป.ฯ เพิ่มขึ้น เมื่อคณะรัฐบาลมีการเสนอขออนุมัติพระราชกำหนดระเบียบราชการบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2487 และวันที่ 22 กรกฎาคม รัฐบาลไคเสนอร่างพระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดสร้างพุทธบุรีมณฑลแก่สภาผู้แทนราษฎร ปรากฏว่า สภาผู้แทนราษฎรไคลงมติไม่อนุมัติพระราชกำหนดทั้ง 2 ฉบับ²

¹สภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, จดหมายจากเลขาธิการคณะรัฐมนตรีถึงเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 2/2486 วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2486.

²สภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 4/2487 (สามัญ) วันที่ 20 ก.ค.2487 สภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 5/2487 (สามัญ) วันที่ 22 ก.ค.2487.

เพราะการสร้างเมืองหลวงใหม่เพื่อเป็นจุดยุทธศาสตร์ของจอมพล ป.ฯ ได้สร้างความเกือกร้อนให้แก่ข้าราชการและประชาชนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะต้องถูกเกณฑ์แรงงานและทรัพย์สินของประชาชน อีกทั้งสูญเสียทรัพย์สินสมบัติของประเทศชาติเพิ่มขึ้นในการก่อสร้างและโยกย้ายเมืองหลวงใหม่ทั้งที่ฐานะของประเทศยังคงอยู่ในสภาพที่ยังไม่พร้อม จากกรณีจอมพล ป.ฯ ได้ประกาศแนบเสียงในพระราชกำหนดทั้ง 2 ฉบับจึงได้ขอลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2487¹ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้คัดเลือก "นายควง อภัยวงศ์" ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทนจอมพล ป.ฯ พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ เกรงใจจอมพล ป.ฯ จึงขอร้องให้นายควง อภัยวงศ์ถอนตัวออกจากตำแหน่งนี้เสีย แต่นายควง อภัยวงศ์ไม่ยอมถอนตัว พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ไม่ยอมลงพระนามแต่งตั้งนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี และได้ยินยอมลาออกจากตำแหน่งประธานผู้สำเร็จราชการ เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2487² สภาผู้แทนราษฎรจึงแต่งตั้งให้ นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการเพียงท่านเดียวตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2487 และได้แต่งตั้งนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรีในวันเดียวกัน³

2. ญี่ปุ่นไม่ไว้วางใจจอมพล ป.ฯ

เมื่อประชาชนไม่พอใจนโยบายของจอมพล ป.ฯ ในการสร้างวัฒนธรรมแบบใหม่ และการสร้างเมืองหลวงใหม่ที่จ.เพชรบูรณ์ เพื่อเป็นการสร้างจุดยุทธศาสตร์ที่จะโอบล้อมญี่ปุ่นและการที่จอมพล ป.ฯ ได้ "ทำงานไต่กิน" โดยส่งผู้แทนสายทหารไปทำการติดต่อกับ

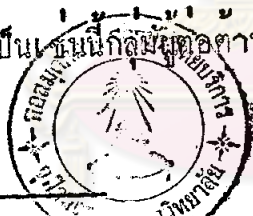
¹ กรมโศกนาถการ, เรื่องกราบบังคมลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป.พิบูลสงคราม วันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2487 หน้า 467-468.

² กรมโศกนาถการ, เรื่องประกาศตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์, วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2487 หน้า 509.

³ ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 61, ตอนที่ 45, วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2487.

กับฝ่ายสัมพันธมิตรโดยผ่านจีน เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2487 ทำให้ญี่ปุ่นเริ่มหวนกระแวง และไม่มีในใจก่อทำที่ของจอมพล ป.ฯ และก็จะหาตัวบุคคลมาเป็นนายกรัฐมนตรีใหม่ จอมพล ป.ฯ เมื่อทราบข่าวนี้ได้จัดพิธีชวนญี่ปุ่นให้ไปร่วมสาบานต่อหน้าพระพุทธรูปรัตนโกสินทร์พระแก้ว มรดกที่จะซื้อด้วยดอกเบี้ยเงินที่สุก ญี่ปุ่นซึ่งนับถือลัทธิบูชิโดเป็นจำนวนมากก็ยอมไปทำพิธีสาบาน ที่โบสถ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามด้วย¹

การที่นายหลวง อภัยวงศ์ ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น จอมพล ป.ฯ ภายหลังจาก ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้เขียนสาส์นถึง "นายพลโตโจ" นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น² เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2487 ได้ถามถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเทศไทยจัดตั้ง "รัฐบาลใหม่" ว่าญี่ปุ่นจะมีความเห็นชอบหรือไม่ ญี่ปุ่นได้ตอบกลับมาทางวิทยุโทรศัพท์เมื่อเวลา 22.00 นาฬิกาของวันเดียวกันว่า กองทัพญี่ปุ่นจะไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองภายในประเทศไทย³ การที่ญี่ปุ่นให้การสนับสนุนรัฐบาลใหม่ของไทยอาจเป็นเพราะว่ารัฐบาลนายหลวง อภัยวงศ์ ยังยึดถือนโยบายรวมมือกับญี่ปุ่นเป็นหน้าฉาก ในขณะที่เบื้องหลังมีรัฐบาลของ "ขบวนการไท่กิน" ของนายปรีดี พนมยงค์ เป็นรัฐบาลเงาอยู่โดยมีนายทวี บุณยเกตุ ทำหน้าที่ตั้งราชการแทน นายกรัฐมนตรี⁴ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ถึงที่สุดที่ญี่ปุ่นจึงเริ่มเข้าไปมีบทบาทในการเมืองระดับสูง ได้ง่ายขึ้น

¹ปรีดี พนมยงค์, ความเป็นไปบางประการภายในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์, หน้า 66.

²นายพลเอกโตโจ, นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2487.

³กระทรวงการต่างประเทศ, แพ้มสงครามโลกครั้งที่ 2 เรื่องการเคลื่อนไหวของทหารญี่ปุ่นในประเทศไทยระหว่างการเปลี่ยนรัฐบาล พ.ศ. 2487.

⁴"เรื่องให้นายทวี บุณยเกตุ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ตั้งราชการแทนนายกรัฐมนตรี," ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 61 ตอนที่ 47 วันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2487.

การจะซึ่งอาจทำให้จอมพล ป.ฯ ลกทธิภูมิตระลงได้¹ เมื่อนายควงฯ ไปพบจอมพล ป.ฯ ครั้งแรก-จอมพล ป.ฯ ยืนยันให้คำรับรองว่าจะไม่เข้าแทรกแซงรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ และจอมพล ป.ฯ ได้เขียนจดหมายยืนยันให้หนังสือพิมพ์นำไปพิมพ์ให้ประชาชนได้ทราบอีกด้วย² การไปพบกับจอมพล ป.ฯ ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2487 เพื่อขอร้องให้จอมพล ป.ฯ ออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งจอมพล ป.ฯ ยืนยันไม่ลาออก³ และจอมพล ป.ฯ ได้โทรเดรตามความคิดเห็นของ พล.ต.จอน บุรณสงคราม เสนาธิการกองทัพพายัพถึงเรื่อง การจะออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดโดยทางผู้บัญชาการให้ขอร้องให้ออกเพราะไม่ไว้วางใจ จะมีความคิดเห็นอย่างไร พล.ต.จอนได้ตอบยืนยันไม่ควรถลาออก⁴ และกองทัพพายัพยินยอม จะช่วยเหลือจอมพล ป.ฯ อีกด้วย ประกอบกับจอมพล ป.ฯ ได้รับกำลังสนับสนุนจาก พล.ต.ปลัด ปกภัย เป็นสารวัตรใหญ่ทหารและเป็นผู้บังคับการมณฑลทหารบกที่ 1 พลอากาศตรี ขุนรณอากาศ พล.ต.พิชิต เกรียงศักดิ์พิชิต (ผู้บัญชาการทหารบกขึ้นไปประจำ จ.ลพบุรี) พล.ต.ไชย ประทีปเสน พล.ท.มังกร พรหมโยธี พ.อ.เฒ่า ศรียานนท์ พล.ท.พระประจัน พล.ท.ณิน ชุกทวัน จะทำการปฏิบัติแก่การกระทำของจอมพล ป.ฯ กับทหารชั้นผู้ใหญ่ของระงักลงเพราะ พล.ต.อ.อুদ্ধฯ ไม่ให้ความร่วมมือและจะทำการชักขวาง⁵

¹สุพจน์ คานตระกูล, พล.ต.อ.อুদ্ধ อুদ্ধเกษตรวิสัย พุดถึงขอเท็จจริง...
หน้า 128.

²สมบุรณ์ คนฉลาด, ไทยกับสถานการณ์สงคราม... หน้า 415-416.

³รอง ตยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ (พระนคร. ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 215.

⁴อนันต์ พิบูลสงคราม, จอมพล ป.พิบูลสงคราม (เล่ม 3), หน้า 594-596.

⁵สุพจน์ คานตระกูล, พล.ต.อ.อুদ্ধ อুদ্ধเกษตรวิสัย... หน้า 142-153.

จึงเป็นผลดีต่อรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ที่สามารถยุบเลิกตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด
ให้หน่วยราชการที่ตั้งกักอยู่เดิมโอนไปขึ้นอยู่ในบังคับบัญชาของแม่ทัพใหญ่ ซึ่งได้แต่งตั้ง
พลเอกพจน์ พหลโยธิน (พระยาพหลพลพยุหเสนา) ดำรงตำแหน่งแม่ทัพใหญ่มีอำนาจ
สิทธิขาดบังคับบัญชาแม่ทัพบก แม่ทัพเรือ และแม่ทัพอากาศ และให้พลโทชิต มั่นศิลป์สีมาค-
โยธารักษ์ เป็นรองแม่ทัพใหญ่¹ จอมพล ป.ฯ เมื่อพ้นจากตำแหน่งแล้วต้องการไปอยู่ตำแหน่ง
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แต่ทางรัฐสภาไม่ยอมจึงแต่งตั้งให้จอมพล ป.ฯ เป็นที่ปรึกษา
ราชการแผ่นดินตั้งแต่วันที่ 24 สิงหาคม 2487²

จากเงื่อนไข 3 ประการที่สำคัญมีส่วนช่วยให้ "ขบวนการใต้ดิน" ของสายพลเรือน
สามารถโค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป.ฯ ได้และทำให้บทบาทในการทำงานต่อต้านญี่ปุ่นของสายนี้
เด่นชัดขึ้น ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ.2487 เมื่อนายควง อภัยวงศ์ ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี
จนถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง บทบาทของขบวนการใต้ดินภายในประเทศสามารถรวมตัว
กันได้ และการปฏิบัติงานเป็นที่ยอมรับแก่ฝ่ายสัมพันธมิตร

3) ฝ่ายตำรวจ

งานต่อต้านญี่ปุ่นของสายตำรวจนำโดย พล.ต.อ.ออคุด ออคุดเกษจรัส อธิบดี
กรมตำรวจประวัติกการทำงานของพล.ต.อ.ออคุดฯ ตึกยศร้อยตำรวจตรีเมื่อ พ.ศ.2459 ได้
เป็นผู้บังคับการกองร้อยทหารปืนใหญ่ที่ 10 ผู้บังคับกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 2 ดำรงตำแหน่งรอง
อธิบดีกรมตำรวจ พ.ศ.2476 และได้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน
พ.ศ.2479 ดำรงตำแหน่งนี้มาจนตลอดสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่วนตำแหน่งทางการเมืองนั้น
ในสมัยรัฐบาลของจอมพล ป.ฯ พล.ต.อ.ออคุดฯ ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง

¹กรมโศสนาการ, ยุบเลิกตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดและรองผู้บัญชาการทหาร
สูงสุดและแต่งตั้งแม่ทัพใหญ่ รองแม่ทัพใหญ่ วันที่ 24 สิงหาคม 2487, หน้า 564.

²กรมโศสนาการ, แต่งตั้งจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน,
วันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ.2487, หน้า 563.

มหาดไทยและตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี พล.ต.อ. อุดลา มีความสนิทสนมกับจอมพล ป.๗ มาตั้งแต่เริ่มเรียนทหารรุ่นเดียวกัน และอยู่เหล่าปืนใหญ่ด้วยกัน ซึ่งท่านผู้หญิงละเอียด เขียนพิบูลสงครามได้เขียนเล่าเกี่ยวกับเรื่อง พล.ต.อ. อุดลา กับจอมพล ป.๗ ว่า

เมื่อคุณแปดถูก จอมพล ป.๗ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พลเอกอุดลา ดำรงตำแหน่งอธิบดีตำรวจยิ่งรักสนิทสนมกันมากขึ้น นายกรัฐมนตรีมีความ "เกรงใจ" เพราะพลเอกอุดลา เป็นคนตรง เกื้อขาด และแข็งแกร่ง เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจของนายกรัฐมนตรี ยิ่งนัก ทุกๆเช้าอธิบดีตำรวจจะต้องมารายงานและปรึกษาขอราชการ กับนายกรัฐมนตรี ถึงแก่ถูกขอราชการส่วนมาก นายกรัฐมนตรีมีความเห็นสอดคล้องกับท่านอธิบดีตำรวจเสมอ

ก่อนที่ญี่ปุ่นจะยกพลขึ้นบกในประเทศไทยเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 พล.ต.อ. อุดลา ได้รับมอบหมายอำนาจเป็นผู้สั่งราชการแทนนายกรัฐมนตรี และตำแหน่งที่นายกรัฐมนตรีดำรงอยู่ในฐานะที่เป็นนายกรัฐมนตรีตั้งแต่วันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2484² การเริ่มงานต่อต้านญี่ปุ่นของพล.ต.อ. อุดลา ได้เริ่มจากการแบ่งสายงานของกรมตำรวจอาทิเช่น งานในด้านการเมือง เป็นหน้าที่ของตำรวจสันติบาลดำเนินการ งานอาชญากรรมธรรมดาเป็นหน้าที่ของตำรวจท้องที่ ในจังหวัดพระนครและธนบุรี เป็นหน้าที่ของตำรวจนครบาลดำเนินการ ส่วนงานที่สำคัญหรืองานพิเศษหรืองานที่จะต้องดำเนินการหลายจังหวัด เป็นหน้าที่ของตำรวจสอบสวนกลาง³ (ปัจจุบันเรียกว่ากองปราบปราม) เมื่อได้วางกำลังตำรวจเพื่อออกมารับสถานการณ์ของประเทศเช่นนี้ ต่อมาได้ทำการตกลงกับหน่วยสารวัตรทหารของญี่ปุ่น เพราะขณะนั้นได้มีหัวหน้าหน่วยสืบราชการลับของสารวัตรทหารญี่ปุ่นได้แก่ นายสุริยะ เอภาคำ ได้เข้ามาอยู่ในเมืองไทยเป็นเวลานาน ซึ่งได้ทำการจับกุมพวกคนไทย-จีนไปคุมขังและทรมาน และตั้งขอกล่าวหาว่าเป็นแนวที่ 5 ชักชวนการปฏิบัติสงครามของกองทัพญี่ปุ่นหรือบางครั้งทำการยิงเป้า พฤติการณ์ของญี่ปุ่นขณะนั้นแสดง

¹ สุพจน์ ภาณุตระกูล, พล.ต.อ. อุดลา อุดลาเกษจรัส..., หน้า 39-40.

² แผนกเก็บ, ส.ป. กระทรวงศึกษาธิการ, เรื่องประกาศตั้งหลวงอุดลาเป็นผู้สั่งราชการแทนนายกรัฐมนตรี, เล่มที่ 12 (ส่วนกลาง), พ.ศ. 2484.

³ 485 นายพลผู้ซื่อสัตย์ (พระนคร, เอเซียการพิมพ์, 2511), หน้า 31.

ถึงการไม่เคารพกฎหมายไทย ฝ่ายไทยจึงได้มีการตกลงกับญี่ปุ่นจัดตั้ง "หน่วยสารวัตรผสม" ระหว่างไทยกับฝ่ายญี่ปุ่นขึ้น ทางฝ่ายไทยประกอบด้วยทหารและตำรวจได้มีการตกลงในหลักการว่า ให้ทำการสืบสวนด้วยกันก่อนทำการจับกุมผู้ต้องสงสัยและการเข้าทำการจับกุมของฝ่ายทหารญี่ปุ่นต้องมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยไปร่วมด้วยทุกครั้ง ถึงแม้จะรีบร้อนเพียงใดก็ตาม ส่วนการดำเนินการที่สอบสวนฝ่ายญี่ปุ่นจะต้องมอบสำนวนการสอบสวน ของกลาง และบุคคลที่จับกุมได้ ให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยตลอดเวลา และการกระทำทารุณกรรมแก่ผู้ต้องหาคนไทยทั้งประเทศ กระทำไม่ได้เป็นอันขาด¹ ถึงแม้ว่าจะได้วางแผนปฏิบัติไว้กับสารวัตรทหารญี่ปุ่นที่ได้ตกลงกับฝ่ายไทยแล้วก็ตามแต่ญี่ปุ่นก็ไม่ปฏิบัติตาม พล.ต.อ. อุดลา จึงให้ตำรวจคอยสืบดูว่าสารวัตรทหารญี่ปุ่นสงสัยผู้ใดว่าจะทำการต่อต้านกองทัพญี่ปุ่นพอทราบแล้วไปบอกให้ผู้ถูกจับกุมรู้ตัวเสียก่อนเพื่อให้หลบหนีไปได้อารายใจไม่รู้ตัว ทางตำรวจต้องไปจับกุมตัวดำเนินการสอบสวนตามระเบียบที่ตกลงไว้²

เมื่อ พล.ต.อ. อุดลา อุดลาเกษรวัธ ได้วางระเบียบในการทำงานของตำรวจไทย เพื่อช่วยเหลือประชาชน และผู้ทำงานต่อต้านญี่ปุ่นแล้วก็ได้เริ่มงานของฝ่ายตำรวจที่เรียกว่า "สันติบาลโตกิน" เพราะตำรวจสันติบาลมีหน้าที่ในด้านการเมืองอยู่แล้วจึงเป็นการสะดวกใช้สายของตำรวจสันติบาล สันติบาลโตกินนี้มี พล.ต.ต. ชุนศรีศรากร กับ พล.ต. ชุนอุกรศรยุทธ เป็นผู้ดำเนินงานอย่างใกล้ชิดกับอธิบดีกรมตำรวจ วิธีดำเนินงานได้แบ่งงานออกให้ญี่ปุ่นปฏิบัติรับผิดชอบแต่ละคนจะไม่เหมือนกันและจะไม่ทราบว่าใครทำอะไรอีกด้วย เพราะกลัวว่าความลับแตกขึ้นจะเกิดความเสียหายแก่บุคคลเกี่ยวไม่กระทบกระเทือนถึงบุคคลอื่น พล.ต.อ. อุดลา ได้กล่าวถึงการทำงานต่อต้านญี่ปุ่นไว้ว่า

¹ กระทรวงการต่างประเทศ, แพ้มสงครามโลกครั้งที่ 2, เรื่องข้อตกลงระหว่างเจ้าหน้าที่กองอำนวยการคณะกรรมการผสมกับ พ.อ. ฮายาชิสารวัตรไทย-ญี่ปุ่นประจำประเทศไทย, 7 ตุลาคม 2485.

² 485, นายพลผู้สื่อข่าว, หน้า 46-50.

. เรื่องที่คิดกำจัดญี่ปุ่นแต่ต้องอาศัยประเทศมหาอำนาจ ฉะนั้นจึงพยายาม
 ปรึบความเข้าใจกับชนชาติอังกฤษและอเมริกาที่ของคุมตัวในฐานะเป็นชนชาติศัตรูด้วย
 เสมอ จนชาติศัตรูทั้ง 2 ประเทศนี้ก็เิดแสดงความเห็นอกเห็นใจต่อฝ่ายเราเป็นอย่างมาก
 และเมื่อทรงส่งชนชาติศัตรูออกจากประเทศไทยไปไซงอน บางก็เิดจัดตำรวจผู้ติดตาม
 เป็นคู่ความคุมไม่ใคร่สูงส่งเสียกับนายตำรวจไทยเอาใจใส่ คุ้นเคย และปรึบความเข้าใจกับ
 เขา นอกจากนั้นแล้วชาว ยังเิดจัดส่งชาวเมืองทางแมสซอกซึ่งพูดภาษาจีน และพว
 ไก่เิดเดินทางออกจากประเทศไทยไปเิดเขตพม่าเพื่อทำการติดตอและปรึบความเข้าใจ
 กับฝ่ายอังกฤษ เิดส่งคนไปติดตอทางนี้ประมาณ 3-4ครั้ง บางคนก็เิดสูญหายไปไม่ใคร่รับ
 ชาวคราวแรกนั้นนี้ แต่การส่งคนไปติดตอครั้งนี้ไม่สจะเิดคนนัก และตั้งแต่ปี 2485
 เป็นตมาเมื่อพม่าถูกญี่ปุ่นครอบครองหมดแล้วก็เลยไม่เิดทำการติดตอกัน ทางคาน
 เียดงคอง ชาว ก็เิดจัดส่งเจ้าหน้าที่และผู้คนเิดไปทำหน้าที่ติดตอกับจีน เช่นเดียวกับที่
 จอมพล ป.ฯ เิดดำเนินการอยู่ถึงกลางช่วง.น การกระทำของจอมพล ป.ฯ นั้นเิด
 ทยุกระงักลงเมื่อในตอนที่จอมพล ป.ฯ เิดออกจากบัญชาการทหารสูงสุด แต่ฝ่ายชาว
 ยังคงกระทำต่อไปโดยเิดทำความตกลงกับ พ.ล.ท. หลวงวิจิตรสงครามว่าเิดทางฝ่าย
 ทหารระงับเสีย การติดตอนี้ชาว เิดทำการร่วมมือกับ พ.ล.ท. หลวงสินธุโยธารักษ์
 ซึ่งเิดเป็นรองแม่ทัพใหญ่ ขอให้ตำรวจซึ่งชาว เิดส่งไปทำการติดตอนี้เิดใช้วิทยุของทหาร
 มีงอยู่แนวหน้าที่สุด การติดตอกับจีนนี้เิดผลคือจีนไม่ทำการเคลื่อนกำลังและรุกรานมา
 ทางเียดงคอง¹

พล.ต.อ. อคฺลา ไคสง นายของเียดบ ศรีบุญเรือน เป็นคนจีนที่เิดเกิดในเียดไทย
 ออกเียดทางไปเียดทางหลวงพระบาง-เวียงจันทร์-เียดงของ เพื่อไปปรึบความเข้าใจกับจีน
 ชั้นผู้ใหญ่ที่จุงกิ่ง กุเม็งและเซเซหมา เิดทราบถึงสถานการณ์ของประเทศไทยและไมตรีระหว่าง
 ไทยกับจีนที่อยู่เียดประเทศไทยตมาเมื่อเสรีไทยสายอเมริกาได้แก่ นายการะเวก ศรีวิจารณ์
 และสมพงษ์ ศัลยพงษ์ เิดเียดทางเียดสู่ประเทศไทยตามลำแม่น้ำสูง สู่นำเียดโขงได้ นายบุญช่วย
 ซึ่งเป็นคนของนายของเียดบเป็นผู้นำทาง² เพื่อจะส่งชาวถึง พล.ต.อ. อคฺลา แคนายบุญช่วย
 รวมเสรีไทยจากอเมริกาถูกฆาตยทั้ง 3 คน ชาวที่นายของเียดบเียดนฝากนายบุญช่วยนั้น

¹สุพจน์ กานกระกูด, พล.ต.อ. อคฺล อคฺลเกษรวิธ . . . , หน้า 200-201.

²มาลัย ชูพินิจ, X.O GROUP . . . , หน้า 257.

พล.ต.อ.อดุลฯ ก็ได้รับซึ่งมีข้อความว่าขอให้ร่วมมือในการที่จะกำจัดท่านฐานัฐบัน¹ ต่อมา ภายหลังจากนายชองเขียนกลับมาพร้อมกับเสรีไทยสายอเมริกาคือนายอายุส อิศระเสนาฯ จึงได้รับคำสั่งจาก พล.ต.อ.อดุลฯ ให้ร่วมมือกับ ร.ต.อ.ธานี สาครกิจ นายตำรวจสันติบาล และทหารในกองทัพบกฯ พักสร้างสนามบินลับที่จ. เชียงราย เพื่อรับอาวุธที่อเมริกาจะส่งมาให้

การช่วยเหลือเสรีไทยจากต่างประเทศทั้ง 2 สายนี้ก็ได้รับความสะดวกจาก พล.ต.อ.อดุลฯ ด้วยการนำตัวมาไว้ที่กองตำรวจสันติบาล ปทุมวัน ทำประหนึ่งว่านำตัวมา ความคุ้มไว้เพื่อการสอบสวนในเวลากลางคืนพวกเสรีไทยก็จะทำการส่งวิทยุติดต่อกับฝ่าย สัมพันธ์มิตร เสรีฯ แล้วก็นำตัวมาความคุ้มไว้ที่สันติบาลตามเดิม/พร้อมทั้งได้จัดส่งเสรีไทยสาย อังกฤษที่กระโดดร่มเข้ามาเป็นชุดแรกคือนายบ่วย อึ้งภากรณ์ และคณะออกไปเจรจากับ ฝ่ายอังกฤษและเสรีไทยสายอเมริกาที่เดินทางควยเท้าเปล่าเข้ามาทางภาคเหนือของ ประเทศไทยได้แก่ นายการุณ เก่งระคมยิงให้ออกไปเจรจากับฝ่ายอเมริกา² พล.ต.อ.อดุลฯ ได้แบ่งงานให้เสรีไทยทั้ง 2 สายดำเนินการเมื่อเดินทางเข้ามาติดต่อกับองค์การไต่ถินภายในประเทศได้แล้ว อาทิเช่น นายการุณ เก่งระคมยิงไปทำงานกับนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เพื่อดำเนินการสร้างสนามบินและรับอาวุธแบบใหม่ที่ จ.อุบล นายเอียน ชำพานนท์ นายสวัสดิ์ เขียวสกุล ร่วมกับ พล.ต.ต.ชลอ ศรีศรากร ไปทำสนามบินลับที่คลองไผ่ นายเป้า ชำอุไร ประจำอยู่ จ. เพ็ชรบุรี นายบุญเย็น สะศิริพันธ์ ประจำ จ. นครศรีธรรมราชฯ

การดำเนินงานไต่ถินของสายตำรวจนำโดย พล.ต.อ.อดุลฯ ในระยะแรกยังไม่ได้ รวมกับงานไต่ถินสายพลเรือนของนายปรีดี พนมยงค์ เพราะเกรงว่าจอมพล ป.ฯ จะทราบ เรื่องซึ่งจะทำให้ องค์การต่อต้านัฐบันต้องล้มเหลวลง และเกรงว่าจอมพล ป.ฯ จะใช้ความรู้สึกไม่ชอบพอนายปรีดี มาทำลายงานต่อต้านัฐบัน ดังนั้นในสมัยรัฐบาลจอมพล ป.ฯ นั้น งานต่อต้านัฐบันจึงแยกจากกันต่างฝ่ายต่างก็ทำการรวมกลุ่มและต่อต้าน ซึ่งแบ่งสายงานภายใน-

¹ สุพจน์ กานทระกุล, พล.ต.อ.อดุล อดุลเกษจวิสัย..., หน้า 209.

² 2485, นายพลผู้ซื่อสัตย์, หน้า 44.

ประเทศได้ 3 กลุ่มคือ กลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ กลุ่มของจอมพล ป.ฯ และกลุ่มของ พล.ต.อ.อดุลฯ ถอดมา พล.ต.อ.อดุลฯ ได้มีส่วนช่วยในงานใต้ดินสายพลเรือนโค่นล้ม รัฐบาลของจอมพล ป.ฯ สาเหตุที่ พล.ต.อ.อดุลฯ เริ่มมีความคิดเห็นแตกแยกกับจอมพล ป.ฯ เพราะจอมพล ป.ฯ เริ่มระแวงสงสัย พล.ต.อ.อดุลฯ จึงได้แบ่งแยกงานของฝ่ายตำรวจ ที่ขึ้นตรงต่ออธิบดีกรมตำรวจตามสายงานเดิม โดยจัดตั้ง "ตำรวจสนาม" ขึ้นซึ่งขึ้นตรงกับ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดโดยนาย พ.ต.อ.กวด กลางสมร อธิบดีกรมราชทัณฑ์มาเป็นผู้บังคับบัญชาการตำรวจสนามหน้าที่ของตำรวจสนามคือ การควบคุมตัวพวกพวกรวมที่มาจากในประเทศไทย¹ กรณีการกระโดดร่มเข้ามาในประเทศไทยของคณะนายป๋วย อึ๊งภากรณ์ นั้นข้าหลวงประจำ จ.ชัยนาท ได้โทรเลขมาให้จอมพล ป.ฯ ทราบรายละเอียดและจอมพล ป.ฯ ได้สั่งนำรมช.ผู้พิ และอุปรมช.ต่าง ๆ ตลอดจนตัวพวกรวมไปยังกองบัญชาการตำรวจสนาม² แต่ พล.ต.อ.อดุลฯ ได้สั่งตำรวจสันติบาลไปรับตัวมาเสียก่อน เมื่อ พล.ต.อ.อดุลฯ ให้ความร่วมมือกับงานใต้ดิน สายพลเรือนจนสามารถโค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป.ฯ ได้แล้ว รัฐบาลของนายถวัลย์ อภัยวงศ์ ได้ออกพระราชกฤษฎีกาอภัยโทษให้อธิบดีกรมตำรวจปฏิบัติภารกิจเกี่ยวกับราชการของกรม ตำรวจแพ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เมื่อ 19 สิงหาคม 2487 กล่าวว่

ด้วยรัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่า การตำรวจเป็นสิ่งสำคัญเกี่ยวกับการรักษาความสงบภายในและเห็นว่ นายพลตำรวจเอกอดุล อดุลเดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจได้ปฏิบัติหน้าที่มาด้วยความซื่อสัตย์สุจริตต่อประเทศชาติและด้วยความเที่ยงธรรมเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจจากรัฐบาลคณะนี้ จึงให้มีพระราชกฤษฎีกาอภัยให้อธิบดีกรมตำรวจปฏิบัติภารกิจเกี่ยวกับกิจการของตำรวจให้โดยเด็ดขาดพิเศษ อำนาจนี้ให้เฉพาะในระหว่างเวลาที่นายพลตำรวจเอกอดุล อดุลเดชจรัสดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ อยู่เท่านั้น จึงขอประกาศให้ทราบทั่วกัน³

¹อนันต์ พินุลสงคราม, จอมพล ป. พินุลสงคราม... (เล่ม 3), หน้า 131.

²เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, กรม, ที่ 42/190 เรื่องการป้องกันและปราบปราม จารชน, พ.ศ. 2487.

³ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 61, ตอนที่ 50 วันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2487.

งานไต่คินของสายตำรวจเริ่มรวมกับงานไต่คินสายพลเรือนเมื่อนายกิเรก ชัยนาม
ได้กลับมาจากกาเป็นเอกอัครราชทูตประเทศญี่ปุ่น และมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงการต่างประเทศ เดือนกรกฎาคม 2487 โดยนายกิเรก ชัยนามได้เป็นสื่อกลาง
ให้ พล.ต.อ.อดุลฯ เข้าใจในการทำงานต่อต้านของนายปรีดี พนมยงค์¹ เมื่อนายทอง
อดัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี พล.ต.อ.อดุลย์ฯ ยังकुथाที่ของฝ่ายพลเรือนอยู่ สาขาที่
พล.ต.อ.อดุลฯ ยังไม่เข้าร่วมงานไต่คินกับนายปรีดีฯ นั้น นายป๋วย อึ๊งภากรณ์ได้เขียน
เล่าว่า "เหตุที่ท่านยังไม่แน่ใจจะเข้าร่วมขบวนการเสรีไทยมีอยู่ 2 ข้อคือ ข้อ 1 ไม่แน่ใจ
ว่าเสรีไทยในประเทศนั้นจะทำงานจริงจิงเพียงใด ข้อ 2 ไม่แน่ใจบุคคลสำคัญที่เป็นเสรีไทย
นั้นจะมีเจตนาที่แท้จริงอย่างเช่น ม.จ.ศุภสวัสดิ์³ ปรารถนาทางด้านการเมืองอย่างไร. . ."²

ต่อมาเมื่อฝ่ายสัมพันธมิตรสามารถติดต่อกับองค์การไต่คินภายในประเทศได้ โดย
เสรีไทยสายอังกฤษกระโดดร่มเข้ามาเป็นชุดแรกได้นำสาส์นของหลอด หลุยส์ เมาที้แบคแทน
ผู้บัญชาการทหารสูงสุดในเอเชีย-อาร์คเนย์ ซึ่งจะรับรององค์การไต่คินของนายปรีดีฯ และ
รับจะปลดปล่อยทหารของไทที่กักไว้ในประเทศอังกฤษ เพื่อใช้ดำเนินการต่อต้านญี่ปุ่นตาม
คำขอของ ม.จ.ศุภสวัสดิ์³ พล.ต.อ.อดุลฯ ได้อนุญาตให้เสรีไทยทั้ง 2 สายเปิดทำ
การสื่อสารติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรได้เป็นผลให้ฝ่ายสัมพันธมิตรมีความเชื่อมั่นในองค์การไต่
คินมากขึ้น การแสดงพฤติกรรมในการให้เสรีไทยจากอังกฤษและอเมริกาจัดตั้งสถานีวิทยุไป
ติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร เป็นการแสดงว่า พล.ต.อ.อดุลฯ ได้ตัดสินใจร่วมงานไต่คินของ
นายปรีดีฯ อย่างไรก็ตามแม้จะได้มีการร่วมกันระหว่างงานไต่คินสายพลเรือนกับงานไต่คิน
สายตำรวจ แก้วสีปฏิบัติงานยังแยกปฏิบัติเหมือนเดิม ยกเว้นแต่นโยบายที่สำคัญจะต้องมา
ปรึกษาก่อนปฏิบัติการ ฉะนั้นเมื่อองค์การรักชาติภายในประเทศสามารถรวมกันได้จึงเป็น

¹สุพจน์ กานกระกูด, พล.ต.อ.อดุล อดุลเดชจรัส... หน้า 236.

²ป๋วย อึ๊งภากรณ์, สันติประชาธรรม (พระนคร. สำนักพิมพ์เกอส์กไทย, 2517),
หน้า 95.

³มาลัย ชูพินิจ, X.O GROUP ... หน้า 306.

การส่งมอบปฏิบัติที่มีบทบาทมากขึ้นในรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ โดยการปฏิบัติภารกิจให้ฝ่ายสัมพันธมิตรรับรองว่าการประกาศสงครามของไทยเป็นโมฆะ

(2) ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นในต่างประเทศ

จากการได้ศึกษาถึงขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศและชี้ให้เห็นว่าขบวนการดังกล่าวทางมุ่งหาความสนับสนุนจากฝ่ายสัมพันธมิตร จึงเป็นฝ่ายคู่สงครามกับไทยด้วย ขณะเดียวกันที่ทางฝ่ายสัมพันธมิตร โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา และอังกฤษ ได้มีความสนับสนุนทั้งในทางตรงและทางอ้อมต่อขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นของบรรดาคนไทย โดยเฉพาะบรรดานักศึกษา ซึ่งศึกษาอยู่ในต่างประเทศ การศึกษาในหัวข้อนี้จะพิจารณาถึงขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นของคนไทยในต่างประเทศ ทั้งนี้จะได้กล่าวรวมถึงความสัมพันธ์ของขบวนการต่อต้านกับฝ่ายสัมพันธมิตรด้วย

เมื่อรัฐบาลซึ่งมี จอมพล.ป. เป็นนายกรัฐมนตรี ประกาศยินยอมให้กองทัพญี่ปุ่นเคลื่อนทัพผ่านประเทศไทยได้นั้น กลุ่มบุคคลภายนอกประเทศนี้เริ่มมีปฏิริยาถอนนโยบายของจอมพล.ป. อย่างแจ่มชัดเมื่อ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตันคือ ซี ประเทศสหรัฐอเมริกา กล่าวปราศรัยกับประชาชนชาวไทยผ่านสถานีวิทยุกระจายเสียงเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ณ นครซานฟรานซิสโกว่าสถานทูตไทย ณ กรุงวอชิงตันไม่เห็นชอบหรือรับรู้กับการที่รัฐบาลไทยยินยอมให้ญี่ปุ่นยกกองทัพผ่านประเทศไทย¹ ต่อมา ม.ร.ว. เสนีย์ฯ เป็นผู้นำในการรวบรวมนักเรียนไทยที่เคยศึกษาอยู่ในสหรัฐอเมริกาขณะนั้นตั้งเป็นกลุ่ม "ไทยอิสระ" หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า "เสรีไทย" ขึ้นในสหรัฐอเมริกาซึ่งได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายสหรัฐอเมริกาด้วย ขณะเดียวกัน ม.ร.ว. เสนีย์ฯ ได้ส่ง นายมดี สานะเสน ไปจัดตั้งกลุ่ม "ไทยอิสระ" ขึ้นที่กรุงลอนดอนประเทศอังกฤษอีกแห่งหนึ่งด้วย การศึกษาในส่วนนี้จึงแบ่งพิจารณา คือ

¹ กระทรวงการต่างประเทศ, แพ้มสงครามโลกครั้งที่ 2 (สงครามมหาเอเชียบูรพา), เรื่องทำให้การของนักเรียนไทยที่กลับจากสหรัฐอเมริกา, พ.ศ. 2485.

- ก. กลุ่มไทยอิสระในสหรัฐอเมริกา
ข. กลุ่มไทยอิสระในอังกฤษ

(ก) กลุ่มไทยอิสระในสหรัฐอเมริกา

นายบุญถม ไททยานุวัตร นักเรียนไทยที่ศึกษาต่ออยู่ในสหรัฐอเมริกา และมีความใกล้ชิดกับ ม.ร.ว.เสนีย่า ได้เดินทางกลับประเทศไทยเมื่อคราวแลกเปลี่ยนเชลยเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2485 และให้การกับตำรวจสันติบาลเกี่ยวกับบทบาทของ ม.ร.ว.เสนีย่า ในการตั้งคณะไทยอิสระว่า

... ม.ร.ว.เสนีย่า ปราโมช อัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน ได้ไปทำการติดต่อกับกระทรวงการต่างประเทศของอเมริกาเพื่อไปหาวิธีว่าจะทำอย่างไรที่จะให้การที่ประเทศไทยถูกโจมตีด้วยและไต่ถามข่าวไปขอตกลงตั้ง "คณะไทยอิสระ" ต่อมาเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2484 (เวลาในอเมริกา) ฉันจึงไต่ถามข่าว ม.ร.ว.เสนีย่า ปราโมชว่า รัฐบาลอเมริกันได้สนับสนุนยอมรับหลักการในการตั้ง คณะไทยอิสระ เพราะทาง ม.ร.ว.เสนีย่า ขอร้องว่าประเทศไทยไต่ถามมีญี่ปุ่นมาทางไหนที่พอแล้ว ในการตั้งคณะนี้ฉันก็เฝ้าหาข่าวทางฝ่ายสัมพันธมิตรจนแล้วเราก็จะไต่ถามเขาไปนั่งประชุมในศาลโลกหวังว่าจะได้รู้ข้อเท็จจริงกลับมา เมื่อรัฐบาลอเมริกันยอมรับหลักการในการตั้งคณะนี้แล้วจึงยอมให้ใช้จ่ายเงินที่ยืมไว้ทั้งส่วนบุคคลและของรัฐบาลไทยจำนวนแรกเป็นเงินราว 500,000 เหรียญทอง และต่อมารัฐบาลอเมริกันยอมให้เบิกจ่ายจากแบงก์โคเป็นเดือน ๆ ตามความต้องการของสถานทูตที่จะต้องใช้จ่ายแก่คนงานในสถานทูตและนักเรียนที่ประจำอยู่ในประเทศอเมริกาและแคนาดา คือสำหรับนักเรียนในรวมทั้งคณะไม่เกิน 150 เหรียญทองต่อหนึ่งเดือน ส่วนเงินที่รัฐบาลไทยฝากไว้ในประเทศนี้มีจำนวนเท่าใด ฉันไม่ทราบ แต่ ม.ร.ว.เสนีย่า ได้เคยพูดว่าเงินมีพอจ่ายไปจนกว่าสงครามจะเลิกก็น้อย่างเหลือเฟือ . . .¹

เมื่อ ม.ร.ว.เสนีย่า ปราโมชได้ขอให้สหรัฐอเมริการับรอง "คณะไทยอิสระ" ซึ่งได้จัดตั้งขึ้น หลังจากที่รัฐบาลไทยยกกองทัพผ่านประเทศเพียง 2 วัน เจ้านายของสหรัฐอเมริกา

¹กระทรวงการต่างประเทศ, แพ้มสงครามโลกครั้งที่ 2 (สงครามมหาเอเชียบูรพา), เรื่องคำให้การของนักเรียนไทยที่กลับจากสหรัฐอเมริกา, พ.ศ. 2485.

ที่ยอมรับให้มีคณะไทยอิสระขึ้นได้นั้นก็เพื่อต้องการให้นักเรียนไทย เข้าทำงานเป็น "กองทหารเสรีไทย" และเข้าไปทำหน้าที่สืบราชการลับ ตลอดจนปฏิบัติการพิเศษในแนวรบของญี่ปุ่นซึ่งตั้งอยู่ในประเทศไทย โดยสหรัฐอเมริกายินยอมให้ใช้จ่ายเงินที่ยึดไว้จากรัฐบาลไทย เมื่อรัฐบาลจอมพล ป.ฯ ได้ประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 ได้แจ้งการประกาศสงครามแก่กงสุลสวิสประจำกรุงเทพฯ ซึ่งรัฐบาลสหรัฐอเมริกาตั้งเป็นตัวแทนดูแลผลประโยชน์ของตน เมื่อรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้รับแจ้งการประกาศสงครามแล้วได้ใช้วิธีการยับยั้ง (Refrain) โดยยังมีได้ประกาศสงครามต่อประเทศไทยเป็นการโต้ตอบแต่ตามกฎหมายระหว่างประเทศนั้น สถานะสงครามระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาได้เริ่มขึ้นแล้วถึงแม้ว่าสหรัฐอเมริกาจะไม่ได้ประกาศสงครามโต้ตอบก็ตาม¹ ดังนั้น ม.ร.ว. เสนีย์ฯ จึงได้ทำการรวบรวมนักเรียนไทยและข้าราชการสถานทูตเพื่อทำการต่อต้านรัฐบาลจอมพล ป.ฯ และญี่ปุ่น พร้อมทั้งการปฏิบัติให้ฝ่ายสหรัฐอเมริกาเกิดความเชื่อใจยอมรับฐานะของคณะทูตต่อมารัฐบาลไทยได้มีคำสั่งไปยังสถานทูตไทยทุกแห่งว่าให้นักเรียนไทยและข้าราชการคนไทยทุกคนเดินทางกลับประเทศไทยในคราวแลกเปลี่ยนเชลยระหว่างไทยกับฝ่ายสัมพันธมิตรวันที่ 10-15 กรกฎาคม พ.ศ. 2485 ถ้าคนไทยบุคคลใดไม่กลับประเทศไทยครั้งนี้รัฐบาลไทยจะถอนสัญชาติและริบทรัพย์สิน² จึงไ้มีนักเรียนไทยกลับประเทศไทยจำนวน 18 คน ขณะนั้นจึงเหลือข้าราชการประจำสถานทูต และนักเรียนไทยที่ยังอยู่ที่สหรัฐอเมริกาและแคนาดา รวมทั้งหมด 82 คน

จากหนังสือพิมพ์ไทยของนายปรีดี พนมยงค์ถึงพระพิศาลสุโขมวิท, เรื่องหนังสือจกหมายเหตุของเสรีไทยเกี่ยวกับการปฏิบัติการในแคนดี นิวเคลลี และสหรัฐอเมริกา, พระนคร: อมรินทร์การพิมพ์, 2522, หน้า 8-9.

²กระทรวงการต่างประเทศ, พันธสงครามโลกครั้งที่ 2 (สงครามมหาเอเชียบูรพา), โทรเลขจากหลวงอรรถดึกษิกำจร เลขาธิการสถานทูตไทย ณ กรุงเบอร์ลิน ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ถึง ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช.

³กระทรวงการต่างประเทศ, พันธสงครามโลกครั้งที่ 2 (สงครามมหาเอเชียบูรพา) เรื่องคนไทยในต่างประเทศ กรมการเมืองตะวันตก พ.ศ. 2485.

จะกล่าวได้ถึง 2 ฝ่ายคือ

1. บทบาทของสถานทูต

จากหนังสือเวียนฉบับที่ 9 ออกเมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ.2485 ณ สถานทูตไทย กรุงเทพมหานคร คี.ซี. โคซี่แจง เรื่องการแบ่งงานของสถานทูตในการเริ่มงานของ "คณะไทยอิสระ" ว่าแบ่งออกเป็น 4 แผนก คือ

- แผนกที่ 1 หน้าที่ของข้าราชการสถานทูต กล่าวว่า อัครราชทูตเป็นผู้เจรจา กับกระทรวงการต่างประเทศอเมริกันด้านการเมือง ม.ล.ชาวมกุญชร เป็นผู้เจรจาคัดต่อกับเจ้าหน้าที่ทหารอเมริกัน หลวงพิศการภักดิ์รับผิดชอบทางการเงิน นายมณี สานะเสน ร่างตรวจแก้เอกสารที่ออกจากสถานทูต นายอนันต์ จินตदानนท์ พิมพ์และจรทัวไป
- แผนกที่ 2 การดำเนินงานทางการเมือง เน้นหนักในเรื่องที่สถานทูตจะต้องคอยติดต่อกับความคิดเห็นจากรัฐบาลอเมริกัน และหาหนทางช่วยเหลือฝ่ายสัมพันธมิตรทุก ๆ ทาง
- แผนกที่ 3 งานสร้างชาติใหม่ วัตถุประสงค์คือการกอบกู้เอกราชให้แก่ชาติ
- แผนกที่ 4 การช่วยเหลือร่วมมือของคนไทย จัดทำบัญชีการได้รับความช่วยเหลือจากคนไทยเพื่อตอบแทนความดี ความรักชาติ เสียสละ¹ (รายละเอียดอีกภาคผนวก ข)

การแบ่งงานออกเป็นแผนกต่าง ๆ ในสถานทูตนี้ก็เพื่อสะดวกต่อการประสานงานกับนักเรียนไทย ส่วนในด้านการโฆษณาได้มีการจัดรายการวิทยุออกกระจายเสียง ณ สถานี

¹กระทรวงการต่างประเทศ, พิมพ์สงครามโลกครั้งที่ 2 (สงครามมหาเอเชียบูรพา), เรื่องไทยอิสระหนังสือเวียนถึงคนไทยจากสถานทูตไทยในกรุงเทพมหานคร คี.ซี. สหรัฐอเมริกา ฉบับที่ 9 วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ.2485.

วิทยุ 2 แห่งคือ ที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. จะกระจายเสียง¹ข้อความของสถานทูตเน้นในเรื่องที่
ต้องการ เผยแพร่ให้ชาวอเมริกันทราบเป็นส่วนมาก และสถานีวิทยุกระจายเสียงที่เมือง
ซานฟรานซิสโก มุ่งกระจายเสียงส่งข่าวเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวแห่งสงครามมายังประเทศ
ไทย การส่งวิทยุกระจายเสียงนับว่าเป็นงานที่ประสบผลสำเร็จเพราะทำให้คนไทยภายใน
ประเทศโดยเฉพะขบจนการต่อต้านญี่ปุ่นไ้ทราบข่าว เกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มไทยอิสระขึ้น
ในสหรัฐอเมริกา¹ นอกจากนี้ทางสถานทูตยังได้แสดงบทบาทในการให้ความช่วยเหลือ
ฝ่ายสัมพันธมิตรด้วยการดำเนินการด้านต่าง ๆ เช่น อาสาองค์การภาษาติดัดักเชื้อ
กั้นหนาว ชายพันมิตรรัฐบาลอเมริกา ทำกับข้าวเลี้ยงรับรองทหารพันธมิตร เข้าร่วมประกวด
เครื่องแต่งกายสตรี เพื่อส่งเงินบำรุงแดนที่ทหารฝ่ายสัมพันธมิตร และการแสดงปาฐกถาเรื่อง
เมืองไทยเป็นภาษาอังกฤษเผยแพร่ ผลของการเผยแพร่บทบาทของสถานทูตครั้งนี้ทำให้ได้
รับเชิญจากองค์การ I.P.B (Institute of Pacific Relation) เมื่อปลายปี
พ.ศ. 2485 ให้ไปประชุมนานาชาติร่วมกับบรรดาผู้แทนของประเทศต่าง ๆ ซึ่งเป็นฝ่าย
สัมพันธมิตรในฐานะผู้แทนไทยที่เมือง Montreal ประเทศแคนาดา การได้รับเกียรติครั้งนี้
ถือได้ว่าเป็นผลสำเร็จของสถานทูต² ที่ได้แสดงบทบาทจนเป็นที่ยอมรับของสหรัฐอเมริกา

2. บทบาทของนักเรียนไทย

นักเรียนไทยที่กำลังศึกษาต่อในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้นประกอบด้วย
ข้าราชการที่ลาศึกษาต่อ 6 คน นักเรียนทุนรัฐบาล 53 คน และทุนส่วนตัว 15 คน รวม
ทั้งหมด 74 คน จำนวนนักเรียนไทยที่ไม่ยอมกลับประเทศไทยในครั้งนี้อย่างเข้าร่วมเป็น
"คณะไทยอิสระ" และเป็นกำลังสำคัญให้แก่สถานทูตเป็นอย่างมาก เพราะบทบาทของ
สถานทูตส่วนใหญ่เน้นทางภาคทฤษฎี ส่วนฝ่ายปฏิบัติก็คือนักเรียนและข้าราชการที่กำลัง

¹ ไม้ดัด ชูพินิจ (ฉันทนา), XO. GROUP ..., หน้า 47.

² ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, เสนีย์นิพนธ์, (พระนคร. คุ้งศึกษา, 2497),
หน้า 663.

ศึกษาอยู่ในขณะนั้น การร่วมงานของนักเรียนไทยในครั้งนี้เป็นารแสดงถึงความเสียสละ หักงำร่างกายและกำลังใจในการต่อต้านญี่ปุ่นคือได้สมัครเป็น "ทหารอาสาเสรีไทย" (ไทยอิสระ) ร่วมกับหน่วยกิจการยุทธศาสตร์ (The Office of Strategic Services - O.S.S.) ของสหรัฐอเมริกา¹ ในชุดแรก 21 คน ตามข้อตกลงที่สหรัฐอเมริกา

หน่วยกิจการยุทธศาสตร์ (The Office of Strategic Services : O.S.S.) เป็นหน่วยกิจการพิเศษที่ขึ้นตรงต่อประธานาธิบดีคืออเมริกัน มีหน้าที่เกี่ยวกับการข่าวทางยุทธศาสตร์ การต่อต้าน การข่าวกรอง การดำเนินการเมืองและการทหาร กับประเทศที่ถูกญี่ปุ่นยึดครอง ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาได้แต่งตั้งให้ พลตรีวิลเลียม โคลโนเวน เป็นผู้บัญชาการของหน่วยนี้ซึ่งมีอำนาจหน้าที่กว้างขวางพร้อมทั้งงบประมาณสนับสนุนไม่จำกัด หน่วย โอ.เอส.เอส. ได้มีผลงานมากจากการขบถลับของฝ่ายสัมพันธมิตรที่ฝรั่งเศสและช่วยให้ใคร่รุกต่อไปในยุโรป เพราะถ้าไม่ได้หน่วย โอ.เอส.เอส. ในการสืบข่าวทางข่าวกรองทางการเมืองก็ไม่ทราบว่าจะสงครามจะเป็นในรูปใด การบริหารงานของหน่วย โอ.เอส.เอส. แบ่งออกเป็น 3 ฝ่ายคือ

ฝ่ายที่ 1 ฝ่ายสืบราชการลับ เอส.ไอ มีหน้าที่สืบข่าวลับจากฝ่ายญี่ปุ่นและฝ่ายที่เป็นศัตรูกับฝ่ายพันธมิตรโดยละเอียดทุกด้าน ใช้บุคคลหลายชาติ หลายชั้น และหลายภาษา

ฝ่ายที่ 2 ฝ่ายปฏิบัติการพิเศษ เอส.โอ มีหน้าที่ปฏิบัติการพิเศษในสนามรบหรือหลังแนวรบหรือตามท้องที่ต่าง ๆ ในเขตยึดครองของฝ่ายศัตรู ทั้งนี้รวมถึงการส่งหน่วยไปกระโดดกรมลงหลังแนวรบเพื่อทำลายสถานีวิทยุ โรงไฟฟ้้า ถนน และสะพาน หน้าที่ของฝ่ายนี้รวมถึงการส่งเครื่องบินหรือเรือใต้น้ำไปรับสมาชิกของขบวนการใต้ดินในประเทศที่ถูกยึดครอง

ฝ่ายที่ 3 ฝ่ายวิเคราะห์และแปลความ ออ.แอนด์ เอ. มีหน้าที่รับข่าวจากฝ่ายที่ 1 นำมาวิเคราะห์หรือแปลและทดสอบว่าข่าวต่าง ๆ ที่ได้รับเท็จจริงประการใด จะมีเจ้าหน้าที่ที่ชำนาญการวิเคราะห์หรืออย่างดี ซึ่งมีการวิเคราะห์ถึงบุคคลหรือผู้นำของประเทศที่ถูกยึดครองด้วย

ยินยอมให้ ม.ร.ว.เสนี^๑ ๑ จักตั้งคณะไทยอิสระหรือหน่วยเสรีไทยขึ้น^๑ กองทหารอาสาเสรีไทยที่จัดตั้งขึ้นนี้สหรัฐอเมริกาได้อนุมัติการ เบิกจ่ายเงินของรัฐบาลไทยที่สหรัฐอเมริกาถือเอาไว้ให้เข้ามาจัดตั้งจำนวนเงิน 500,000 เหรียญ หน่วยทหารไทยนี้ใช้เครื่องแบบธงของไทยมีธงไทยเป็นเครื่องหมาย ซึ่งฐานะของทหารไทยพักเทียบเท่ากับทหารฝ่ายสัมพันธมิตร

กองทหารเสรีไทยมี พ.ท.ม.ล.ชาบ กุญชร^๒ เป็นผู้นำได้ร่วมกับฝ่ายสืบราชการลับของหน่วย โอ.เอส.เอส. ซึ่งมีพันโทนิคอล สมิธ^๓ (Lt. Col. Nicol Smith) เป็นผู้ช่วยเตรียมการฝึกหน่วยทหาร ได้ฝึกการรบพิเศษจากหลายสถานที่ในสหรัฐอเมริกาวิชาที่ฝึก อาทิเช่น วิชาแผนที่ วิชาเดินเรือ วิชาสื่อสาร วิชากระโดดร่มและอื่น ๆ จนจบหลักสูตรภายในเวลา 4 เดือน หลังจากนั้นทหารเสรีไทยทั้งหมด 21 คนจึงถูกส่งไปปฏิบัติงานโดยเริ่มออกเดินทางจากสหรัฐอเมริกาในวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2486^๔ เนื่องจากหน่วย โอ.เอส.เอส. ที่ปฏิบัติการณ์ในทวีปเอเชียแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ ๑ ตั้งกองบังคับการในประเทศไทย อีกส่วนหนึ่งตั้งกองบังคับการในแคนดี้ เกาะลังกา โดยมีพันเอก คอฟิลิน

^๑ พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์, ชาติอยู่เหนือสิ่งใด (พระนคร: วรวิธิการพิมพ์, 2517), หน้า 62.

^๒ พ.ท.ม.ล.ชาบ กุญชร เคยอยู่ที่บังคับบัญชาของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งจอมพล ป.๑ ได้แต่งตั้งเป็นทูตทหารบกประจำสหรัฐอเมริกา นอกนั้น ม.ล.ชาบ กุญชรยังมีความสนิทชิดชอบกับจอมพล ป.๑ เป็นส่วนตัวอีก อ้างถึงในเนตร เขมะโยชิน, งานใต้ดินของพันเอกโยธี, หน้า 341.

^๓ พันโทนิคอล สมิธ (Lt. Col. Nicol Smith) ประสบผลสำเร็จจากการเข้าไปช่วยฝรั่งเศสเสรีจัดตั้งองค์การต่อต้านเยอรมันนี้จึงได้เข้ามาช่วยจัดตั้งหน่วยทหารเสรีไทยของสาย โอ.เอส.เอส. เพื่อต่อต้านญี่ปุ่น.

^๔ สมิธ นิคอล, สุสยามประเทศใต้ดิน (พระนคร: ไทยเซม, 2490), หน้า 66.

(Colonel John Conghline) ¹ เป็นหัวหน้าหน่วย ฉะนั้นทหารเสรีไทยจึงได้ถูกแบ่งออกเป็น 2 สายคือ

สายที่ 1 พ.ท.ม.ล.ชาม กฤษกร นายการุณ เก่งระดมยิง และ พ.ต.เดโชดิษ นายทหารอเมริกันเดินทางโดยเครื่องบินลงหน้าไปจุงกิงในมณฑลเสฉวน ประเทศจีน ซึ่งเป็นที่ตั้งของหน่วย โอ.เอส.เอส.ประจำประเทศจีน สายนี้ส่งเข้ามาเพื่อจัดตั้งหน่วยต่อต้านในประเทศไทย เพราะขณะนั้นทางฝ่ายเสรีไทยสายสหรัฐอเมริกา ยังไม่ทราบข่าวการต่อต้านภายในประเทศ โดยการนำของนายปรีดี พนมยงค์ ที่ได้ จัดส่ง นายจำกั๊ก พลากร มาติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งมาถึงจุงกิง เมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ.2486² และ พ.ท.ม.ล.ชาม กฤษกร ได้เดินทางมาถึงจุงกิงแล้วไม่ได้พบกับนายจำกั๊ก พลากร เพราะถูกจับหน่วงเหนี่ยวเอาไว้ ทหารเสรีไทยสายอเมริกา จึงได้รับข่าวการต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศไทยล่าช้า

สายที่ 2 ทหารเสรีไทยที่เหลือ 19 คน โดยการนำของ พ.ท.นิคอด สมิธ กับนายทหารอเมริกันหน่วย โอ.เอส.เอส.อีก 3 คน ออกเดินทางโดยทางเรือไป ขึ้นบกที่บอมเบย์และเดินทางด้วยรถไฟต่อไปยังค่าย 101 ของหน่วย โอ.เอส.เอส.ซึ่ง อยู่ในประเทศพม่า เป็นป่าทึบ ไซสำหรับเป็นที่ฝึกเพิ่มเติมพิเศษให้กับทหารเสรีไทยอีก เมื่อฝึกเสร็จก็โดยสารเครื่องบินจากพม่าสู่จุงกิง สายนี้ส่งเข้ามาเพื่อสืบเหตุการณ์ภายใน ประเทศไทยให้กับหน่วย โอ.เอส.เอส. และสามารถเข้าสู่ประเทศไทยด้วยความลำบาก โดยการเดินเท้าเข้ามาได้เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ.2487 ทหารเสรีไทยชุดนี้มีนามจริง และนามแฝงเพื่อปกปิดนามจริงในการปฏิบัติการดังนี้ (รายละเอียดในภาคผนวก ค)

¹ผลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์, ชาติอยู่เหนือสิ่งใด, หน้า 87.

²ไพศาล กระจุกถวัลย์, วีระบุรุษนิรนาม (พระนคร. เรื่องศิลป์, 2521),

(ข) กลุ่มไทยอิสระในอังกฤษ

พระมณูเวทย์วิมลนาท (นายมณูเวทย์ สุมาวงศ์) อัครราชทูตไทยประจำ
กรุงลอนดอน ซึ่งมีนักเรียนไทยที่กำลังศึกษาต่อจำนวน 63 คนและข้าราชการในสถานทูต
28 คน¹ หลังจากเหตุการณ์ที่ญี่ปุ่นบุกยกพลขึ้นบกผ่านประเทศไทยนั้น อัครราชทูตได้อ่าน
โทรเลขที่ได้รับจากประเทศไทยให้คนไทยในกรุงลอนดอนเฝ้าว่า

เมื่อคืนวันที่ 7 ธันวาคม 2484 ทหารญี่ปุ่นได้ยกพลขึ้นบกตามชายฝั่งทะเลหลายแห่ง
และโค่นการสู้รบกับทหารไทยในคืนวันนั้น เอกอัครราชทูตในกรุงเทพฯ โคเชอรองให้
รัฐบาลไทยอนุญาตให้ญี่ปุ่นเกินทัพผ่านประเทศไทยโดยมีเงื่อนไขว่าฝ่ายญี่ปุ่นจะเคารพ
ต่อเอกราชของไทย รัฐบาลไทยจึงตกลงยอมตามคำขอร้องของฝ่ายญี่ปุ่นเพราะไม่ประสงค์
จะให้เสียเลือดเนื้อของคนไทย จึงตกลงในเรื่องนี้ ทานมันใจว่ารัฐบาลโคพิจารณาถึง
ส่วนใครส่วนเสียโดยทองแถมอบคอบแล้ว รัฐบาลเป็นเสมือนช่างเหาหนา พวกเราเป็น
ช่างเหาหลัง ฉะนั้นจึงขอวิงวอนให้คนไทยทุกคนรวมใจกันสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล
และปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาลจงทุกขทุกประการ²

เมื่อประเทศไทยได้ประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่ และสหรัฐอเมริกา ทาง
สถานทูตได้รับคำสั่งจากรัฐบาลไทยให้กลับประเทศ เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2485
ด้วยการแลกเปลี่ยนเชลยโดยให้สถานที่แลกเปลี่ยนกันที่เมือง ลอเรนโซ มาร์ เคส
อาณานิคมของโปรตุเกสในแอฟริกาตะวันออก ซึ่งมีเรือญี่ปุ่นมารับกลับประเทศไทย ท่าทีของ
อัครราชทูตไทยคือพระมณูเวทย์วิมลนาท ได้แสดงออกอย่างเด่นชัดด้วยการอ่านโทรเลข
และให้คนไทยปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาล อัครราชทูตได้รวบรวมข้าราชการและนักเรียน
ไทยกลับประเทศไทยจำนวน 33 คน จากจำนวนทั้งหมด 91 คน จึงเหลือแก่นักเรียนไทย
และข้าราชการในสถานทูตบางคนพร้อมทั้ง เชื้อพระวงศ์ซึ่งได้มาศึกษาต่อและสักการเมือง

¹ เลขานุการคณะรัฐมนตรี, กรมที่ 1/190 เรื่องการแลกเปลี่ยนคณะทูต กงสุล
และคนชาติระหว่างประเทศไทยกับบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2485.

² กระทรวงการต่างประเทศ, แท้มสงครามโลกครั้งที่ 2 (สงครามมหาเอเชียบูรพา),
เรื่องคำให้การของข้าราชการที่กลับจากอังกฤษ พ.ศ. 2485.

คราว เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 อีกหลายพระองค์

การจัดตั้งคณะไทยอิสระในอเมริกาซึ่งได้จัดส่งเอกสารเผยแพร่มายังอังกฤษด้วย จึงเป็นเหตุให้เกิดการรวมตัวของนักเรียนไทยในอังกฤษขึ้น เริ่มขึ้นจาก นายเสนาะ คันมภูยีน ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยเคมบริจจ์ได้ดำรงตำแหน่ง "นายกแห่งสมาคมศิษย์มาคม" ซึ่งเป็นสมาคมของคนไทยในอังกฤษได้โทรเลขแสดงความชื่นชมยินดีในการรวมตัวตั้งเป็นคณะไทยอิสระของคนไทยในอเมริกา¹ ต่อมา นายเสนาะ นิลกำแหง และนายสว่าง สามโกเศศ ได้พยายามวิ่งเต้นหาบุคคลมาเป็นหัวหน้าในการรวบรวมคณะไทยอิสระขึ้นในอังกฤษบ้าง ครั้งแรกได้ไปติดต่อกับ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ แต่พระองค์ปฏิเสธเพราะไม่ทรงประสงค์จะเกี่ยวกับการเมืองและได้ทรงปฏิบัติราชการในกองรักษาดินแดนของอังกฤษอยู่แล้วซึ่งขณะนั้นเชื้อพระวงศ์ที่เหลืออยู่ในอังกฤษขณะนั้นได้แก่ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7 และ ม.จ.ศุภสวัสดิวงศ์สนิท สวัสดิวัฑฒัน² เป็นพระเชษฐาของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีได้ทรงสนพระทัยที่จะเข้าร่วมงานของคณะไทยอิสระด้วย แต่บรรดาคนไทยเห็นว่า จะพูดเสียงเป็นหัวหน้าเสรีไทย (ไทยอิสระ) ย่อมอาจจะเกิดความเข้าใจผิดทางด้านการเมือง³ จึงเป็นเหตุให้นายเสนาะ คันมภูยีน เขียนจดหมายถึง ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เพื่อมาช่วยรวบรวมนักเรียนไทยในอังกฤษ แต่ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชได้ส่งตัวแทนคือ

¹ กระทรวงการต่างประเทศ, แห่งสงครามโลกครั้งที่ 2 (สงครามมหาเอเชียบูรพา), เรื่องคำให้การของนักเรียนไทยที่กลับจากสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2485.

² ทอมเจ้าศุภสวัสดิ์ สวัสดิวัฑฒัน หลังจากเกิดกบฏบวรเดชในพ.ศ. 2476 เมื่อ ร. 7 สละราชสมบัติแล้ว ท่านก็ลาออกจากราชการ ซึ่งขณะนั้นดำรงพระยศเป็นนายพันโท แห่งกองทัพบกไทย และเสด็จประทับประเทศอังกฤษตลอดมา.

³ ป่วย อึ้งภากรณ์, "ทหารชั่วคราว" ในศิเรก จัณนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 (เล่ม 1), หน้า 381.

นายมติ สานะเสน¹ ไปอังกฤษ เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2485² เพื่อจะได้จัด
รวบรวมนักเรียนไทยในอังกฤษก่อตั้งเป็นคณะงานกุชาติเหมือนในอเมริกา และเพื่อ
ประสานงานกับเสรีไทยในอเมริกาค่าย แต่ปรากฏว่าเมื่อนายมติ สานะเสน ได้เดินทาง
มาถึงกรุงลอนดอนแล้วนักเรียนไทยในอังกฤษไม่เคยมีใครรู้จักมาก่อนเลย³ นายมติ
สานะเสนได้เปิดสำนักงานขึ้นที่โรงแรมบราวน์ในกรุงลอนดอน ได้เริ่มติดต่อกับเจ้าหน้าที่
ของรัฐบาลอังกฤษเพื่อให้รัฐบาลอังกฤษรับรองคณะเสรีไทยในอังกฤษทำนองเดียวกับ
เสรีไทยสายอเมริกา แต่รัฐบาลอังกฤษแสดงการชักช้าของเรื่อยมา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า

1. สถานะของสถานทูต

เมื่อรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ประกาศสงครามกับอังกฤษ
อังกฤษได้ประกาศสงครามโต้ตอบประเทศไทยทันที พร้อมทั้งบรรดาประเทศเครือจักรภพ
อังกฤษได้แก่ ออสเตรเลีย และแอฟริกาใต้ ได้ประกาศสงครามโต้ตอบด้วย อันเป็นการ
ผูกมิตรสถานะสงครามกับรัฐบาลไทย เป็นผลให้บรรดาคนไทยที่อยู่ในประเทศอังกฤษตกอยู่
ในฐานะเป็นชนชาติศัตรู ข้าราชการสถานทูตได้รับการปฏิบัติอยู่ในข้อบังคับเข้มงวด แก่

¹นายมติ สานะเสน ทำงานที่สันนิบาตชาติ (League of Nation) เป็น
เวลานาน ผู้ใหญ่ทางกรุงเทพฯ ได้ชักชวนให้ไปทำราชการด้วย ขณะกำลังเดินทางผ่าน
สหรัฐอเมริกา มีข้อขัดข้องเพราะเป็นยามสงคราม กระทรวงการต่างประเทศจึงได้มีคำสั่ง
ให้ช่วยราชการที่กรุงวอชิงตันตลอดมา นายมติ สานะเสน เป็นที่รู้จักคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่
ในราชการอังกฤษอยู่มากทั้งทางพลเรือนและทหาร ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช จึงได้ส่งเป็น
ตัวแทนไปช่วยรวบรวมนักเรียนไทยในอังกฤษตั้งคณะเสรีไทยขึ้น.

²กระทรวงการต่างประเทศ, แห่งสงครามโลกครั้งที่ 2 (สงครามมหาเอเชียบูรพา),
เรื่อง คำให้การของนักเรียนไทยที่กลับจากสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2485.

³ป๋วย อึ๊งภากรณ์, "พหุชาคราว", หน้า 384.

ไม่ถึงกับถูกกักกัน ส่วนนักเรียนไทยได้รับการยกเว้น พระมณูเวทย์วิมลนาท อัครราชทูตไทยประจำกรุงลอนดอน ซึ่งกลับมาประเทศไทยได้เล่าเหตุการณ์ในสถานทูตขณะนั้นต่อ ตำรวจสันติบาลว่า

เมื่อผู้ไปเข้าไทย 8 ธันวาคม 2484 เงินในธนาคารถูกกักหมด แต่อังกฤษยังยอมให้ถอนใช้ประจำได้เท่าที่เคยใช้เป็นปกติคือราว 4000 ปอนด์ต่อเดือนโดยทำบัญชีค่าใช้จ่ายเสนอขอเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2485 ผู้แทนสวิสโทรศัพท์ว่าเงินในธนาคารถูกกักอีกจึงตั้งถามอังกฤษไม่จ่ายให้อีกเลยจนกว่าจะเจรจาขอถอนเงิน สถานทูตก็ไม่ได้รับเงินจนกระทั่งวันที่ 1 พฤษภาคม 2485 เบิกได้ 1712 ปอนด์ ใ้รับจากผู้แทนสวิส ซึ่งเป็นเงินเดือนข้าราชการสถานทูตและค่าใช้จ่ายสถานทูตประจำเดือนเมษายนและพฤษภาคม โดยอังกฤษยอมถอนให้เบ็ดเตล็ดตั้งแต่เดือนเมษายนเป็นต้นมาเดือนละ 856 ปอนด์ ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายเงินเดือนของข้าราชการสถานทูตเท่านั้น ส่วนเงินของครูและนักเรียน ค่าใช้จ่ายประจำของนักเรียนอังกฤษก็ออกหมด... เงินที่ถูกกักที่อังกฤษกักราว 17 ล้านปอนด์อย่างหยาบ ๆ บัญชีเงินส่วนตัวของข้าราชการสถานทูต ตั้งแต่ 8 ธันวาคม 2484 ถอนไม่ได้เลยก่อนมาจากอังกฤษตกลงให้ถอนได้รวมกันไม่เกิน 1000 ปอนด์ เงินส่วนตัวของนักเรียนและคนไทยอื่น ๆ ไม่ถูกกักเลย¹

อังกฤษได้เข้มงวดกับข้าราชการในสถานทูตเป็นอย่างมาก เพราะทางการทูตถือว่า อัครราชทูต และข้าราชการในสถานทูตนั้นรัฐบาลของประเทศนั้นเป็นผู้แต่งตั้งให้ เป็นตัวแทนประจำประเทศหนึ่ง การถูกกักเงินใช้จ่ายในสถานทูตแม้กระทั่งกาโรงแรมที่ให้ อัครราชทูตและข้าราชการพักก่อนออกเดินทางคราวแลกเปลี่ยนเชลยอังกฤษ ก็เรียกร้องรัฐบาลไทยให้ชำระเงินคืนเป็นจำนวนเงิน 1590 ปอนด์ 14 ชิลลิง² เนื่องจาก อัครราชทูตไทยประจำกรุงลอนดอนไม่ได้แสดงบทบาทที่จะเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร และอังกฤษถือว่าไทยเป็นชนชาติศัตรู ดังนั้นสถานทูตไทยในอังกฤษจึงไม่ได้มีบทบาทในการ ต่อต้านผู้ไปแอกอย่างใด

¹ กระทรวงการต่างประเทศ, แฟ้มสงครามโลกครั้งที่ 2 (สงครามมหาเอเชียบูรพา), เรื่องคำให้การของข้าราชการที่กลับจากอังกฤษ, พ.ศ. 2485.

² กระทรวงการต่างประเทศ, แฟ้มสงครามโลกครั้งที่ 2 (สงครามมหาเอเชียบูรพา), เรื่องรัฐบาลอังกฤษขอรับชำระค่ากินอยู่ของข้าราชการสถานทูตกรุงลอนดอน, พ.ศ. 2485.

2. อาสาสมัครในกองทัพอังกฤษ

แม้สถานการณ์ไทยจะไม่มีบทบาทนำในการเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร แต่คนไทย และนักเรียนไทยในอังกฤษก็ได้ยื่นใบสมัครเป็นอาสาสมัครกองทัพอังกฤษ ถึง 50 คน แต่เมื่อรัฐบาลอังกฤษทำการคัดเลือก เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2485 ได้เพียง 37 คน ส่วนที่เหลือก็ทำงานอาสาสมัครเป็นแนวหลัง ซึ่งสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีของรัชกาลที่ 7 ทรงคร่ำครวญถึงการสมัครเป็นอาสาสมัครว่า "ฉันเพียงแต่ไปลงชื่อกับเขาเป็นกำลังใจให้กับคนที่ทำงาน ฉันเองไปช่วยเขาทางด้านอาหาร แต่ฉันทำอะไรไม่เป็นทางการ ระหว่างที่พวกเสรีไทยฝึกกระโดดร่ม ฝึกอาวุธกันฉันก็ไปช่วยเขาทำเอง . . . 1

การเป็นอาสาสมัคร กองทัพอังกฤษนั้นต้องใช้เครื่องแบบอังกฤษและปฏิบัติตามกฎของอังกฤษ ซึ่งแล้วแต่ผู้บังคับบัญชาที่เป็นชาวอังกฤษเป็นผู้ตั้ง แต่ทหารอาสาสมัครกองทัพอังกฤษกลุ่มนี้ได้ปฏิญาณตนไว้ 4 ข้อคือ

1. พวกเราเข้าเป็นทหารอังกฤษ มิใช่เพื่อรับใช้ชาติอังกฤษ แต่ต้องการรับใช้ชาติไทยโดยอาศัยอังกฤษร่วมมือ

2. จะไม่ยอมเกี่ยวข้องกับการเมืองภายในประเทศไทย และไม่ยอมเป็นเครื่องมือในการเมืองของพรรคใด ผู้ใดเป็นเสรีไทยภายในประเทศ เพื่อต่อต้านผู้ปกครองของเราจะร่วมด้วย ทั้งนี้ และเมื่อเลิกสงครามแล้ว คณะเสรีไทยอังกฤษจะสลายตัว

3. คณะเสรีไทยไม่แอมอ้างผลความดีใด ๆ มาเรียกร้องแสงสว่างประโยชน์ส่วนตัวในตำแหน่งลาภยศ หรือตำแหน่งอื่นใด

¹ เบื้องแรกประชาธิปไตย, บันทึกความจำของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์สมัย พ.ศ. 2475-2500 สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, 2516, หน้า 14.

4. คณะเสรีไทยในอังกฤษได้แสดงให้เห็นแก่ทางราชการอังกฤษเห็นแจ้งชัดแก่เริ่มแรกว่า คณะของเราต้องการกระทำใด ๆ ในระหว่างสงครามในลักษณะทหารกล้าคืออยู่ในเครื่องแบบและยศทหาร แม้ว่าจะเป็นพลทหาร ก็ยินยอม ทั้งนี้หมายความว่าไม่ยอมเป็นเครื่องมือในลักษณะจารชน ถ้าจะต้องปฏิบัติราชการลับก็ทำในฐานะทหาร¹

ทหารอาสาสมัครกองทัพอังกฤษอยู่ในฐานะพลทหารสังกัดหน่วยโยธา (Pioneer Corps) เป็นหน่วยที่ถือว่าไม่มีเกียรติอำนาจชาติศัตรูจะสมัครเป็นทหารอังกฤษจะจัดให้อยู่หน่วยนี้ การทำงานค่ายโยธาคั้งแต่วันที่ 7 สิงหาคม 2485 อาทิเช่น ซุกมันฝรั่ง ล้างส้วม ทำความสะอาดโรงอาหารหรือที่พัก รักษาการณเป็นยาม การทำงานในฐานะแม่ครัว นายป่วย อิงภากรณ์ ได้เขียนเล่าไว้ในเรื่องทหารชั่วคราวว่า . . . หน้าที่เหล่านี้พวกเราเคยทำกันมาแล้วทั้งนั้นไม่ว่าเดิมเป็นคุณหลวง หรือนักการทูต เป็นหม่อมเจ้าเชื้อพระวงศ์ หรือบุตรเสนาบดี อธิษิตมาแต่ก่อน . . .²

การยินยอมปฏิบัติงานให้แก่กองทัพอังกฤษโดยไม่เลือกลงาน ปราศจากการถือชั้นวรรณะ ทำให้อังกฤษเริ่มรับรองคณะเสรีไทยสายอังกฤษภายใต้การนำของนายมติ สาณะเสน โดยระบุไว้อย่างชัดเจนว่าที่รับรองนี้มีไว้เป็นการรับรองเป็นรัฐบาลนอกประเทศ³ ทหารอาสาสมัครไคนำงานอยู่ในหน่วยโยธามาถึงกลางเดือนมกราคม 2486 จึงได้เดินทางออกจากประเทศอังกฤษทั้งหมด 36 คน (ยกเว้น ม.จ.สุภสวัสดิ์) เพื่อไปฝึกเพิ่มเติมที่อินเดียเตรียมตัวเข้าสู่ประเทศไทย

¹ป่วย อิงภากรณ์, "ทหารชั่วคราว," หน้า 390.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 392.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 386.

ที่อินเดีย อังกฤษได้มาตั้งกองบัญชาการ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เรียกว่า ซีแอก (SEAC = South-East Asia Command) มีนายพลเรือเอก หลอดหลุย เมาทแม็ทเห็น ใ้รับแต่งตั้งเป็นแม่ทัพภาคตะวันออกเฉียงใต้เพื่อป้องกันมิให้ผู้บุกรุกต่อไปยัง อินเดีย กองบัญชาการตั้งอยู่ที่ แคนดี้ เกาะลังกา (Ceylon) โดยใช้สวนพฤกษศาสตร์ ที่เมืองแคนดี้ กำลั้ทหารที่หลอดหลุยบังคับบัญชา มีทั้งอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อินเดีย ฯลฯ ประกอบด้วยกองทัพบก เรือ อากาศ โดยหลอดหลุยเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด ในการบัญชาการรบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกด้วย อังกฤษได้มีหน่วยบริหารงานพิเศษเรียกย่อ ๆ ว่า S.O.E. (Special Operations Executive) ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีอังกฤษ (นายเชอร์ชิล) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญต่อกระทรวงสงคราม เศรษฐกิจ และกระทรวงการต่างประเทศ หน่วยงานนี้ได้มาตั้งสำนักงาน สาขาที่ประเทศอินเดีย เพื่อสนับสนุนการรบของทหารอังกฤษในตะวันออกเฉียงใต้ สาขาของ S.O.E. ที่มาตั้งในอินเดียและลังกามีชื่อเรียกว่า "Force 136" มีพลตรีคอแลน แมคเคนซี (Colin H. Mackenzie) เป็นผู้บังคับบัญชา หน่วย F. 136 มีหน้าที่ในการปฏิบัติการหลังแนวข้าศึก เช่น สืบราชการลับ ก่อวินาศกรรม และการรบใต้ดิน แบ่งงานออก 5 แผนกตามชนชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาสังกัดอยู่ อาทิเช่น

1. แผนกพม่า (Burma Country Section : B.C.S.)
2. แผนกอินโดจีน (French Indo-China Country Section : F.I.C.S.)
3. แผนกประเทศไทย (Siam Country Section : S.C.S.)
4. แผนกมาเลย์ (Malaya Country Section : M.C.S.)
5. หมู่เกาะอินเดียตะวันออกเฉียงใต้ (East Indies Country Section : E.I.C.S.) ¹

¹ Gilchrist, Andrew, Bankok Top Secret (London : 1970),

แผนก 1-3 สังกัดอยู่หน่วย F.136 ที่กัลกัตตา ส่วนแผนก 4-5 สังกัดหน่วย F.136 ตั้งอยู่ที่โคลัมโบ

เมื่อหน่วยทหารอากาศกองทัพอังกฤษได้มาถึงอินเดียถูกแบ่งแยกออกไปปฏิบัติงาน บางกลุ่มไปอยู่เคลลีเพื่อปฏิบัติทางวิทยุกระจายเสียง บางกลุ่มทำแผนที่ บางกลุ่มถูกเรียกไปฝึกงานราชการลับ ที่เหลือกลุ่มใหญ่ที่สุดจำนวน 22 คนไปฝึกการรบแบบกองโจรที่ค่ายแห่งหนึ่งนอกเมืองปูนา อังกฤษเรียกกลุ่มนี้ว่า "ช้างเผือก" (White Elephants) กลุ่มอากาศกองทัพอังกฤษ 22 คนนี้สังกัด F.136 แผนกประเทศไทย มีนายปีเตอร์ พอยตัน (Major A.C. Peter Pointon, M.C.) เป็นหัวหน้าและนาย N.F. Nicholson (Nick) ร่วมงานด้วย¹ กลุ่มช้างเผือกจะได้เดินทางเข้ามาติดต่อกับหน่วยใต้ดินของนายปรีดี พนมยงค์ต่อไป

(3) การติดต่อกับขบวนการใต้ดินภายในประเทศ

แต่เดิมนั้นขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นภายนอกประเทศต่างก็ไม่ทราบว่ามีขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศดำเนินการอยู่ ดังนั้นงานปฏิบัติการในเบื้องต้นของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นภายนอกประเทศจึงมุ่งปฏิบัติการเข้าไปติดต่อกับภายในประเทศให้ได้ เริ่มตั้งแต่การจัดตั้ง "คณะไทยอิสระ" โดย ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้ตกลงกับฝ่ายโอ.เอส.เอส.ของสหรัฐอเมริกาในการจะจัดส่งนักเรียนไทยเข้ามาปฏิบัติงานพิเศษในแนวหลังกองทัพญี่ปุ่นด้วยการสืบราชการลับในประเทศไทยให้กับฝ่ายโอ.เอส.เอส. คณะไทยอิสระสายสหรัฐอเมริกาได้เริ่มส่งนักเรียนไทยผ่านเข้ามาทางประเทศจีนเข้าสู่ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ขณะเดียวกัน "คณะไทยอิสระ" สายอังกฤษโดย ม.จ.สุภสวัสดิ์ สุสวัสดิ์วัณ ได้ทำการตกลงกับฝ่าย S.O.E. ซึ่งเป็นหน่วยงานพิเศษปฏิบัติงานหลังแนวข้าศึกของอังกฤษเช่นเดียวกับหน่วยโอ.เอส.เอส.ของสหรัฐอเมริกา และได้ส่งนักเรียนไทยเข้ามาติดต่อกับขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศ

¹Gilchrist, Andrew, Op.Cit. p 32.

อีกเช่นกับ คณะไทยอิสระภายนอกประเทศทั้ง 2 สายนี้ก็จะเดินทางเข้าสู่ประเทศไทย ได้ก็ต่อเมื่อเชษฐกับอุปสรรคต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์กันเอง และความไม่เข้าใจในอุดมการณ์ของคนไทยด้วยกัน จึงทำให้การติดต่อกับขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศล่าช้ากว่าที่กำหนดไว้ ในหัวข้อนี้จะมุ่งศึกษาถึงบทบาทของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นภายนอกประเทศทั้ง 2 สายคือสายสหรัฐอเมริกา และสายอังกฤษ ได้พยายามเข้ามาติดต่อกับขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศไทยได้อย่างไร จึงสามารถร่วมงานต่อต้านญี่ปุ่นกันได้ ต่อไปคำว่า "ไทยอิสระ" จะใช้คำว่า "เสรีไทย" ตามที่ฝ่ายลัทธิคอมมิวนิสต์ใช้เรียกจะแบ่งบทบาทของเสรีไทยจากต่างประเทศที่เข้ามาติดต่อกับทั้ง 2 สายคือ

ก. เสรีไทยสายอเมริกา

ข. เสรีไทยสายอังกฤษ

ก. เสรีไทยสายอเมริกา

กองทหารเสรีไทย มีฐานะเป็นทหารไทย มิใช่เป็นทหารที่สังกัดกองทัพสหรัฐอเมริกา ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการก่อตั้งกองทหาร และการฝึกอาวุธจากฝ่าย โอ.เอส.เอส. ก็เป็นเงินไทยทั้งสิ้น กองทหารเสรีไทยอยู่ภายใต้การควบคุมของ พ.ท. ม.ล.ชาม กุญชร และได้ร่วมมือกับฝ่าย โอ.เอส.เอส. คือ พ.ท. นิคอด สมิต ในการฝึกทหารเสรีไทยชุดแรก 21 คน จะถูกส่งเข้าไปปฏิบัติการในประเทศไทยด้วยการเดินทางผ่านประเทศจีน และดินแดนอินโดจีนจนเข้าสู่ประเทศไทย ทหารเสรีไทยชุดนี้ได้ทำการฝึกที่สหรัฐอเมริกาเป็นเวลา 4 เดือนแล้วจึงเดินทางออกจากสหรัฐอเมริกา วันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2486 จากนั้นไปฝึกเพิ่มเติมอีกยังค่าย 101 ของหน่วย โอ.เอส.เอส. ที่ประเทศแคนาดา แล้วจึงเดินทางไปเตรียมตัวเข้าประเทศไทยที่ "จุงกิง" ซึ่ง พ.ท. ม.ล. ชาม ๆ กับนายการุณ เก่งระดมยิง และนายทหาร โอ.เอส.เอส. คือ พ.ศ. เกฬิน ได้เดินทางล่วงหน้าไปรออยู่แล้วตั้งแต่วันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2486 โดยมีนิคอด สมิต เป็นผู้นำ

กองบัญชาการ โอ.เอส.เอส. ในเอเชียใต้แบ่งกองบังคับการ เป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งอยู่ที่แคนดี้ เกาะลังกา มี พ.อ.คอปดิน เป็นหัวหน้า อีกส่วนหนึ่งอยู่ในประเทศจีน ซึ่งมีนายพล สติลเวลด์ แม่ทัพอเมริกัน ประจำประเทศจีนพร้อมทั้งเรือเอก มิลดัน ไมลซ์ เป็นหัวหน้าสื่อสารนาวิกของสหรัฐอเมริกาประจำอยู่ในฐานะเป็นนายทหารราชการลับของหน่วย โอ.เอส.เอส. ขณะนั้น¹ กองบังคับการของ โอ.เอส.เอส. ทั้ง 2 แห่งพยายามส่งนักเรียนไทยเข้ามาสืบข่าวต่าง ๆ เช่นกัน

ปฏิบัติการของฝ่าย โอ.เอส.เอส. ที่กรุงเทพฯ นั้น เมื่อ พ.ท.ม.ล.ชาม ฯ ได้พบกับนิคอด สมิธแล้ว ได้ติดต่อกับ "นายพลเอกโคโล" (โคโล)² ซึ่งเป็นนายทหารผู้ใหญ่ฝ่ายการเมืองของจีน เพื่อขอความร่วมมือในการจัดส่งทหารเสรีไทยผ่านประเทศจีนตอนใต้เข้าสู่ประเทศไทย และพลเอกโคโล ก็รับปากว่าจะให้ความสะดวกต่อทหารเสรีไทยชุดนี้ นอกจากนั้น พ.ท.ม.ล.ชาม ฯ กับนิคอด สมิธ ได้ติดต่อกับพลเอก ดู ซึ่งเป็นหัวหน้ากองพลที่ 93 เพื่อขอความช่วยเหลือในการส่งทหารเสรีไทยเข้ามาทางภาคเหนือของประเทศไทย พ.ท.ม.ล.ชาม ฯ จึงได้ทราบเรื่องราวทูตทหารไต้หวัน (กองทัพบก) ไท่ตั้งผู้แทนมาติดต่อกับกองพลที่ 93 ของจีนที่เมืองเชียงล้อ ซึ่งมี พ.ท.แสวง ทักษะสุดร่วมติดต่อกับ เมื่อทราบเช่นนั้น พ.ท.ม.ล.ชาม ฯ จึงได้เขียนจดหมายถึง พ.ท.แสวงว่าวาทองการพบ พ.ท.แสวง ฯ เมื่อเดินทางมาติดต่อกับจีนอีก แต่เมื่อทูตทหารไต้หวันของจอมพล ป. ฯ ออกมาพบกับผู้แทนของจีนที่เมืองเชียงล้ออีก เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2487 ปรากฏว่าจีนพยายามกีดกันไม่ให้พบกัน ทั้งที่ พ.ท.ม.ล.ชาม ฯ ก็ยังพำนักอยู่ที่

¹ สมิท นิคอด, สุสยามประเทศไต้หวัน, หน้า 67.

² นายพลเอกโคโล (โคโล) สมุชานามว่า "มื่อเหล็ก" มีความสำคัญอันกับ 2 รองจากเจียงไคเช็ค มีตำแหน่งเป็นหัวหน้าคณะเข้ตล้นน้ำเงินและหัวหน้าตำรวจลับของจีน ประวัติเดิมเป็นนายทหารธรรมดา ต่อมาได้ช่วยชีวิตเจียงไคเช็คเมื่อคราวถูกจางโซ่เหลียงขบถที่เมืองซีอานจับตัวไปขังไว้ ต่อมาก็ได้มีตำแหน่งสูง กล่าวว่สายลับของนายพลโคโลนี้มีหัวประเทศจีน และประเทศใกล้เคียงรวมประเทศไทยด้วย.

จุงกิง¹

เมื่อ พ.ท.ม.ล.ชาบฯ ไปถึงจุงกิงในระยะแรก พ.ท.ม.ล.ชาบฯ ต้องการ
 จะเป็นผู้เดินทางเข้าสู่ประเทศไทยเอง และได้หนังสือแจ้งไปยัง ม.ร.ว.เสถียร ปราโมช
 ที่กรุงเทพฯ ซึ่ง ซี ซี ขอให้แต่งตั้ง โยน อินทรพิทักษ์ ขึ้นเป็น พ.ต. (ชั่วคราว) เพื่อจะได้เป็น
 ผู้บังคับบัญชาทหารเสรีไทยและติดต่อกับฝ่าย ไอ.เอส.เอส.แทน แต่ต้องรอคำตอบของ
 ม.ร.ว.เสถียร ๗ นานถึง 4 เดือน เหตุของความล่าช้าก็เนื่องมาจาก ม.ร.ว.เสถียร
 กลางแกลงในหัว พ.ท.ม.ล.ชาบฯ กิ่งที่เรือเอกมิลตัน ไมล์ ใ้แจ้งข่าวให้ พ.ท.ม.ล.ชาบฯ
 ทราบว่า ทางกองบัญชาการ ไอ.เอส.เอส.ได้รับจากอิทธิราชทูตไทยวอชิงตันเกิดความ
 กลางแกลงเกี่ยวกับฐานะ และเจตนาอันแท้จริงของ พ.ท.ม.ล.ชาบฯ กุญชร ที่วันอาสาเข้า
 มาปฏิบัติงานครั้งนี้ ^{คนขอ} 2 ^{คนขอ} 1487 ก...

ความกลางแกลงนี้ยังเป็นเหตุให้ พลตรีวิลเลียม โคโนเวน ผู้บังคับบัญชาการใหญ่
 หน่วย ไอ.เอส.เอส. ต้องเดินทางจากสหรัฐอเมริกาเพื่อมาสอบถาม พ.ท.ม.ล.ชาบฯ
 ที่จุงกิงเกี่ยวกับข้อสงสัยนี้ต่อหน้า นายพลเอก-โตลี-และเรือเอก-มิลตันไมล์ พ.ท.ม.ล.ชาบฯ
 ได้ยืนยันถึงอุดมการณ์ในการรับใช้ชาติอย่างแท้จริง โดยมีได้หวังลาภยศความมั่งคั่งใหญ่โตสูงใน
 ตำแหน่งแต่อย่างใด³ พ.ท.ม.ล.ชาบฯ จึงเปลี่ยนแปลงแผนด้วยการส่งทหารเสรีไทยเข้ามาใน
 ครั้งแรก 2 ชุดด้วยกันคือ

ชุดแรกมี 5 คนประกอบด้วย

1. โยน อินทรพิทักษ์ ใช้นามแฝงว่า ปอล

¹พล.อ.เนตร เขมะโยธิน, ชีวิตนายพล (พระนคร. เกษมบรรณกิจ,
 พ.ศ.2510), หน้า 310-323.

²มาดัย ฮูฟินีจ, XO. GROUP ..., หน้า 176.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 176.

2. การระเวก ตรีวิจารณ์ ไช้นามแฝงว่า แครี่
3. สมพงษ์ ศัลยพงษ์ ไช้นามแฝงว่า แรด
4. การุณ เก่งระคมยिंग ไช้นามแฝงว่า เกน
5. เอียน ขำพานนท์ ไช้นามแฝงว่า เอียน

เกี่ยวกับทหารเสรีไทยชุดแรก 5 คนนี้ นิคอล สมิธ ได้เขียนไว้ในหนังสือ "ผู้สวามประเทศไต่ดิน" ว่า

. . . ปอด ผู้อาวุโสโดยอายุมากกว่าเพื่อนในห้าคนนั้นจะต่องไปทำการโดยลำพัง เขาได้รับการศึกษาทางวิชาทหารมากที่สุด เป็นคนมีค่าสูง ขนาคธรรมกานารุจิก และทำตัวเป็นเพื่อนกับทุกคน หน้าที่ขอเขาคือหาทางเดินประจำจากชายแดนอินโดจีนไปสู่อุตรดิตถ์ ศูนย์กลางทางรถไฟในภาคกลางของสยาม เขาจะเป็นผู้ติดต่อกับผู้อยู่ที่อื่น ๆ นำสิ่งของที่กองการไปให้ และถือเอกสารสำคัญอย่างอื่น ๆ ที่ส่งทางวิทยุไม่ไค้แทนเขา

. . . แครี่ รัจิกชายแดนบ้านตะวันออกเฉียงเหนือ เขาเป็นคนขริ่ม ก่าลังกายปานกลางและรัจิกตั้งใจ พ.อ. ขามฯ ถือว่าเข่าเป็นลือสุวรัคี่ที่สุด

. . . เอียนและเคนเขาไปทางเขตล่ำปาง เพราะรัจิกสวนทางเหนือคี่¹

ทหารเสรีไทยชุดแรกไค้ออกเดินทางจากเมือง เซเหมา มุ่งไปเมืองเจดสีซึ่งอยู่ริมแม่น้ำโขง เมื่อวันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2487 โดยมี พ.ท. ม.อ. ขามฯ และนายพลโจ๊ะ ไปส่ง ต่อจากนั้นนายพลโจ๊ะไค้มอบหมายให้ พ.อ. จิว จัดคนนำทางให้แกทหารเสรีไทย สิ่งของที่ทหารเสรีไทยไค้นำติดตัวไปนั้นซึ่งได้รับจ่ายจากเจ้าหน้าที่โอ.เอส.เอส. เช่น เลื่อยคี่ เครื่องแต่งตัวเวลาข้ามแม่น้ำ เครื่องแต่งตัวเป็นชาวพื้นเมือง ตลอดจนเครื่องแต่งตัวแสดงว่าเป็นคนไทย มีกางเกงขาคี่สั้น นอกจากนี้ยังมียาอาวูมปิ่น² แผนที่ประเทศไทยและอินโดจีนซึ่งพิมพ์บนผ้าแพรมีน้ำหนักเบาสามารถข่อยไปได้

¹สมิท นิคอล, ผู้สวามประเทศไต่ดิน, หน้า 139-141.

²คำพิพากษาคี่เสรีไทยจากสหรัฐอเมริก่า, อนุสรณในงานอาปนภิกจพนางสาวภักฉี (กุสคี่) ตรีวิจารณ์ พ.ศ. 2513, พระนคร: พิชฌเศศ, 2522, หน้า 39.

งายกับเข็มทิศขนาดเล็ก แต่ละคนมีเครื่องวิทยุขนาด ล็ก ซึ่งคิดแปลงพิเศษสามารถรับส่ง
ได้ในระยะไกลถึง 500 ไมล์ และทุกคนได้รับทองคำมีมูลค่าถึง 2000 เหรียญอเมริกัน
สำหรับใช้จ่ายในการเดินทาง ทองคำที่นำติดตัวไปนี้อาจเป็นทองคำแท่ง หรือทองคำกลม ๆ
ทองรูปพรรณต่าง ๆ เช่นสร้อยประคำ แล้วแต่เจ้าหน้าที่จะแจกให้แต่ละคนจะได้รับไม่
เหมือนกัน นอกจากนี้แต่ละคนได้รับธนบัตร เงินเปี้ยสของอินโดจีนและเหรียญเงินของ
ยูนนานอีกคนละ 100 เหรียญอีกด้วย¹ หลังจากทหารเสรีไทยชุดแรกได้เดินทางจาก
เมืองเจดสีไปสู่เมืองลา (อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองเจดสี) เพื่อเดินทาง
เข้าสู่อินโดจีนผ่านเข้าไปหลวงพระบาง ปรากฏว่า คนนำทางของจีนพยายามฉวยเวลา
ให้ชาวจีนกระทั่ง "โยน" ต้องกลับไปรายงานให้ ม.ล.ชาบยา ทราบที่เมือง เพงเพมา
เมื่อกลางเดือนเมษายน พ.ศ. 2487 ต่อมา ม.ล.ชาบยา จึงได้ส่งทหารเสรีไทยชุดที่ 2
ตามไปอีก 4 คน โดยมี "บาทหลวงค็อง" ที่ปรึกษาทางการเมืองของนายพลจิ่ววีเอ็ง
ผู้บัญชาการกองพลที่ 93 ของจีนเป็นผู้นำทางจะเดินทางไปทางเมือง ล็อง ซึ่งอยู่ทาง
ทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองเจดสี (เซี) แล้วลงเรือข้ามฟากไปยังฝั่งอินโดจีน

ชุดที่ 2 มี 4 คนประกอบด้วย

1. บุญเย็น ศศิรัตน์ ใช้นามแฝงว่า บันนี่
2. เป้า ชำอุไร ใช้นามแฝงว่า เพา
3. พิสุทธิ สุทัศน์ ใช้นามแฝงว่า พิท
4. สวัสดิ์ เขียวสกุล ใช้นามแฝงว่า แรม

การเปลี่ยนแปลงแผนช่วยการส่งคณะใหม่เดินทางไปทำให้จีนไม่อาจหวังเห็นยิงอีก
ต่อไป ส่วนผู้แทนชุดแรก 5 คนคงเดินทางต่อไป และปฏิบัติงานตามแผนการเดินทางเดิม
โดย "แควี่" กับ "ซอด" ได้เดินทางโดยล่องเรือไปทางใต้ตามแม่น้ำสูง โดยมีนายบุญช่วย

¹พลเอกเนตร เชมะโยธิน, งานใต้ดินของพันเอกโยธี (เดิมจบ) (พระนคร: เกษมบรรณกิจ, 2510), หน้า 380-381.

ซึ่งเป็นคนของโคทสี่เป็นผู้นำทาง ต่อมาบุคคลทั้งสามได้ข้ามแม่น้ำโขงมาที่ตำบลบ้านคาน อ. เชียงแมน จ. ลานช้างในเขตไทย เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2487 กำนัน และผู้ช่วยกำนัน ได้ทำการจับกุมบุคคลทั้งสามไว้ และได้แจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ อ. เชียงแมน มารับตัวไปทำการสอบสวน เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน ตกเดียวกัน เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่รับบุคคลทั้ง 3 ได้แก่ ส. ต. ท. สมวงษ์ จันทรรุ พลตำรวจถึง มูลพิชัย และพลตำรวจวิชัย ทรงพุทธ โดยนำบุคคลทั้ง 3 ลงเรือล่องแม่น้ำโขงไปยัง อ. เชียงแมนได้บอกกับบุคคลทั้ง 3 ว่าจะนำไปขึ้นทะเบียนให้เรียบร้อย พอลงเรือมาถึงตำบลสระนา ตำรวจไทยทั้ง 3 คนก็ทำการฆ่า การระเวก ศรีวิจารณ์ และสมพงษ์ ศัลยพงษ์ พร้อมนายบุญช่วยอย่างเหี้ยมโหด แล้วได้นำศพของการระเวก ศรีวิจารณ์ กับนายบุญช่วย กลับสถานีตำรวจ เชียงแมน ส่วนศพของสมพงษ์ ศัลยพงษ์ นั้นถูกทิ้งลงแม่น้ำโขง และได้มีการแบ่งข้าวของที่ได้จากผู้ตาย ตำรวจทั้ง 3 ได้มารายงานทางอำเภอว่าบุคคลทั้ง 3 ซักขึ้นโคกต่อสู้กับเจ้าพนักงานจึงถูกยิงตาย จากคำให้การต่อศาลคดีเสรีไทยจากสหรัฐอเมริกาของ นายโลห์ โจ๊ะทอง เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2480 ซึ่งขณะเกิดเหตุการณ์นี้เป็นครูประชาบาล ต. บ้านคาน และเป็นผู้ช่วยพายเรือให้ตำรวจหาบุคคลทั้ง 3 ไปส่งที่สถานีตำรวจ อ. เชียงแมน ได้ให้การว่า

. . . ส. ต. ท. สมวงษ์ ก็สั่งให้กำนันเกณฑ์เรือให้ 2 ลำ พอได้เรือมาจอดที่หาดทรายหน้าคิงขามคาย พวกตำรวจก็เชิญพวก ร. อ. การระเวก ทั้ง 3 ขึ้นมาลงเรือลำหนึ่ง เรือลำนั้นมีราษฎรชื่อสน เป็นคนพายหัว พลาวิชัย พายท้ายสวมพลารั้งเป็นคนนั่งกุมพวก ร. อ. การระเวก อยู่ที่กลางลำ พลารั้งมีปืน ร. ศ. 1 กระบอก ส. ต. ท. สมวงษ์ จะพาพวก ร. อ. การระเวก ไปสถานีตำรวจ เชียงแมน ซ้ำๆ กับ ส. ต. ท. สมวงษ์ นั่งเรืออีกลำหนึ่ง ส่วนกำนัน และผู้ช่วยกำนัน เกณฑ์เรือโคแล้วก็กลับมานไป เรือลำที่สาม นั่งบรรทุกสิ่งของของพวก ร. อ. การระเวก พอลงเรือแล้ว ส. ต. ท. สมวงษ์บอกให้ชาว นิ่งรออยู่ในเรือ ส. ต. ท. สมวงษ์ ขึ้นจากเรือไปพบกับพลารั้ง ที่บนคิง หางจากเรือจอกราว 10 วา ชาว นิ่งโคยืนดอยคำที่ 2 คนนั้น พุกก็บราว 10 นาที แล้ว ส. ต. ท. สมวงษ์ กลับมาลงเรือลำซ้ำๆ พลารั้งไปลงเรือลำพวก ร. อ. การระเวก แล้วเรือทั้ง 2 ลำทางออกจากที่จอดลงไปตามลำน้ำแม่โขง ออกเวลาราว 15 น. เรือพวก ร. อ. การระเวกพายไปหนาพอลงมาถึงหน้าตำบลสระนาโดยออกเรือมาไคราว 40 นาที ขณะนั้นเรือทั้ง 2 ลำห่างกัน ราว 5 วา

ข้าฯ ได้ยินเสียงปืนดังขึ้น 1 นัด ทันใดนั้นเห็น ร.อ. การะเวก กับ ร.ท. สมพงษ์ ยืนหันที่กลางลำเรือ เรือมีประทุนกลางลำ แต่ประทุนเรือได้ถูกผลักตกน้ำตอน ร.อ. การะเวก กับ ร.ท. สมพงษ์ยืนขึ้น ได้ยินเสียงพูดจากเรือลำหน้าว่าไม่ควรยิง เขาเลยเขาเป็นโชนอนเฉย ๆ อยู่แล้ว ส.ต.ท. สมวงษ์สั่งให้เรือล่าช้าๆ เอาหัวเรือจอกเทียบไปที่เรือล่าพวก ร.อ. การะเวก ขณะนั้นเรือทั้ง 2 ลำอยู่กลางแม่น้ำโขงพอดี พอเทียบเรือแล้ว ส.ต.ท. สมวงษ์ ไขปืนสั้นยิงไปที่พวก ร.อ. การะเวก 3-4 นัด เห็น ร.อ. การะเวก และ ร.ท. สมพงษ์ล้มลงในเรือ ร.อ. การะเวก กับนายบุญช่วยถึงแก่ความตายทันที ส่วน ร.ท. สมพงษ์ยังร้องครวญครางอยู่ ส.ต.ท. สมวงษ์ก็สั่งให้เรือทั้ง 2 เข้าจอกเทียบหาดทราย ที่โคทาสะระนงเพื่อวิดน้ำเพราะเรือโคนกระสุนปืนน้ำเข้า พอจอกเรือแล้ว ส.ต.ท. สมวงษ์ กับ พลฯ ถึง ทางใต้ เอาหีบข้าวของ ๆ พวก ร.อ. การะเวก มาตรวจคนคู่อีก ส.ต.ท. สมวงษ์ หยิบมีดพับจากกระเป๋า ร.อ. การะเวก ส่งให้ข้าฯ 1 เล่ม ข้าฯ กลัวความผิด เมื่อรับมีดไว้แล้วได้เอาไปซุกไว้ในทรายที่ชายคลอง ตั้งใจว่าหากกลับจะกลับมาเอา ตอนนั้น ร.ท. สมพงษ์ ร้องครวญครางว่า ผมเป็นคนไทยแท้ ๆ ไม่ควรยิงผมเลย ผมทำงานเพื่อชาติ ส.ต.ท. สมวงษ์ กับพวกไม่พูดโต้ตอบ กลับเอาปืนยาวของตำรวจมาส่งให้ข้าฯ ไปยิง ร.ท. สมพงษ์ซ้ำให้ตาย ข้าฯ ตอบว่าทำไม่ได้เพราะสงสาร ส.ต.ท. สมวงษ์ พูดอีกว่า ข้าฯ คุณเป็นข้าราชการกลายเป็นแนวที่ 5 เคี้ยวยิงเสีย ข้าฯ ก็ยกมือไหว้กลัวจะถูกยิงและพูดแก้ว่าไม่ได้กินเหล้า ข้าฯ ทำไม่ได้ แล้วพลฯ ถึง พลฯ วิชัย กับ นายสน ราษฎร ทางพายเรือบรรทุก ร.ท. สมพงษ์กับศพ ร.อ. การะเวก และ นายบุญช่วยพายเขาไปทางฝั่งอินโดจีน พอไปถึงกลางน้ำโขง ข้าฯ เห็นนายสน อุ่ม ร.ท. สมพงษ์โยนลงน้ำ ขณะนั้น พลฯ ถึง ไขปืนจ้องอยู่ที่นายสน ราษฎร ขณะจับโยนควย ร.ท. สมพงษ์ตกน้ำแล้วยังว่ายเจ้าเกาะเรือ นายสนยังใช้ไม้จอกคำไปที่ตัว ร.ท. สมพงษ์ ๆ คำน้ำไปเกาะอยู่ที่หางที่กลางน้ำ นายสนก็พายเรือตามไปเอาจอกคำ ร.ท. สมพงษ์อีก ร.ท. สมพงษ์ยังโผล่หน้าร้องโอย ๆ อีก พลฯ ถึงก็ไขปืนยิง ร.ท. สมพงษ์ 2-3 นัด ร.ท. สมพงษ์จมน้ำเงิบหายไปตรงนั้นกระแสน้ำไหลเชี่ยว¹ . . .²

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ผลคำพิพากษาคดีเสรีไทยเรื่องนี้เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2490 ศาลชั้นต้นได้พิพากษายกฟ้องเนื่องจากหลักฐานของโจทก์ (เสรีไทยจากอเมริกา) ยังไม่แจ่มชัดและพยานบุคคลที่สำคัญได้หลบหนีไม่กล้ามาให้ปากคำ

→²คำพิพากษาคดีเสรีไทยจากสหรัฐอเมริกา, หน้า 48-57.

การเสียชีวิตของ การะเวก ศรีวิจารณ์ กับสมพงษ์ ศัลยพงษ์ โดยถูกตำรวจไทยฆ่าตายนั้นหลักฐานที่บุคคลทั้ง 2 นำเข้ามาเช่นวิทยุ และเอกสารต่าง ๆ ก็ถูกส่งไปให้ พล.ต.อ.อดุล อดุลเดชจรัส ส่วนทหารเสรีไทยชุดแรกที่เหลืออีก 3 คน ก็ถูกตำรวจไทยจับ และส่งตัวมาควบคุมไว้ที่สันติบาลกรุงเทพฯ ซึ่งนายการุณ กับนายเดียน ไคซีแจงถึงวัตถุประสงค์ที่มาให้ พลตำรวจเอกอดุลฯ ฟังทุกประการ

ต่อมาทหารเสรีไทยชุดที่ 2 คือ บันนี่ เพา ฟิท และแรม ก็ได้ถูกตำรวจไทยจับมาควบคุมตัวไว้ที่เดียวกัน ทำให้ได้รับความช่วยเหลือจาก พล.ต.อ.อดุลฯ ซึ่งสนับสนุนการต่อต้านญี่ปุ่น และให้ทหารเสรีไทยที่เข้ามาถึงสถานีวิทยุติดต่อกับ พ.ท.ม.ล. ชาวา กับนิคอด สมิท ที่ยังรอพึ่งชาวอยู่ที่ เซเฮมาไก¹ เสรีไทยสายอเมริกาสามารถส่งข่าวไปให้หน่วย ไอ.เอส.เอส.ที่เซเฮมาทราเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2487² ชาวการสามารถติดต่อกับภายในประเทศไทยครั้งนี้ นิคอด สมิท ได้เขียนไว้ในหนังสือ "ดูสยามประเทศไต่กิน" ว่า

..... อณาจักรไทยแลนครสองแสนสองหมื่นคารางไม้ล ไม่เป็นจุดมีคสำหรับชาวกอไปดูแล ไคมีโคมไฟจุดขึ้นในนครหลวงของสยามกว่าหารอยไม้ไปทางใต้ และเรารวามันจะส่องสว่างขึ้นทุกที่จนเสร็จสงคราม และอิสระภาพได้กลับมา³

ข่าวที่ ไอ.เอส.เอส. สามารถส่งนักเรียนไทยเข้าไปติดต่อกภายในประเทศไทยไคครั้งนี้เป็นข่าวสำคัญที่นิคอด สมิท ไคส่งต่อไปให้สำนักงาน ไอ.เอส.เอส.ที่คูเม็ง จุงกิง แคนที และวอชิงตันทราบถึงผลสำเร็จ และต่อมาไคทราบถึงหัวหน้าองค์การไคไคกินในประเทศไทยไคแก่ นายปริคี พนมยงค์ ซึ่งได้รับความร่วมมือกับฝ่ายตำรวจเป็นอย่างดี ไคไคส่งทหารเสรีไทยติดตามมาเรื่อย ๆ

¹สุพจน์ กานทรกระกุล, พล.ต.อ.อดุล อดุลเดชจรัส..., หน้า 209-215.

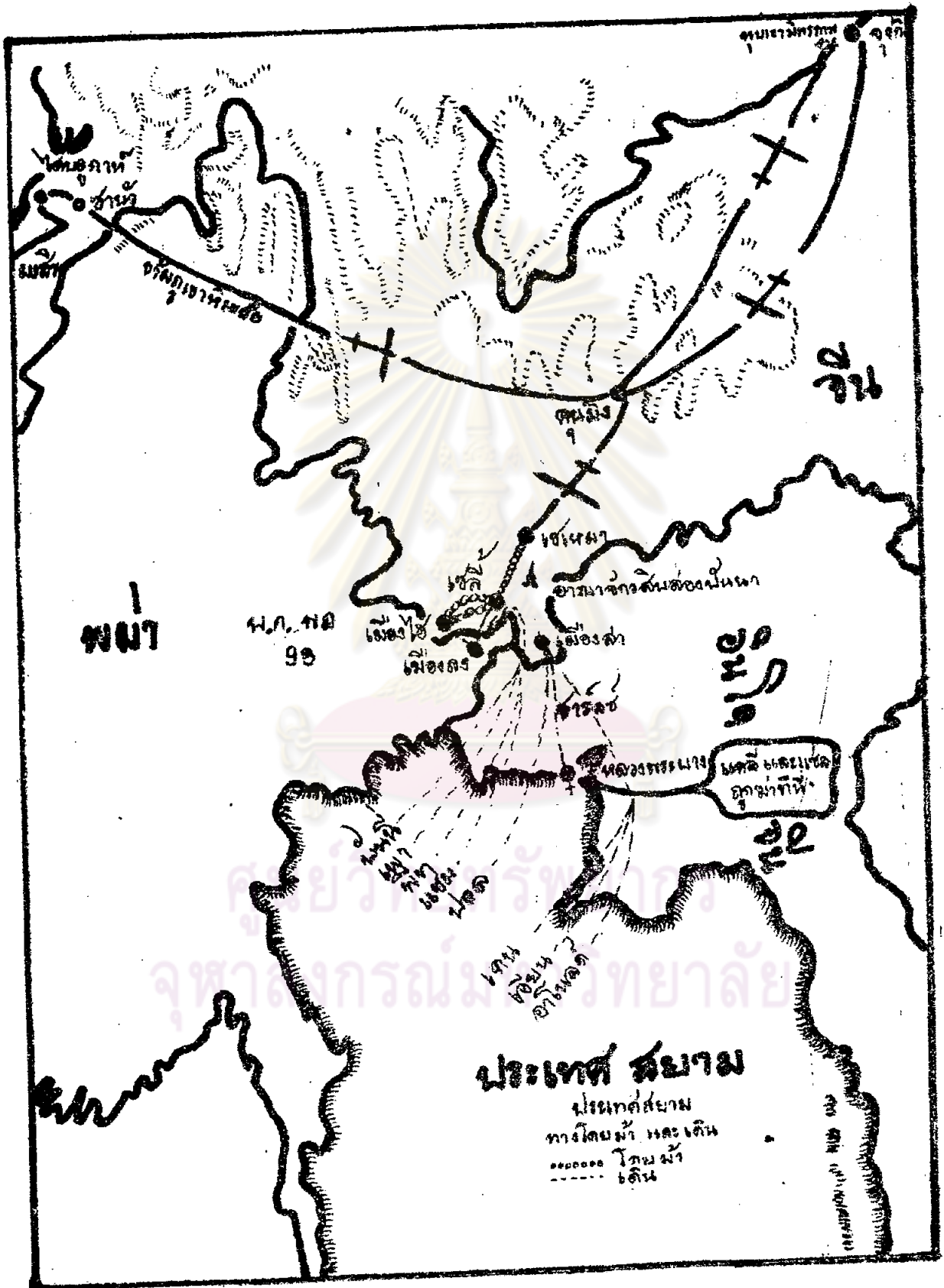
²สมิท นิคอด, ดูสยามประเทศไต่กิน, หน้า 204.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 207.

เมื่อสำนักงาน โอ.เอส.เอส.ที่ตั้งอยู่ประเทศจีนประสบความสำเร็จในการสามารถส่งทหารเสรีไทยเข้าไปได้ก่อน ทางท่านหน่วย โอ.เอส.เอส.ที่แคนดี้ ประเทศอังกฤษก็พยายามส่ง เสรีไทยเข้าไปติดต่อกันโดยบุญมาร์ค เทสบุตร (เมิน) ซึ่ง น.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้แยกเอาไปฝึกเป็นพนักงานวิทยุ กับวิมล วิริยะวิทย์ (ไวแมน) ทั้งสองคนกระโดดร่มลงที่จังหวัดแพร่ เมื่อวันที่ 9 กันยายน พ.ศ.2487 แต่เนื่องจากลงสู่พื้นดินคนละแห่งจึงแยกจากกัน รวมของวิมลนั้นติดอยู่บนยอดไม้ชาวบ้านมาช่วย และพาตัวไปมอบให้กับเจ้าหน้าที่ ส่วนบุญมาร์คได้รับความช่วยเหลือจากครูประชาบาลชื่อ บัวเขียว และขึ้นรถไฟมาพบกับ นายถวิล อุดล ในกรุงเทพฯ และได้พบกับนายปรีดี พนมยงค์โดยไม่ถูกจับกุม¹ ต่อมาภายหลังหน่วย โอ.เอส.เอส.ที่ประจำอยู่ประเทศจีนก็ได้พาทหารเสรีไทยมารวมกับหน่วย โอ.เอส.เอส.ที่เมืองแคนดี้เพื่อฝึกสอนให้แก่ "พลพรรค" ที่ขบวนการใต้ดินภายในประเทศเป็นผู้ส่งไปฝึกอาวุธต่าง ๆ ให้

ทหารเสรีไทยสายสหรัฐอเมริกาสามารถเข้ามาติดต่อกับ ขบวนการใต้ดินภายในประเทศได้ แม้บางคนจะถูก พล.ต.อ. อุดลาก็ต้องเอาไว้ แต่ก็ยังสามารถดำเนินการต่อไปได้ ในภายหลังได้ส่งทหารเสรีไทยไปประจำอยู่จังหวัดต่าง ๆ เพื่อฝึกพลพรรคและสร้างสนามบิน และทำหน้าที่ติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร ขณะเดียวกันทหารเสรีไทยสายสหรัฐอเมริกาได้เข้าไปชี้แจงเรื่องราวในการเข้ามาครั้งนี้ให้นายปรีดี พนมยงค์ทราบด้วย ฉะนั้นจึงทำให้การดำเนินงานของขบวนการใต้ดินภายในประเทศมีบทบาทมากขึ้นจนเป็นที่ยอมรับของฝ่ายสัมพันธมิตร เริ่มตั้งแต่สามารถติดต่อดูสารกันได้โดยมีเสรีไทยสายสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ประสานงานเข้ามาก่อน

¹ดูพจนานุกรม, พล.ต.อ. อุดล อุดลเกษรวิธ..., หน้า 214-215.

ข. เสรีไทยสายอังกฤษ

เสรีไทยสายอังกฤษเริ่มต้นด้วยการสมัครเป็นทหารอาสาในกองทัพอังกฤษ เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2485 ในฐานะพลทหาร และได้อยู่หน่วยกรโยธา (Pioneer Corps) ซึ่งถือว่าเป็นงานไม่มีเกียรติ เพราะเป็นหน่วยงานที่รับเฉพาะชนชาติศัตรู เขาทำงานที่เท่านั้น ปฏิบัติงานเช่นนี้ดำเนินไปจนถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2486 ทหารอาสาในกองทัพอังกฤษจึงถูกส่งจากอังกฤษไปประจำอยู่ที่สำนักงานใหญ่ของอังกฤษที่อินเดีย อังกฤษได้แบ่งพวกทหารอาสาครั้งนี้ออกไปประจำที่ เมืองเคลลี เพื่อปฏิบัติงานด้านวิทยุกระจายเสียงบ้าง ด้านการท่าแผนที่ บางกลุ่มก็ถูกเรียกไปปฏิบัติงานที่เมืองการาจี บางกลุ่มถูกเรียกไปปฏิบัติ และฝึกงานราชการลับ ส่วนกลุ่มที่ใหญ่ที่สุดถูกส่งไปฝึกการรบแบบกองโจรที่ค่ายแห่งหนึ่งนอกเมืองปูนา ซึ่งก็อยู่ใกล้กับกองกำลัง 136 (Force 136) กองกำลังกลุ่มนี้มีอยู่ก่อน 22 คน ซึ่งจะเป็นผู้แทนชุดแรกโดยใช้ชื่อว่า "Whites Elephants" (ช้างเผือก) ทหารอาสาชุดนี้ได้อยู่แผนกประเทศไทย (เอส.ซี.เอส) ซึ่งมี นายปีเตอร์ พอลตัน เป็นหัวหน้าหน่วย เอส.ซี.เอส และมีนายนิคอลสัน เรียกว่า Nick รวมอยู่ด้วย

กองกำลัง 136 เป็นหน่วยที่ทำงานให้กับหน่วย S.O.E. (Special Operation Executive) เป็นหน่วยงานที่มีลักษณะการปฏิบัติงานเหมือนหน่วย โอ.เอส.เอส. ของสหรัฐอเมริกา มีจุดมุ่งหมายที่จะส่งทหารอาสาเข้าไปติดต่อกับในประเทศไทยเพื่อจัดตั้งหน่วยก่อกำเนิดขึ้น¹ กองกำลัง 136 ได้ทราบข่าวการเดินทางออกจากประเทศไทยของ นายจำกั๊ก พอลตัน เพื่อมาติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร แต่ถูกจีนหน่วงเหนี่ยวเอาไว้ นายปีเตอร์ พอลตัน จึงได้ส่ง ม.จ.ศุภสวัสดิ์ สวัสดิวัฑฒน์ (อรุณ) ไปพบกับ นายจำกั๊กที่จุงกิง เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2486 พร้อมกับได้รับข้อเสนอของนายปรีดี พนมยงค์ ในการออกมาจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นและได้โต้ตอบแผนการด้วยการถ่ายเป็นไมโครฟิล์มถึงนายปรีดี พนมยงค์มอบให้นายจำกั๊กทางส่งคนลอบนำไมโครฟิล์มไปติดต่อกับนายปรีดีโดยเร็วเพื่อ

¹ Gilchrist, Andrew, Bankok Top Secret (London: Hutchinson 2

คอยรับผู้แทนจากฝ่ายสัมพันธมิตรที่จะมาโดยเรือคาน้ำ¹ 287

ฉะนั้นในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2486 นายปีเตอร์ พอยตัน จึงได้ส่งหน่วย "white" โดยเรียกชื่อคณะติดต่อกันครั้งแรกนี้ว่า "Pritchard" ซึ่งประกอบด้วย นายป่วย อิงภากรณ์ ใช้นามแฝงว่า เข้ม/นายประธาน เปรมกมล ใช้นามแฝงว่า แดง, นายสำรวจ วรรณพจน์ ใช้นามแฝงว่า เค็ง และนายทหารบกของกองทัพอังกฤษอีก 2 คน กับสิบเอก อีก 1 คน ทั้งหมดเดินทางมาโดยเรือคาน้ำจากลังกาและกำหนดจะขึ้นบกที่พังงา ตะกั่วป่า แต่เนื่องจากไม่มีสัญญาณจากถนนมารับจึงต้องรออยู่ในเรือคาน้ำเป็นเวลาถึง 7 วันจึงเดินทางกลับ ในที่สุดก็มีคนจากขบวนการใต้ดินมาพบในประเทศมาเลเซียที่เกาะลังกาวงศ์ ซึ่งชื่อเดิมมาจากกรุงกิงเขามาถึงลาคัวคือมาถึงเคือเมิดูนาบน พ.ศ. 2487 ปล่อยสาย กองกำลัง 136 ได้สามารถส่งผู้แทนเข้าไปได้จึงเปลี่ยนแผนการจะเป็นการ กระจาย (blind dropping) โดยไม่มีใครมารับ พื้นที่ที่จะทำการกระโดดร่มลง มาในอูระหว่าง จ. สุโขทัย กับ จ. สวรรคโลก คณะผู้แทนในชุดนี้เป็นชุดที่ 2 เรียกว่า "Appreciation" มีทั้งหมด 6 คน ได้แบ่งออกเป็น 2 คณะคือ คณะ Appreciation I ประกอบด้วย เข้ม แดง คี (นายเปรม บุรี) ส่วนคณะ Appreciation II ประกอบด้วย นายจรูญ บุรี ใช้นามแฝงว่า ชำ นายชนา โปษยานนท์ ใช้นามแฝงว่า กร และ เค็งเป็นหัวหน้าคณะแรกนั้นมี "เข้ม" เป็นหัวหน้า ได้รับหน้าที่ให้เข้ามาปฏิบัติงานในประเทศไทยคือ

1. รักษาตัวให้รอด
2. ติดต่อกับวิทย์กับฐานทัพ
3. รับคนที่จะมาโคจรในภายหลัง และ
4. ถ้าทำได้ และในโอกาสที่จะทำได้ติดต่อกับขบวนการต่อต้านข้างใน²

¹ Gilchrist, Andrew, op.cit, p 44.

² ป่วย อิงภากรณ์, ทหารชั่วคราว เบื้องแรกประชาธิปไตย . บันทึกความทรงจำของผู้อยู่ในเหตุการณ์ พ.ศ. 2475-2500 (พระนคร: สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, 2516), หน้า 351-358.

คณะ "Appreciation I" กำหนดกระโศกรมในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2487 แต่ปรากฏว่าอากาศไม่ดีจึงกลับไปถักถักตาใหม่ อีก 1 สัปดาห์ต่อมาจึงได้กระโศกรมลงที่ตำบลวังน้ำขาว จ. ชัยนาม ห่างจากจุดหมายที่กำหนดไว้ถึง 30 กิโลเมตร อีก 3 วันต่อมา คณะ "Appreciation I" ก็ถูกตำรวจจับกุม และนำมาควบคุมตัวไว้ที่ทำการตำรวจสันติบาล สระปทุม และเมื่อคณะ "Appreciation III" กระโศกรมลงมาอีกก็ถูกตำรวจสันติบาลจับกุมไปรวมกันไว้เช่นกัน "เข้ม" ได้พยายามติดต่อเข้าพบกับ นายปรีดี พนมยงค์ โดยได้รับความช่วยเหลือจากนายตำรวจสันติบาลที่ควบคุมตัวไว้ คือ ร.ต.อ. พโยม จันทร์คະ ได้ไปติดต่อกับ นายวิจิตร อุลิตานนท์ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเลขาธิการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง "เข้ม" จึงได้พบกับ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นครั้งแรกที่บ้านของนายวิจิตร "เข้ม" ได้เสนอสารของผู้นำขบวนการทหารสูงสุดของสหประชาชาติคือ หลอกลุดยส์ เมานต์ แบตเตนต่อ นายปรีดี¹ ตลอดจนได้มีวิหุญติดต่อกับอินเดียนได้เป็นผลสำเร็จเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2487² ต่อมาหน่วยกองกำลัง 136 นัดหมายให้เตรียมรับคนและสิ่งของที่ จะทิ้งมาให้ฝ่ายขบวนการใต้ดินภายในประเทศเป็นครั้งแรกที่หัวหิน ผู้ที่กระโศกรมเข้ามาเป็นชุดที่ 3 โดยมีผู้แทนของขบวนการใต้ดินไปรับได้แก่ นายประเสริฐ ปทุมานนท์ และนายถนอม โทษยานนท์ เมื่อวันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2487 เพื่อเป็นการทดสอบของการติดต่อดังกล่าว ขบวนการใต้ดินภายในประเทศไปยังอินเดียน ต่อมาหน่วยกองกำลัง 136 ก็ได้จัดส่งทหารอาสาเข้ามาอีกหลายชุด พฤติการณ์ข้างอย่างของอังกฤษเป็นที่น่าสังเกตก็คือ หน่วย F.136 เคยส่งคนจีนเข้ามากระโศกรมลงสู่ประเทศไทยขณะคณะ Appreciation I โดยกระโศกรมลงมาแล้ว อ. นครไชยศรี จำนวน 4 คน ถูกเจ้าหน้าที่ยิงตายหนึ่งคน อีกคนหนึ่งหลบหนีไปได้ส่วนอีก 2 คนถูกเจ้าหน้าที่จับส่งไปที่ทำการตำรวจสันติบาล ต่อมาหน่วย F.136 ก็

¹ ไปด้วย อิงภากรณ์, ทหารชั่วคราว..., หน้า 373.

² Gilchrist, Andrew, op. cit., p 49.

ได้จับส่งชาวจีนมาอีก 5 คน ทางเรือคาน้ำโดยขึ้นบกทางภาคใต้แต่ก็เหลือชีวิตรอดมา 2 คน และถูกนำตัวมาซึ่งอยู่ที่ทำการตำรวจสันติบาลเช่นกัน¹

เสรีไทยสายอังกฤษสามารถเข้ามาติดต่อกับขบวนการใต้ดินภายในประเทศได้ก่อน เสรีไทยสายสหรัฐอเมริกาโดยเสรีไทยสายอังกฤษที่กระโคตรแบบสุ่ม โดยไม่มีผู้ใดไปรอรับนั้นมี นายป่วย อึ้งภากรณ์ (เขม) เป็นหัวหน้าได้สามารถเข้ามาติดต่อกับนายปรีดี พนมยงค์ หัวหน้าขบวนการใต้ดินสายพลเรือนตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. 2487 ส่วนเสรีไทยสายสหรัฐอเมริกาสามารถเข้ามาติดต่อกับขบวนการใต้ดินภายในประเทศโดยยานพลตำรวจเอกอดุลย์ ก็ราวเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม พ.ศ. 2487 สาเหตุที่ทำให้เสรีไทยสายอังกฤษสามารถติดต่อกับขบวนการใต้ดินภายในประเทศได้อย่างรวดเร็วก็เพราะหน่วยกองกำลัง 136 ของอังกฤษได้ทราบข่าวเป็นที่เชื่อถือได้ว่าได้เกิดขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศไทยขึ้นแล้ว โดยทราบข่าวจากนายจำกัศ พลาตกร ผู้แทนชุดแรกที่นายปรีดีฯ ส่งไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรแต่ถูกจีนหน่วงเหนี่ยวเอาไว้ซึ่งจะได้กล่าวในบทต่อไป ม.จ.สุภสวัสดิ์ สวัสดิวัตน์ เป็นตัวแทนที่อังกฤษได้ส่งไปติดต่อกับนายจำกัศ พลาตกร ที่จุงกิง ผลของการดำเนินงานทางการทูตของนายปรีดีฯ ครั้งนี้จึงทำให้หน่วยกองกำลัง 136 มีความเชื่อมั่นในการส่งทหารอาสาเข้ามาติดต่อกับขบวนการใต้ดินภายในประเทศมากขึ้น พร้อมทั้งนำสาส์นของหลอดหลุยส์ เมานต์แบคเตน ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รับรองการเป็นหัวหน้าของขบวนการใต้ดินภายในประเทศของนายปรีดี พนมยงค์อีกด้วย

